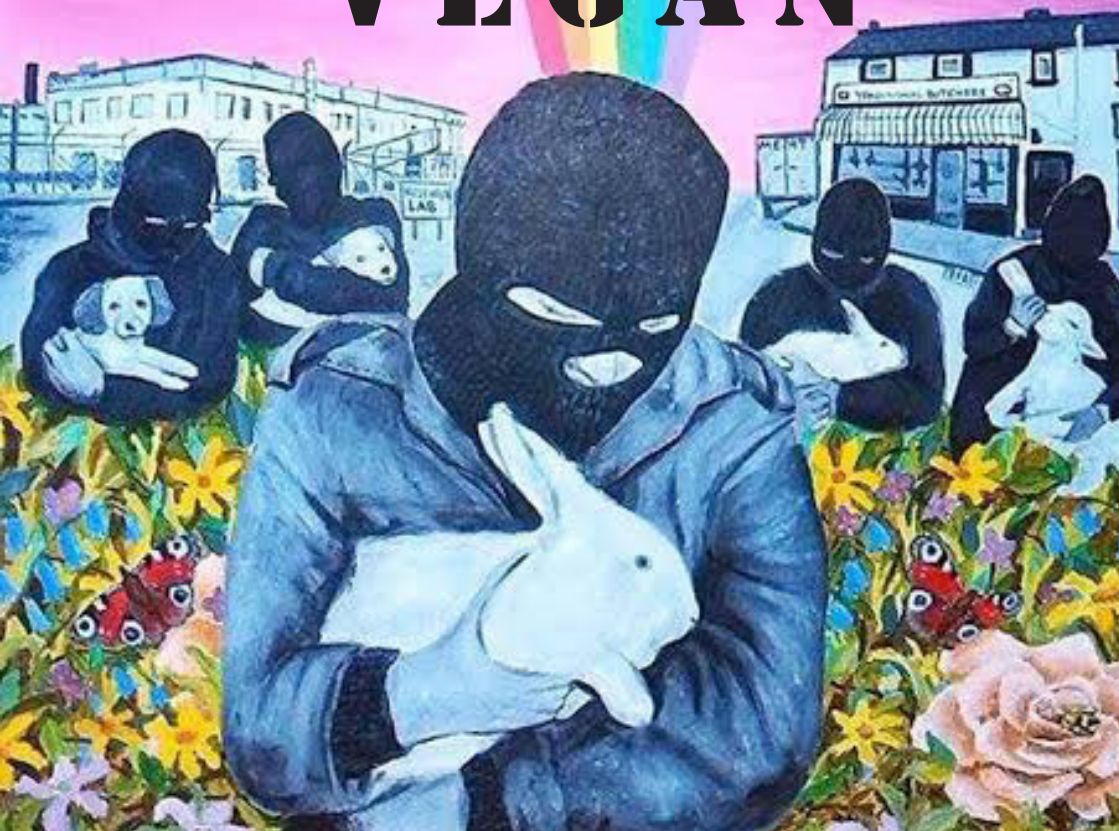

MILITAN VEGAN

MİLİTAN VEGAN

Çeviren ve Yayına Hazırlayan
Hızır Yetiş

Yeryüzü Postası
Mart 2025
www.yeryuzupostasi.org

İçindekiler

Giriş	1
1- Hayvan Bakış Açısı	5
2- Yeni Abolisyonizm: Kapitalizm, Kölelik ve Hayvan Özgürleşmesi	24
3- Pasifizmin Paralizi: Militan Doğrudan Eylemin Savunusu	53

GİRİŞ

Bu kitapçıkta çevirisini sunduğumuz metinler, Steven Best'in "The Politics of Total Liberation – Revolution for the 21st Century" (Topyekûn Özgürleşimin Siyaseti –21. Yüzyıl İçin Devrim) kitabında yer alan ilk üç makalenin çevirileridir.

Best, veganlık ve hayvan özgürlüğü mücadelesinde Abolisyonist ve Toyekûn Özgürleşimci anlayışın önde gelen teorisyenlerindendir. Bu metinlerin bir kitapçık olarak bir araya getirilmesinin amacı; okunmaları ve tartışılmalarının militan ve devrimci bir vegan abolisyonizm anlayışının geliştirilmesinde katkısı olacağı değerlendirilen metinlerin derli toplu bir halde ulaşılır kılınmasını sağlamaktır. Aynı sebeple, kitapçık için, daha önce bir ALF (Animal Liberation Front - Hayvan Özgürlüğü Cephesi) fanzin derlemesinin de adı olarak da kullanılmış, Militan Vegan adı uyguna görülmüştür.

Abolisyonizm

Hayvanları savunma hareketindeki anlamıyla Abolisyonizm; hayvanlar üzerindeki tahakküm ve sömürünün daha "yumuşak" ve "insancıl" hale getirilmesini değil, topyekûn ortadan kaldırılmasını savunan anlayışın adıdır. Abolisyonizm; hayvanların kaynak olarak muamele gördüğü, üretim ve tüketim araçları haline getirildiği her türlü faaliyetin karşısındadır. Bu sebeple, hayvanların insan çıkar ve amaçları için araç kullanılmasını meşru kabul eden; onları iyi koşullarda ve iyi muamele ederek kullanmamızın insan-hayvan ilişkisini adil kılmaya yeteceğini savunan Refahçılığı mücadele edilmesi gereken bir efendi ideolojisi olarak değerlendirir.

Abolisyonizm, Türkiye'de ve dünyada Gary Francione'nin Abolisyonist anlayışıyla belli bir yaygın-

lık kazanmış ve bu anlayışla özdeş kabul edilir hâle gelmiştir. Ancak Francione'nin ve Best'in Abolisionist anlayışları arasında önemli farklar bulunmaktadır. Francione, hayvanlara hukukî olarak kişi statüsünün verilmesiyle hayvan özgürleşmesinin mevcut düzen sınırları içerisinde gerçekleşebileceğini ileri sürmekte, –hayvan özgürleştirme eylemleri dahil olmak üzere– burjuva hukuku çerçevesinin dışında kalan her türlü mücadele yöntemini gayri-meşru ve mücadele için zararlı ilan etmektedir. Best ise hayvan özgürleşmesinin mevcut düzen sınırları içerisinde gerçekleşmeyeceğini savunmakta ve araçlarını egemenlerin çıkarlarının aracı olan burjuva hukuku çerçevesiyle sınırlamayan militan ve devrimci bir hayvan özgürlüğü mücadelesi önermektedir.

Topyekûn Özgürleşim Perspektifi

Best'in hayvan özgürlüğü anlayışının en temel unsurlarından biri de Topyekûn Özgürleşim Perspektifi'dir. Bu perspektif; insan, insan haricî hayvan ve yeryüzü özgürleşmesinin bir bütün teşkil ettiğini ve bunların birbirlerinden yalıtık olarak gerçekleştirilemeyeceklerini ileri sürmektedir. Bu yüz-

den, Best'e göre, insan özgürleşmesi için devlete ve kapitalizme karşı verilen mücadele ile ekoloji ve hayvan özgürlüğü mücadelesi yeni bir devrimci teori ve pratikte bir araya getilmelidir.

Best'in bu kitapçıkta yer verdiği metinleri, temel olarak, Gary Francione'nin temsil ettiği düzen içi, liberal ve apolitik veganlık anlayışının bir eleştirisini ortaya koymaktadır. Bütün failliği bireylere atfederek hiyerarşik ve sınıflı toplum yapısıyla hayvan sömürüsü arasındaki ilişkinin üstünü örten, hayvan özgürleşmesinin düzen sınırları içerisinde gerçekleşebileceği yanılığını yayan, katı pasifizmi ve legalizmi ile hayvanları savunanları silahsızlandıran bu anlayışın sağlam bir eleştirisi ve reddi; güçlü bir veganlık ve hayvan özgürlüğü mücadelesini inşa edebilmek bakımından elzemdir.

Ancak, diğer taraftan, sorunun düzenle olan ilişkisine; devletin ve kapitalizmin failliğine yapılan vurgu da, sol içerisindeki kesimler tarafından kendi failliğimizi ve sorumluluğumuzu reddetmenin, sorumsuz ve umursamaz bir hareket şeklini meşrulaştırmanın bahanesi olarak kullanılmaktadır. Bir taraf bütün failliğin bireyler üzerinde olduğunu ileri sürerek devleti ve

kapitalizmi aklarken, türcü ve insan-üstünlükçü sol ise, tersinden, tek failin devlet ve kapitalizm olduğunu ileri sürerek –tabiri caizse– işin içinden çıkmaya, konuyu kapatmaya çalışmaktadır. Liberal ve apolitik veganlık ve hayvan hakları anlayışı eleştirilir ve reddedilirken solun içerisinden türcü reflekslerle üretilen bu söylem ve anlayışın eleştiri ve teşhiri de ihmal edilmemelidir.

Devletin ve kapitalizmin hayvan sömürsündeki failliği ne denli büyük olursa olsun, bunların ortadan kaldırılması; hayvan özgürleşmesini mekanik bir şekilde ve kendiliğinden beraberinde getirmeyecektir. Aksi yöndeki iddia; sınıf çelişkisi dışındaki çelişkilerin, sınıfsal tahakküm ve sömürü dışındaki tahakküm ve sömürü biçimlerinin varlığını yadsıyan ekonomist ve şoven solun temelsiz ve içi boş bir ezberinden ibarettir. Bu ezbere göre; ne kadın mücadelesinin ne ezilen halkların özgürlük mücadelelerinin ne de işçi sınıfı dışında ezilen ve sömürülen başka herhangi bir kesimin özgürlük mücadelesinin bir lüzumu vardır, zira devrimin sınıf çelişkisini çözmesiyle birlikte bu kesimlerin tümü birden kendiliğinden özgürleşiverecektir.

Devrimin hayvanları özgürleştirir-

mesi, ancak ve ancak, hayvan özgürleşmesinin devrimin ideoloji ve programının temel bir unsuru haline getirilmesiyle mümkün olabilir. Bu ise, hayvan özgürlüğü bilincinin ezilenler ve sömürülenler arasında toplumsallaştırılmasını, hakim ve etkili kılınmasını gerektirir. Ancak, bir bilinç dönüşümünden bahsederken, bilinç ile eylemin birbirinden bağımsız ele alınamayacağı unutulmamalıdır: bilinç ve eylem karşılıklı olarak birbirinin etkilemekte ve üretmektedir. Bu bakımdan, bilincin göstergesinin eylem olduğunu söylemek gayet yerindedir. Ataerkil bilincini dönüştürmüş bir erkeğin günlük yaşayış, pratik ve ilişkilerinin de dönüştürmüş olmasını bekleriz. Şoven bilincini dönüştürmüş bir Türkten ezilen halklarla ve bu hakların mensuplarıyla ilişkisinde tahakkümcü değil, dayanışmacı bir pratik sergilemesini bekleriz. Eğer bilinçteki dönüşümle birlikte eylemde gerçekleşmesini beklediğimiz söz konusu dönüşümü gözlemleyemezsek, haklı olarak, aslında bilincin dönüşmeden kaldığı sonucuna varabiliriz. Kısacası, eylemde karşılığı bulunmayan bir bilinç dönüşümü beyanın herhangi bir geçerliliği yoktur. Hayvan özgürlüğü bilinci bakımından da durum farklı değildir. Hayvanları her gün çıkar, arzu ve

ihtiyaçlarımızın tatmini için kullanılırken, onları insan için var olan nesne ve kaynaklar olarak görmediğimiz beyanımızın herhangi bir geçerliliği olmayacaktır. Dolayısıyla, hayvan özgürlüğü bilincinin eylemdeki karşılığı veganlıktır. Veganlık toplumsallaştırılmadan hayvan özgürlüğü bilinci toplumsallaştırılmaz ve, tersinden, veganlığı toplumsallaştırmak için çabalamak ise hayvan özgürlüğü bilincini toplumsallaştırmak için çabalamaktır.

Kendimizi dönüştürmeden toplumu dönüştürmek; mevcut düzenin hakim kıldığı tutum, eyleyiş ve ilişki kurma biçimlerini yaşayışımızla devam ettirirken başka türlü bir düzeni var etmek mümkün değildir. Başka türlü bir düzeni var edecek mücadeleyi inşa etmek ve böyle bir mücadelenin öznesi olabilmek için, yaratmak arzusunda olduğumuz toplumun temelini teşkil eden ilke ve değerleri bugünden yaşayışımızla örneklememiz ve hayata geçirmemiz gerekir. Tekrar etmek pahasına söyleyelim ki; hayvanlara her günkü eylemlerimizle mal ve kaynak olarak muamele ederken, onların insan çıkarları için kullanılabilir nesnelere olduklarını yaşayışımızla her gün yeniden tasdik ederken, yani vegan olmadığımız müddetçe hayvanları özgürleştirecek bir mücadeleyi var

edemez, böyle bir mücadelenin öznelere haline gelemeyiz. Sonuç olarak; devlete, kapitalizme ve mevcut düzene karşı verilecek mücadele ile kendimizi ve diğer insanları bugünden dönüştürmek –yani vegan olmak ve veganlığı örgütlemek– için vereceğimiz mücadele birinden birini seçmemiz gereken yollar değil; aynı mücadelenin birbirini gerektiren, tamamlayan ve güçlendiren farklı yönleridir.

Yaşasın topyekûn özgürleşim mücadelesi! Yaşasın topyekûn özgürleşimci toplumsal devrim!

1

Hayvan Bakış Açısı

Tarihe hayvan bakış açısından, yani hayvanların insan evriminde oynadığı önemli rolden ve insanların insan olmayan hayvanlar üzerindeki tahakkümünün sonuçlarından bakarsak; toplumsal, psikolojik ve ekolojik olgular, sorunlar ve krizler hakkında yeni ve paha biçilmez içgörüler elde edebiliriz. Hayvan bakış açısı, tahakkümcü kültürlerin kökenlerine, dinamiklerine ve gelişimine yeni bir ışık tutmak; birbirimizle, diğer türlerle ve doğal dünyayla olan ilişkilerimizi tamamlayıcı terimlerden ziyade hiyerarşik terimlerle yapılandırılan işlevsiz güç sistemlerini yeniden tanımlamak için kullanılmaktadır.

Benim kullandığım şekliyle hayvan bakış açısı teorisi, hayvanların doğal dünyayı sürdürürken ve insan dünyasını birlikte evrimsel ilişkiler içinde şekillendirirken oynadıkları

temel rolü inceler. Hayvanlar insan varlığını “faydalı” şekillerde oluşturmuş olsalar da nadiren gönüllü ortaklar olmuşlardır. Hayvan bakış açısı teorisinin ana tezi; hayvanların insan psikolojisinin, toplumsal yaşamının ve genel olarak tarihinin temel belirleyici gücü olduğu ve insanların insan haricî hayvanlar üzerindeki tahakkümünün, insanların birbirleri ve doğal dünya üzerindeki tahakkümünün temelini oluşturduğu yönündedir.

Dolayısıyla bu yaklaşım, insanların insan haricî hayvanları sömürmesinin sistemik sonuçlarını, kaderlerimizin birbiriyle ilişkili olduğunu ve insanların hem kendilerini tanımlama hem de diğer türlerle ve bir bütün olarak yeryüzüyle ilişki kurma biçimlerinde devrim niteliğinde değişikliklere duyulan derin ihtiyacı vurgulamaktadır. Bu

bölüm hayvan bakış açısını üç farklı boyutta incelemektedir:

1. Tarihsel dinamiklere, egemen kültürlerin kökenine ve gelişimine, mevcut toplumsal ve ekolojik krizlere tutulan ışık
2. Türçülüğün altını oyma, eşitlikçi argümanları ve kurtuluş etiğini ilerletme gücü, iyicil insan doğasına ilişkin ısrarcı mitlerin çürütülmesi
3. Dogmatik pasifizmin hatalı mantığını açığa çıkarma, hayvanları ve dünyayı savunmak için militan taktiklerin doğrulanması

Hayvan bakış açısı teorisi, bir dizi temel fikirden beslenir ve bunları cesur yeni yönlerde aşar. İlk olarak, on dokuzuncu yüzyıl Alman filozofu Friedrich Nietzsche'nin perspektivist felsefesini özümser. Nietzsche, algı ve bilişin her zaman perspektivist olduğunu savunmuş ve bilim insanının “nesnel” bilgi ve hakikatlerle ifade edilen gerçekliğe ayrıcalıklı erişimi olduğuna inananları küçümsemiştir. Nietzsche'ye göre açıklama yoktur, yalnızca yorum vardır ve bilimin kendisi de yorumdur. Bireyler her türlü bilme ya da sorgulama eylemine her zaman bir dizi ön kabul, önyargı ve sınırlamayla yüklü olarak gelirler. Dolayısıyla perspektif

bir optiktir, bir görme biçimidir ve kişi ne kadar çok perspektife sahip olursa o kadar iyi görebilir. Nietzsche, sınırlı ve kısmî görüşten kaçınmak için, kişinin bilgiye erişirken çeşitli perspektifler kullanması gerektiğini söyler. Genellikle hayatın tüm olay ve olgularına karşı tek bir bakış açısı ya da tutum edinmeye çalışırız, ancak gerçeklik tek bir bakış açısıyla kavranamayacak kadar karmaşık ve çok yönlüdür. Hayvan bakış açısı, tarihin her zaman belirli bir bakış açısıyla, yalnızca elitist, ataerkil ya da ırkçı bir önyargıyla değil, aynı zamanda türçü bir önyargıyla –insanların hayvanlardan üstün olduğu ve sözüm ona rasyonnellikleri sayesinde tamamen benzersiz oldukları, öyle ki tüm insan harici hayvanların kendi amaçları için yalnızca birer araç olduğu varsayımıyla– yazıldığı gerçeğinin altını çizer.

İkinci olarak, hayvan bakış açısı, ataerkil tahakkümü ve bunun kadınlar ve bir bütün olarak insanlık üzerindeki zayıflatıcı etkisini aydınlatmak için geliştirilen feminist bakış açısı teorisinin bir uzantısıdır. On dokuzuncu yüzyıl Alman filozofu Hegel'in efendi-köle teorisine kadar uzanan bu perspektifin temel fikri; boyun eğdirilmiş ve “aşağı” bir toplumsal konumdan, ezilen bir kişi ya da grubun toplumsal ger-

çekliğin doğasına dair, ezen tarafın önyargılı konumu için opak ya da erişilemez olan benzersiz ve önemli içgörüler elde edebileceğidir. Bakış açısı teorisi, egemen kültürün “içindekilerin” sahip olduğu kısmî, sınırlı ve kusurlu anlayış biçimlerini tespit etmek ve toplumsal düzenle ilgili sorunların altını çizmek için toplumsal olarak marjinalleştirilmiş figürlerin içgörülerini kullanır. Carolyn Merchant’ın Doğanın Ölümünde gösterdiği gibi, feminist bakış açısı teorisi, ataerkilliğin yabancılaşmış ve şiddet dolu psikolojisinin kadınları nasıl ezdiğini ortaya koyarken, aynı zamanda, böylece dünyayı ve hayvanları insan kullanımı ve sömürüsü için âtil kaynaklara dönüştürmek anlamına gelen, “doğaya tecavüzü” de açıklamaktadır. Benzer şekilde, renkli insanlar ve post kolonyal ve eleştirel ırk teorisyenleri; modernite ve küresel kapitalizmin kökenlerinin merkezinde yer alan sömürgeci tahakküm, kölelik ve ırkçı patolojiyi aydınlatabilirler. Hayvan bakış açısı, türçülüğün toplumsal ve ekolojik sonuçlarını, doğaya yabancılaşmamızın ve ona “hükmetme” ve “efendi olma” yönündeki patolojik hümanist projenin feci sonuçlarını ortaya koyar.

Üçüncü olarak, hayvan bakış açısı, tarihi fethedenlerden ziy-

de fethedilenlerin perspektifinden inceleyen modern sol geleneğe dayanır. “Aşağıdan” yazılan tarih; köylülerin, serflerin ve kentli işçi sınıfının mücadelelerine odaklanan Marksist teorilerin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu tarih yazımı, Michel Foucault’nun geleneksel “burjuva” tarihin yanı sıra tüm toplumsal dinamikleri sınıf mücadelesine indirgeyen totalleştirici Marksist anlatı tarafından gömülen marjinalleştirilmiş sesleri yeniden gün yüzüne çıkarmayı amaçlayan jeneolojilerini motive etmiştir. Bu nedenle hayvan bakış açısı, nihai bir anlatı değişimi sağlar; çünkü hangi grup insan olmayan hayvanlardan daha uzun süre ve en yoğun ve istilacı şekillerde ezilmiştir? Eğer tarih Marx’ın iddia ettiği gibi efendiler ve köleler arasındaki bir mücadele ise, genel olarak insanlar efendilerdir ve sömürülen hayvanlar da onların köleleridir (bkz. Yeni Abolisyonizm metni).

Çevresel Determinizm ve Hayvan Failliği

On dokuzuncu yüzyılın ortalarında Karl Marx, tarih yazımında vurguyu tanrılar ve krallardan üretim, ticaret, emek ve sınıf çatışmasına kaydıran yeni bir yaklaşım başlattı. Tarih yazımı, tarihin Tanrı

ya da fikirler tarafından yönlendirildiği şeklindeki “idealist” görüşe sapsaplanmışken, Marx ekonomi, üretim ve sınıf mücadelesinde tarihin altında yatan maddi güçleri ortaya çıkardı.

Ancak Marx, tarihsel dinamikleri insan aktörler arasındaki ilişkilerle sınırlandırırken, insan ve hayvan etkileşimlerini içeren daha geniş bir eylem alanını ve sömürülen bir emek gücü ve üretici güç olarak hayvanların tarihi nasıl belirleyici bir şekilde şekillendirdiğini incelemek yerine tamamen geleneksel bir yaklaşım sergilemiştir. Marx gibi radikal hümanistler, “bilimsel” bir şekilde “teolojiyi antropolojiye dönüştürerek” (Ludwig Feuerbach) tarihin gizemini çözdükleri için kendilerini tebrik ederler. Ancak tarihçiler toplumsal ilişkileri, hayvanların ve çevrenin oynadığı önemli rollerden soyutlayarak tarihteki birincil nedensel güçler olarak gördüklerinde gizem ortadan kalkmaz, yalnızca onun yeri değiştirilir. Nasıl ki egemen sınıfların hikayesi, ezilen sınıflarla olan ilişkilerinden ayrı olarak anlaşılamazsa, insanlık tarihi de hayvanların ve doğanın insan toplumu üzerindeki güçlü belirleyici etkileri bağlamı dışında kavranamaz.

On dokuzuncu yüzyıldan bu

yana coğrafyacılara ve ekolojistlere, tarihin yalnızca insan-insan etkileşimleri yoluyla oluştuğu görüşünü reddeden “çevresel determinizm” teorileri geliştirdiler. Hümanistlere yıkıcı ve alçaltıcı bir darbe vuran çevresel deterministler, coğrafyanın, fiziksel arazinin, iklimin ve diğer doğal güçlerin, iki ayaklı evrimin ortaya çıkışından (dolayısıyla ilk atalarımızdan önce) insan toplumlarının örgütlenmesine ve değişen psikolojik mizaçlara kadar çok çeşitli olguların şekillenmesinde güçlü ve çoğu zaman belirleyici bir rol oynadığını vurgulamışlardır. Çevresel determinizm; antropoloji, tarih yazıcılığı, sosyoloji ve psikoloji disiplinlerine girdikten sonra odak noktası, toplumsal değişimde tek ya da ana üretici güç olarak insanlardan doğal çevre, coğrafya ve iklimin toplumların ortaya çıkışı ve gelişiminde oynadığı hayati role kaymıştır.

Büyük insan eylemlerini yalnızca insanların şekillendirdiği yönündeki insan-merkezci kibirden ve toplumsal dinamiklerin bir Tanrı'nın ya da “Hareket Etmeyen Hareket Ettirici”nin etkileri olduğu yönündeki teosentrik dogmadan daha ileride olan çevresel deterministler, yine de hayvanların hem doğal hem de toplumsal dünyaları oluşturmadaki önemini göz ardı etmektedir.

Hümanistler gibi, çevre teorisyenleri de hayvanları “doğal tarihe” ya da doğanın işleyişinde sadece hareket eden varlıklara indirgeyerek hayvanların eylemliliğini, kültürünü ve etkisini şeyleştirmektedirler. Bu; hayvanların psikolojik, entelektüel, toplumsal ve ahlâkî karmaşıklığını tahrif eder; ayrıca hayvanların çevrelerini nasıl değiştirdiklerini kavramakta ve sadece onlar tarafından değiştirilmediklerini açıklamakta başarısız olur.

Amerika’daki kurtlar gibi büyük yırtıcılardan, Brezilya’nın yağmur ormanlarındaki bok böceklerine ve dünyanın dört bir yanındaki tozlayıcılara kadar, hayvanlar ekolojik çeşitlilik ve istikrarda kritik roller oynamaktadır. Kurtlar popülasyonları kontrol altında tutar, nehir ve akarsuların yakınında aşırı otlatmayı önlemeye yardımcı olur, leşçiller için yiyecek sağlar ve en zayıf bireylerle beslenerek avlarının gelecek nesillerinin uyumluluğunu artırır. Bok böcekleri ormanlara taşıdıkları hayvan gübresindeki tohumları yayarken, arılar ve kelebekler gibi tozlayıcılar bitkileri çimlendirir (bunların en az üçte biri insan beslenmesinde temel gıda maddesidir). Her tür, biyoçeşitliliğe hizmet etmeye ve sürdürmeye yardımcı olur. Çevreciler fabrika çiftçiliğinin, tarı endüstrisinin

ve hayvanların gıda için sömürülmesinin biyolojik çeşitliliği, sürdürülebilirliği ve gezegenin dengesini tehdit eden en ciddi çevre sorunlarının ana nedeni olmasa da başlıca nedeni olduğunu vurgulamakta başarısız olmaktadır. Su kirliliği, okyanusların tahribatı, yağmur ormanlarının ve yaşam alanlarının yok edilmesi, çölleşme, kaynak kıtlığı ve iklim değişikliği doğrudan hayvan sömürüsüyle ilişkilendirilebilir.

İster antropoloji ister sosyoloji ister edebiyat çalışmaları ya da felsefe disiplinlerinde olsun, teorisyenler hayvanları biyoloji ve genetik tarafından belirlenmiş, öznellikten ve kendi kültürlerinden yoksun pasif nesnelere olarak görmektedir. Hayvanları prestij, kurban, yiyecek ya da taşıma araçları gibi insan düşünce ve eyleminin kaynakları, araçları ve “hammaddelerinden” başka bir şey olarak görmemektedirler. Yalnızca insanların bilinçli, kendi kendini yöneten ve amaçlı failler olduğunu varsayar ve hayvanları insan amaçları için salt bir araca indirgerler. Tarih boyunca hayvanlar sistematik olarak ihmal edilmiş ve insan deneyiminin dışında bırakılmıştır. Ancak son yıllarda, farklı disiplinlerden teorisyenler, hayvanların insanlık tarihindeki yokluğuna meydan oku-

maya, geçmiş geleneklerimizi ve kültürümüzü insan-hayvan ilişkisi açısından yeniden düşünmeye ve hayvanların gelenek, deneyim ve kimliğin şekillenmesinde oynadığı rolü analiz etmeye başladılar. Erica Fudge'a göre bu yeni bakış açısı, "insanların hayvanlar hakkındaki fikirlerine ve hayvanlara karşı tutumlarına odaklanan, hayvanların insanların üzerine anlam yazdığı boş sayfalar olduğu, insanların aktif ve düşünceli yaşamlarında pasif, düşünmeyen varlıklar olduğu daha önceki tarih biçiminden kopmaktadır." Bu yeni yorum, "hayvanların ve insanların artık ayrı alemlerde var olmadıkları; doğa ve kültürün bir arada bulunduğu ve sadece insanların değil hayvanların da geçmişini şekillendirdiği yolların farkına vardığımız yollara bakmamızın istendiği bir tarihtir."

Ancak tarih, insanların kendi iradelerini tek taraflı olarak hayvanlara dayattığı, onların mutlak şekillendiricisi olduğu ve karşılığında asla değiştirilmediği basit bir dramdan ibaret değildir; keza hayvanlar yalnızca doğal dünyayı oluşturmakla kalmazlar, aynı zamanda insan toplumları üzerinde de güçlü etkilere sahiptirler. Failliğin inkârının bir parçası da insan olmayan direniş ve isyanın ve hayvanların irade, seçim ve özgürlük

arzusunun sürekli tezahürlerinin silinmesidir. Foucault'nun iktidarın olduğu yerde direniş de vardır sözü, hem Aristoteles'in sadece insanların politik hayvanlar olduğu dogmasına hem de Kropotkin'in baskıya karşı direnişin sadece insanlara özgü bir özellik olduğu yanılığına rağmen, insanlar için olduğu kadar hayvanlar için de geçerlidir.

Türçülük ve Hiyerarşinin Kökenleri

Hayvan bakış açısı, toplumların kökenlerini ve gelişimini insan ve insan olmayan hayvanlar arasındaki dinamiği esas alarak karşılıklı ilişki üzerinden inceler. Bu nedenle tarihi, insan failliğini her şeyin kendine özgü hali ya da Prometheusçu bir türün özerk eylemleri olarak yeniden tanımlayan evrimsel bir konumdan değil daha ziyade, insan haricî hayvanları insanlık tarihinin ayrılmaz bir parçası ve özerk aktörler olarak gören karşılıklı evrimsel bir bakış açısına dayanmaktadır.

Hayvanlar en başından beri insanlık macerasının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Hayvanlar, eski hominid atalarımızın durgun zihinlerini harekete geçirmiştir. Onlar, toplumsal yaşamı düzenlemek için imgeler, modeller ve metafor-

lar sağladılar. Onlar tanrılar ve yol gösterici ruhlardı. Yıldızlar takım-yıldızında gece gökyüzünü aydınlattılar ve animistik bir evrende ruhları bir araya getirdiler. İnsanlara yiyecek, giyecek ve kaynak sağladılar. Topluluklara entegre oldular, evcilleştirildiler ve böylece çeşitli şekillerde bizimle birlikte evrimleştiler (çoğunlukla bizim yararımıza ve onların zararına). Ancak son 50.000 yıldır hayvanlarla kurduğumuz vahşi, yırtıcı ve sömürücü ilişki, ne yazık ki zihinlerimizi ve toplumlarımızı şekillendirmede çok daha belirleyici oldu ve bugün tüm yaşamı ve gezegeni tehdit eden krizleri oluşturdu.

Büyük ölçekli avcılık, hayvanların evcilleştirilmesi ve sığır, at gibi hayvanların başta savaş olmak üzere tarihin ve toplumsal dinamiklerin belirlenmesinde oynadıkları derin rol olmaksızın insan toplumunun olduğu şekilde evrimleşmesini tahayyül etmek imkansızdır. İnsanlık tarihindeki belki de en önemli değişim 10.000 yıl önce, avcı-toplayıcı kültürlerden tarım toplumuna geçişte yaşandı. Göçebe bir yaşam tarzı ve buldukları her yerden yiyecek toplamak yerine, insanlar bitki yetiştirmek (çiftçilik) ve hayvan yetiştirmek (hayvancılık) için tek bir alana kök salmaya başladılar. Böylece giderek artan

sayıda yabancı türü evcilleştirmeye başladılar. Hayvanların “evcilleştirilmesi” sömürü, gütmeye, hapsetme, kazaya tabi tutma, zorla yetiştirme, zorla çalıştırma, köstekleme, damgalama, kulak kesme ve öldürme rejiminin örtmecesidir (güzellemesidir). Hayvanları fethetmek, köleleştirmek ve kendi mülkleri olarak sahiplenmek, onları yiyecek, giyecek, işgücü, ulaşım ve savaş için sömürmek için çobanlar; ağıllar, kafesler, tasmalar, zincirler, prangalar, kırbaçlar, üvendere ve dağlama demirleri gibi geniş hapsetme ve kontrol teknikleri geliştirdiler.

Çiftçilik, Bereketli Hilal gibi birçok farklı bölgede ortaya çıkmıştır ancak Orta Doğu; sığır, at, keçi ve koyun gibi büyük hayvanların evcilleştirilmesine dayanan yayılcı ve otoriter bir yaşam tarzına olan bağlılığıyla Mısır, Hindistan, Çin ve Maya İnka ve Aztek kültürlerinden ayrılmıştır. Hayvanların ve bitkilerin evcilleştirilmesi, çiftçi toplumların ve çoban kültürlerin yaratılması sürecinde yaşanan büyük değişimler toplumları ve dünya görüşlerini kökünden değiştirmiş, insanların birbirleriyle, diğer türlerle ve bir bütün olarak doğal dünyayla olan ilişkilerini sonsuza dek etkilemiştir. Tarım toplumlarının ortaya çıktığı her yerde insanlar gıda fazlası üretti, nüfuslarını artırdı, toprak-

larını genişletti, büyük ölçekli organize savaşlar yürüttü ve ataerkillik, devlet, bürokrasi ve sınıflar gibi ilk toplumsal hiyerarşileri yarattı; bunların hepsi hayvan sömürüsü ve türçülüğün kanlı topraklarından doğdu. Tarım toplumları toplumsal olarak tabakalaştıkça, siyasi olarak merkezileştikçe, ekonomik olarak karmaşıklaştıkça ve teknolojik olarak yenilikçi hale geldikçe, insanlar kendilerini doğadan bağımsız ve diğer hayvanlardan üstün görmeye başladı.

Avcılık, çobanlık ve hayvancılığın doğrudan bir sonucu olarak, insanlar tahakkümcü bir dünya görüşü geliştirdi; hayvanların boyun eğdirilmesi ve katledilmesi, diğer insanlara boyun eğdirmenin, onları sömürmenin ve öldürmenin yolunu açtı. Hayvanların evcilleştirilmesinden sonra sistemleşen kadınların cinsel olarak bastırılması, erkeklerin kadınların üreme kapasitesini kontrol etmeye, baskıcı cinsel normları uygulamaya, onları aşağı bir statüye indirgemeye ve ataerkil tanrılar ve kültürler yaratmaya başlamasına neden oldu. Kölelik, Orta Doğu'da tarımın ortaya çıktığı aynı bölgede ortaya çıkmış ve hayvan evcilleştirme uygulamalarının bir uzantısı olarak gelişmiştir. Örneğin Sümer gibi bölgelerde köleler çiftlik hayvanları gibi bakı-

lıyor ve erkekler hadım ediliyordu.

Atlar gibi sığırlar da tahakkümcü kültürlerin ortaya çıkışında belirleyici bir rol oynamıştır. Çiftçilik ve tarım yoluyla sığırların sömürülmesi, insan "uygarlığı"nın "ilerlemesini" kolaylaştırdı. Jeremy Rifkin'e göre, Batı medeniyeti önemli ölçüde, güçlü ve iri bedenleri yiyecek, giyecek ve iş gücü için sömürülen inek ve boğaların sırtında inşa edilmiştir. Rifkin'e göre, MÖ 4400 civarında Kurgan halkı devasa sığır sürülerini Güney ve Doğu Avrupa'ya sürmüş ve toynaklı orduları ve vahşi yöntemleriyle küçük, barışçıl Neolitik köy topluluklarına boyun eğdirmiştir. Bu, dünya tarihindeki ilk büyük göçebe sığır imparatorluğunu yarattı; aynı zamanda Avrupa'nın barışçıl tarım kültürünün de sonunu getirdi. Kültürleri sığırlara dayanan Kurgların doğasında hareketlilik ve dinamizm vardı. Toprağa bağlılıkları olmadığı için kimlikleri hareket, sömürü, silah ve fetihle eş anlamlıydı. Bağımsızlığa, militarizme, edinciliğe ve faydacı duyarlılıklara değer veriyorlardı. Hareketlilik ve değişime yaptıkları yeni vurgularla Avrupa'ya büyük ölçekli çobanlığı ve askeri teknolojiyi tanıttılar.

Benzer şekilde, Jared Diamond da klasikleşmiş metni Tüfek, Mik-

rop ve Çelik'te, güçleri ve hızları sayesinde ordulara eşi benzeri görülmemiş avantajlar sağlayan atların oynadığı önemli tarihsel rolü anlatmaktadır. Atlar, "Hint-Avrupa dillerini konuşanların Ukrayna'dan batıya doğru yayılmalarının ardındaki temel askeri unsur olabilir." Atlar ayrıca "Cortes ve Pizarro'nun sadece küçük maceracı gruplarına liderlik ederek Aztek ve İnka İmparatorluklarını yıkmalarını sağlamış" ve böylece Avrupa'nın küresel ölçekte hakimiyet kurmasına yardımcı olmuştur. Diamond'a göre Avrasya'nın bir güç merkezi olarak ortaya çıkmasının nedeni üstün kültür ya da zekâ değil, evcil bitki ve hayvanların mevcudiyeti ve dünya üzerindeki tesadüfi konumudur. Farklı kıtalardaki halkların çiftçi ya da çoban olup olmadıkları ve ne zaman çiftçi ya da çoban oldukları, bu halkların zıt kaderlerini büyük ölçüde açıklamaktadır. Diamond'a göre, "Gıda üretimine erken başlayan bölgelerdeki halklar, böylece silahlara, mikroplara ve çeliğe giden yolda da erken bir başlangıç yapmış oldular. Sonuç, tarihin varlıkları ve yoksunları arasında uzun bir çarpışmalar dizisi oldu." Dahası, insanların hayvan evcilleştirirken edindikleri hastalıklar; çiftçiler, çobanlar ve sömürgeciler tarafından diğer halklara yayılınca tarihin iti-

ci gücü haline geldi. Gerçekten de Avrupalıların fethetmeye çalıştıkları insanların çoğunu öldüren ve genel olarak tarihte çok önemli bir etken teşkil eden; silah ve çelikten ziyade, evcilleştirilmiş hayvanlardan elde edilen mikroplardı.

Türcülük, hem hiyerarşik tahakküm prototipini hem de bir dizi taktik ve kontrol yetisini sağladı. İnsanlar kendi doğalarını, özlerini ve kimliklerini; hatalı bir şekilde "irrasyonel" –yani insanları eşsiz, ayrı ve özel kıldığı iddia edilen niteliklerden tamamen yoksun olarak tanımlanan insan harici hayvanlarla doğrudan karşıtlık içerisinde "rasyonel varlıklar" olarak tanımladılar. İnsanlar rasyoneliteyi, diğer tüm türleri ve bir bütün olarak doğal dünyayı kendi amaçları için sadece bir araç haline getirecek kadar önemli bir özellik ve yetenek olarak değerlendirdiler. Hayvanlar ötekiliğin ölçüsü ve insanın "rasyonel özünün" "irrasyonel" folyosu haline geldikten sonra farklı, egzotik ve koyu tenli halkları rasyonellikten tamamen yoksun, dolayısıyla insan altı ya da insan olmayan vahşiler, canavarlar ve yabaniler olarak görmeye başlamak kısa bir adımdı. Hayvanları insan topluluğundan dışlamak için yaratılan ölçüt, renkli insanları, kadınları, akıl hastalarını, engellileri ve stigmatize edilmiş

diğer birçok grubu dışlamak için de kullanıldı. İnsanın insan üzerindeki tahakkümü ve bunun kölelik, savaş ve soykırım yoluyla uygulanması tipik olarak kurbanların “vahşiler”, “ilkeller” ve insan doğasının özü ve sine qua non’u* olan rasyonaliteden yoksun “salt” hayvanlar olarak aşağılanmasıyla başlar.

İnsandışılştırma söylemi, mantığı ve yöntemleri böylece insanların hayvanlar üzerindeki tahakkümünden türetilmiş, türcülük de rasyonalist, ataerkil modele uymayan çok sayıda insan grubu ve türünün tahakküm altına alınmasını ve katledilmesini teşvik eden, sürdürülen ve meşrulaştıran kavramsal paradigmayı sağlamıştır. Charles Patterson, “Efendi tür olarak egemenliğe yükselişimizin tarihi boyunca hayvanları kurban etmemiz, birbirimizi kurban etmemiz için bir model ve temel oluşturmuştur. İnsanlık tarihinin incelenmesi şu modeli ortaya koymaktadır: önce insanlar hayvanları sömürür ve katleder; sonra diğer insanlara hayvan muamelesi yapar ve onlara da aynısını yaparlar.” İster Avrupalı emperyalistler, ister Amerikalı sömürgeciler ya da Alman Naziler olsun, Batılı saldırganlar kurbanlarını –Afrikalılar, Amerikan yerlileri, Filipinliler, Japonlar, Vietnamlılar, Iraklılar ve diğer talihsizler– “sıçanlar”, “domuzlar”, “domuzlar”, “may-14

munlar”, “canavarlar”, “haşaratlar” ya da “hamamböcekleri” gibi aşağılayıcı terimlerle kötülemek için her zaman kılıç oyunlarından önce kelime oyunlarına başvururlar. Bir zamanlar kaba hayvanlar ya da yerleşik toplumsal elitlerden daha düşük bir evrimsel basamağı işgal eden alt insanlar olarak algılanan alt halklara buna göre davranıldı; bir kez hayvan olarak nitelendirildiklerinde, bu şekilde avlanabilirlerdi. Ahlâkî topluluktan ilk sürgün olan hayvanlar, zalimlerin ezilenleri atması için uygun bir ahlâkî çöp kutusu sağladı.

Avrupa sömürgeciliği, insan üstünlükçülüğünün sadece bir uzantısı ve ürünüydü. Tıpkı insanların hayvanları kurnaz ve gelişmiş teknolojilerle zapt ettiği gibi, birçok Avrupalı da “beyaz ırkın” “aşağı ırkları” Batının kontrolü ve boyunduruğu altına almaları sayesinde üstün olduğuna inanıyordu. Uluslararası köle ticareti; kafesler, prangalar, damgalama ve açık artırmalar da dahil olmak üzere vahşi türlerin evcilleştirilmesiyle ortaya çıkan hayvan boyunduruğu pratiklerini büyük ölçüde ödünç almıştır. Dahası, hayvan yetiştiriciliği ile ırkçı öjenik, türcülük ile ırkçılık arasında, ilk olarak modern mezbahalarda geliştirilen endüstriyel teknolojiler ile toplama kamplarında ve katliam alanlarında insan öl-

dürme arasında doğrudan ve derin bağlantılar vardır. Başka bir deyişle Theodor Adorno'nun da söylediği gibi, "Auschwitz, insanlar bir mezbahaya bakıp 'Onlar sadece hayvan' dediğinde başlar."

Etik, Adalet ve İnsan Doğası

Etik anlamda, hayvan perspektifi, türcü olmayan adalet kurallarının belirlenmesi; bir toplumun veya bir bireyin ahlâkî karakterinin tam bir değerlendirmesinin elde edilmesi ve şiddet yanlısı, saldırgan, hiyerarşik ve hükmedici eğilimleri bulunan bir primat türü olarak Homo Sapiens hakkında eleştirel bir bakış açısı kazanılması gibi çeşitli düzeylerde değer ve sonuçlara sahiptir.

Çoğu zaman insanlar kendilerini "iyi" olarak görünürken, genel olarak insanlığı iyicil ve dünya üzerinde efendiliğe layık olarak yüceltmektedir. İnsanların sıklıkla birbirlerine işkence ettikleri, birbirlerini aşağıladıkları ve öldürdükleri göz önünde bulundurulduğunda insan doğasını eleştirel bir gözle değerlendirmek bir şeydir, ancak hayvanların bakış açısından bakıldığında çok daha karanlık bir insanlık tablosu ortaya çıkmaktadır. Hayvanlar bizim hakkımızda gerçekten ne düşündüklerini bize insan diliyle anlatamazlar, aksi takdirde onların

haklı öfkeleri ve hiddet dolu konuşmaları karşısında solup giderdik. Örneğin, İngiliz yazar, profesör ve Anglikan rahip William Ralph Inge'nin şu sözünü düşünün: "Hayvanları köleleştirdik ve kürklü, tüylü uzak kuzenlerimize o kadar kötü davrandık ki eğer bir din formüle edebilselerdi, hiç şüphesiz Şeytan'ı insan formunda tasvir ederlerdi." Romancı Isaac Bashevis Singer'ın "İnsan-haricî canlılara karşı davranışlarında tüm insanların Nazi olduğu" şeklindeki alaycı görüşünü de hatırlayın. "İnsanın diğer canlılara istediği gibi davranabilmesindeki kendini beğenmişlik, en aşırı ırkçı teorileri, gücün haklı yarattığı ilkesini örnekler." On dokuzuncu yüzyıl Alman filozofu Arthur Schopenhauer'in "Hayvanlara karşı merhamet, karakterin iyiliğiyle yakından bağlantılıdır ve hayvanlara karşı acımasız olanın iyi bir insan olamayacağı güvenle iddia edilebilir." şeklindeki doğru gözlemini de göz önünde bulundurun.

Mary Shelley'nin 1818'de yazdığı ünlü Frankenstein; hümanist kibrin, bilimsel güç istencinin ve kontrolden çıkmış teknolojinin güçlü bir ithamıdır. Shelley'nin klasiği aynı zamanda insan kavrularından bir araya getirilen ancak gerçek anlamda "insan" olmayan bir "yaratığın" bakış açısından hayvan-

lara dokunaklı ve eleştirel bir bakış sunar. Masum ve kötü niyetli olmandan doğan yaratık, nihayetinde insanlıktan nefret etmesine ve öfkeyle saldırmasına neden olan bir dizi zalimliğe katlanır. Ancak, insanlık tarihi boyunca şiddetin, savaşın, soykırımın ve yıkımın sistematik varlığını ortaya koyan bir kitapla karşılaştığında, insanlığa karşı çok daha derin ve bilinçli bir aşağılama duyar ve dehşet içinde geri çekilir.

Benzer şekilde, Daniel Quinn, Ishmael adlı romanında insanlığın derin ideolojik ve yapısal kusurlarını bir sirk gorili ile şaşkın bir adam arasında geçen sokratik bir diyalog aracılığıyla dramatize eder. Goril, keskin bir ironiyle, 10.000 yıl boyunca diğer hayvanları hapsedip sömürdükten sonra asıl “tutsak” olanın insanlar olduğunu, zira tarım toplumunun hiyerarşik yapısının insanların eleştirel olarak inceleyip değiştiremediği felaket dünya görüşlerini sürdürdüğünü belirtir. Shelley'nin öyküsündeki yaratık gibi, Quinn'in öyküsündeki goril de hayvan bakış açısıyla “uygarlık” üzerine çok önemli bir perspektif sunmakta, tarım toplumuna ve Batı kültürlerine “gelişmiş” ve “rasyonel” yaşam biçimleri olarak var olmak yerine temelde kusurlu, işlevsiz, barbar ve deli oldukları yönünde yıkıcı eleştiriler yöneltmektedir.

Hayvan bakış açısı sayesinde, değerlendirmemizdeki bir gestalt değişimi ile mümkün kılınan derin bir etik içgörü elde ederiz: insanların diğer hayvanlara nasıl baktığı ve onlara nasıl davrandığının bir toplumun, kültürün ya da bireyin ahlâkî karakterini ölçmek için önemli bir mihenk taşı teşkil etmektedir. Bir kültürün ya da bireyin ahlâkî değerini, felsefî derinliğini ve insaniyetini; hayvanlara ve doğal dünyaya yönelik görüşlerini ve ilişkilerini incelemeyen yeterince değerlendiremeyiz. Tıpkı etnik ve kadın çalışmalarının bizi Batı toplumunun “uygarlık” ve “ilerleme” iddialarını yeniden gözden geçirmeye zorlaması gibi biz de insan kurumlarını hayvanların bakış açısından bir kez daha gözden geçirmeliyiz. Gandhi'ye atfedilen söze göre, “Bir ulusun büyüklüğü ve ahlaki ilerlemesi, hayvanlarına nasıl davranıldığına bakılarak değerlendirilebilir.” Nasıl ki kölelik ticareti yapan hiç kimse ahlâkî bütünlüğe sahip olarak kabul edilemezse, hayvanları istismar veya ihmal eden hiç kimse de övgüye değer olamaz. Dolayısıyla, hayvan bakış açısı bizi insanlara ve topluma yeni şekillerde bakmaya zorlamakta, Homo sapiens'i çoğu zaman olduğumuz gibi şiddet yanlısı, yabancılaştırmış, rahatsız, otoriter, canı ve kendine

zarar veren bir tür olarak tanıma-
mızı sağlamaktadır.

Etik karar verme sürecinin test-
lerinden biri; Musevi, Hıristiyan,
Konfüçyüsçü ve Stoacı gelenekler
gibi dünya dinleri ve kültürlerin-
de yaygın görülen bir ahlâkî bakış
açısı olan “Altın Kuraldır”. Altın
Kural, başkalarına kendimize dav-
ranılmasını istediğimiz gibi dav-
ranmamızı buyurur. Çok sayıda
dini gelenekte ortak olan bu kadim
düstur, doğru ve yanlış belirlemek
için vazgeçilmez bir karar verme
teknîği olarak geçerlidir. Dolayısıyla
hem empatiyi hem de mantıksal
tutarlılık kuralıyla bağlantılı olan
karşılıklılık ilkesini bir araya getirir.
Altın Kuralı diğer hayvan türle-
riyle olan ilişkilerimize uygulama-
mızı sadece önyargı ve mantıksal
tutarsızlık engellemektedir. On
dokuzuncu yüzyıl İngiliz roman-
cısı Thomas Hardy'nin söylediği
gibi, “Darwinizm mantıksal olarak,
'Altın Kural' olarak adlandırılan şe-
yin uygulanmasını yalnızca insan
türünün alanından tüm hayvanlar
aleminin alanına genişleterek özge-
ci ahlâkın yeniden düzenlenmesini
içeriyordu.”

On sekizinci yüzyıl filozofu Im-
manuel Kant, Altın Kural ilkesini
daha karmaşık bir dille yeniden ifa-
de etmiştir. O, eylemlerin ‘katego-

rik zorunluluk' perspektifinden ele
alınması gerektiğini savunur. Kant'a
göre, mantıksal bir çelişki olmaksızın
eylemimizi evrenselleştireme-
yeceğimiz herhangi şekilde hareket
etmemeliyiz. Örneğin, kendisi dışın-
da herkesin yasalara uymasını
talep etmek bir çelişkidir. Tutarlılık
fikri burada çok önemlidir, zira Altın
Kural'ı ya da kategorik impera-
tifi bir adım daha ileri götürürsek,
kendimize şunu sormalıyız: Hay-
vanların bize, bizim onlara dav-
randığımız gibi davranmasını ister
miydik? Yemek için katledilmeyi;
üzerimizde deneyler yapılmasını,
palto ve giysi için derimizin so-
yulmasını; ya da bir sirk yarışında,
rodeoda veya akvaryumda gösteri
yapmaya zorlanmayı ister miydik?
Cevap “hayır” olması gerektiğine
göre, bu düsturu hayvanlar açısın-
dan değerlendiren insanlar kendi
tutarsızlıkları, ikiyüzlülükleri, çif-
te standartları ve hayvanlara karşı
haksız ayrımcılıklarıyla yüzleşmek
zorunda kalırlar.

Politika ve Pratikler

Hayvan bakış açısı yalnızca top-
lumsal örgütlenme ve değişimi kav-
ramak; bireylerin, kültürlerin ve bir
bütün olarak insanlığın karakterini
değerlendirmek için değil, aynı za-
manda siyasî direniş ve mücadele

stratejilerini yeniden yapılandırmak için de çok önemlidir. Pasifist dogmaların hegemonyası nedeniyle tartışmanın bastırıldığı, sansürlendiği ya da boğulduğu her yerde, hayvan perspektifi; pratikleri failer yerine kurbanlar açısından yeniden gözden geçirmemizi sağlar. Böylece, çeşitli “muhalif” hareketlerdeki şiddet yanlıları ve pasifist toplum tarafından domine edilen bir söyleme sağduyu, ahlakî açıklık ve taktiksel çoğulculuğu geri kazandırmaya yardımcı olabilir.

Aşırı pasifistler dışında, çoğu insan nefsi müdafaa gibi durumlarda ve amansız kötülük güçlerini durdurmak için gerekli olduğunda şiddetin meşruiyetini kabul etmektedir. Ancak konu kürk çiftliklerinde, fabrika çiftliklerinde, mezbahalarda, viviseksiyon laboratuvarlarında ve diğer dehşet odalarında şiddetli ve sadist saldırılara maruz kalan masum hayvanları savunmaya geldiğinde, tipik olarak bariz bir mantıksal tutarsızlıkla karşılaşmaktadır. Bu türcü çifte standart, aslında insan hayatının gerektiğinde bir koruma ve savunma aracı olarak fiziksel gücü hak edecek kadar değerli olduğunu ancak insan haricî hayvanların değerli olmadığını söylemektedir.

Etik ve taktiksel sorunları değerlendirirken, şirketleri, devleti,

medyayı, ana akım “hayvan savunucusu” grupları ve bilgisiz kamuoyunu meşruiyet ölçütü ve eylemlerin asla rencide edilmeyecek veya ihlal edilmeyecek hakemleri olarak almayı bırakmalıyız. Kendimize bir eylem tarzının yasal, ahlakî olarak onaylanmış ya da kamuoyu tarafından kabul edilebilir olup olmadığını sormak yerine, hayvanların bakış açısını benimseyerek şunu sorabiliriz: Ezilen ve işkence gören hayvanlar ne yapmamızı isterdi? Hangi eylem biçimlerini onaylardı ve hangilerini yetersiz ve ihnet olarak kınarlardı?

Rant ve şirket kârları uğruna ekosistem ve canlılar gözetilmeksizin inşa edilen dev barajları tartışırken yazar ve ekoloji savunucusu Derrick Jensen soruyor: “Yapılacak en ahlakî şey nedir? Son somonların ölümüne seyirci kalmak mı, yoksa barajları havaya uçurmak mı? Mektuplar mı yazacağız, davalar mı açacağız, başarısızlığı kanıtlanmış zaman alıcı prosedürlerle mi uğraşacağız, yoksa barajları kendimiz mi yıkacağız?” Eğitimi ve legaliteyi temel alan stratejiler arayanları Jensen şöyle yanıtlıyor: “Ya iktidardakiler caniyse? Ya haktan, mantığı dinlemekten acizlerse, onlara şiddete başvurmadan dil dökmeye devam mı etmeliyiz? Şiddet hangi koşullarda adaletsizliği durdurmak

için uygun bir araçtır? Dünya ölürken –daha doğrusu katledilirken– daha fazla bu soruları görmezden gelme lüksümüz yok.”

Jensen insanları pasifist ataletlerinden ve hümanist rehabetlerinden uyandırmak için paradigmayı değiştirmemizi ve risk altındaki ekosistem perspektifini benimsememizi istiyor:

“Bir kere de insanların ‘Hayatımı nasıl yaşamalıyım?’ sorusu yerine, yaşadıkları, onlara yaşamı sunan topraklara ‘Senin yoldaşın olmak için ne yapabilirim, seni bu tahakkümcü kültürden nasıl koruyabilirim, bu katliamcı zihniyetin seni katletmesini nasıl durdurabiliriz?’ sorularını soruklarını farz edelim. Bu soruları sorabilirseniz topraktan cevaplarını alacaksınız. O zaman sorulması gereken tek gerçek soru şudur: Bunu yapmayı istiyor musunuz?”

Gerçek değer ve hakikat, doğanın perspektifini özümseyebilmektedir. Bu, hayvanlar ve toprak için iyi olan gözetilmeksizin hedeflenen insanmerkezci bireyci “iyi yaşam” anlayışının sorgulanmasını sağlar ve hümanist pasifizmin siren sesini bastırarak kadar uzun süre kulaklarımızı tıkayabilir. Doğa bizim yöntemlerimizle konuşmasa da yeryüzünün ve insan haricî yaşa-

mın yaratıcı ve empati bakış açısı bazı temel soruları gündeme getirmemize olanak tanır: Sömürgecilerin ya da genel olarak insanların çıkarlarından bağımsız olarak onların “çıkarları” nelerdir? Gelişmek; bozulmadan ve barış içinde var olmak mı, yoksa açgözlü endüstriler ve devamlı artan insan nüfusunun talepleri yüzünden şiddetle saldırıya uğramak, yok edilmek mi isterler? Bizi tamamen beyhude bir yola sürüklese bile sabırlı olmamızı ve yasalara uymamızı isterler miydi? Yoksa dünya ve hayvanlar; adaletsiz yasaları reddederek varlıklarını, bütünlüklerini ve barışlarını korumamızı ve çıkarlarımızı gerekli her türlü (akıllıca ve etkili) yolla savunmamızı mı isterler?

Emin olmak gerekirse kimse doğanın neye ihtiyacı olduğunu ya da ne istediğini kesin olarak bildiğini öne süremez. Yanılabılırız, bildiğimizi sandığımız eksik ya da yanlış olabilir, doğanın ölmek değil yaşamak istediği aksiyomundan öteye fazla varsayımda bulunamayız. “Doğanın sesini dinlemek”; karmaşık felsefi, politik, stratejik ve örgütsel meseleler hakkında titiz bir şekilde düşünmek anlamına gelmez. Ayrıca, rastgele ve düzensiz sabotaj eylemleri nihayetinde geçici, parçalı, geri planda kalan ve sınırlı taktiklerdir; bunlar, toplum-

sal dönüşüm için tutarlı bir teori ve politika geliştirmekten çok uzaktır.

Hayvan ve çevre perspektifinden sorulabilecek benzer bir soru, gelecek nesillerin bizden ne isteyeceğidir. Radikal çevreci Paul Watson bize devrimci mücadeleyi küçümseyen ve militan doğrudan eylemliliklere karşı çıkanlara cevap olarak “gelecek nesillerin’ bakış açısı” olarak adlandıracağım başka bir perspektif sunmaktadır. Gelecek nesillerin bakış açısından sabotaj radikal mi, yoksa işlevini yerine getirmeye ancak kifayet eden bir araç olarak mı algılanacak? Günümüzde çevreciler azınlık olarak görülse de gelecek nesillerin acil çevresel sorunlara odaklanmaktan başka şansları olmayacağı için aslında toplumun çoğunluğunu temsil etmektedirler. Ayrıca, bugün kaçık, aşırılıkçı, eko-terörist gibi yaftalarla yaftalanan çevreciler gelecekte dönemin sorumluluk ve sağduyu sahibi bireyleri olarak algılanacaklardır. Şüphesiz ki sonraki nesiller bugünün pasifist ve orta yolcularını gezegenin ve hayvanların maruz bırakıldığı sistematik saldırıları anlamaktan aciz korkaklar ve hayalciler olarak kınayacaklardır. Bu nedenle Watson, şaka yollu, gelecek nesillerin perspektifinden, çevrecilerin müthiş atalar olacağını söylemektedir.

Anti-türücü, biyosentrik ve gelecek nesillere ait bir bakış açısını kullanarak kompleks felsefi ve stratejik sorunlara verimli bir şekilde yaklaşmış oluruz. Bu yeni bakış açıları; şiddeti giderek artan bir saldırı altında olan insanların, hayvanların ve gezegenin savunulmasında kitle direnişlerini, militan doğrudan eylemi ve devrimci karşı-güçleri desteklemeye imkan sağlar. Vegan mücadelenin, hayvan hakları/özgürlüğü ve çevre hareketlerinin yeni fikirlere, yeni bakış açılara ve yeni taktiklere ivedilikle ihtiyacı var. Gelecek nesiller, hayvan ve ekoloji temelli bu perspektifler; dogma ve ana akım siyaset safsatalarıyla yolu tıkanmaya çalışılan mücadeleye yeni düşünce ve mücadele alanları açmaktadır.

“Tarihin Bilmecesi”ni Çözmek

Hayvan bakış açısı, genel olarak insan biyolojik ve toplumsal evrimini önemli yeni yollarla aydınlatmayı amaçlar. Bu; egemen kültürlerin, toplumsal hiyerarşilerin, ekonomik ve politik eşitsizliklerin ve asimetrik güç sistemlerinin kökenlerini, dinamiklerini ve gelişimini ortaya koymayı içerir. Hayvan bakış açısı sayesinde nefret, hiyerarşi, şiddet, savaş, soykırım, kölelik, sömürgecilik, ırkçılık ve

patriyarkanın kökenleri hakkında önemli bulgulara ulaşılabilir. Diğer tarihsel yaklaşımların sunamadığı bakış açıları ve içgörülerini sağlayarak, hayvanlar üzerindeki insan egemenliğinin insanların birbirleri üzerindeki egemenliğiyle nasıl yakından bağlantılı olduğunu tahlil eder ve büyük ölçekli hayvan soykırımı ve sömürsünün çevresel etkilerini de gün yüzüne çıkarır.

Hayvan bakış açısına göre, tür-cülük ilk hiyerarşi ve egemenlik biçimiydi ve diğer baskı, güç ve şiddet biçimlerinin temellerini attı. Hayvanların sömürülmesi ve evcilleştirilmesinin diğer güç sistemlerinin gelişimi ve hayatta kalması için hayatı önem taşıdığı göz önüne alındığında, Marx'ın sözlerini dolaylı yoldan ifade edecek olursak, sınıf analizi ve komünizmin değil, hayvan bakış açısının "tarihin bilmesinin çözümü" olduğunu söylemek mümkündür. Hayvan bakış açısı, hümanizmin ve onun teorik türevlerinin opak merceğiyle görmediğimiz, seçemediğimiz veya tanımlayamadığımız sorunlara parlak bir ışık tutar.

Her ne kadar geniş çapta tanınmasa da, hayvan bakış açısı; eleştirel teori ve radikal politika için çok önemli bir perspektiftir. Bu bakış açısı, insan tarihine, hiyerarşinin

(patriyarka, kölelik ve ırkçılık dahil) kökenine ve dinamiklerine, savaş ve şiddetin yaygınlığına, toplumsal ve ekolojik krizlere ve sürdürülebilir bir gelecek için gerekli koşullara dair eşiz içgörüler sunar. Toplumun eleştirel teorisi, hayvan bakış açısıyla ölçülemez derece zenginleşirken, hayvan bakış açısının da kapitalist kâr ve büyüme zorunlulukları tarafından yönlendirilen ve kurumsal çıkarları koruyan, en ufak bir muhalefeti sıklıkla şiddet yoluyla bastıran despotik devlet aparatında nasıl işlediğini anlamak için eleştirel bir toplumsal teoriye ihtiyacı vardır.

Çeşitli teorik perspektiflerin patriyarka, ırk, sınıf, devlet ve benzeri olguların kökenlerini ve seyirlerini haritalandırmak açısından önemli olduğu bir gerçek olsa da, hayvan bakış açısı nispeten göz ardı edilmiştir. "Hayvan çalışmaları" hızla büyüyerek bu durumu değiştirmektedir, ancak kuru, skolastik ve kopuk çerçevesi, bugün dünyayı rahatsız eden temel krizlerin doğası ve kökeni hakkında derin içgörülerini politik olarak ele almasını engellemektedir. "İnsan-hayvan çalışmaları" gibi büyük ölçüde apolitik bir alandan farklı olarak, hayvan bakış açısı, hayvanlar açısından Marx'ın işçi sınıfına veya Frankfurt Okulu'nun ezilen ve acı

çeken insanlara yönelik çalışmalarının olduğundan daha “nötr” ya da “objktif” değildir. Bu, hayvanların sömürüsünü ve boğazlanmalarını kabul edilemez bulan ve hayvanların insan köleliği ve egemenliğinin tüm biçimlerinden kurtuluşu için mücadele eden etik ve politik olarak angaje bir bakış açısıdır—bu hedef, kapitalizmi devirmeyi, hiyerarşik toplumları ve egemen kültürleri ortadan kaldırmayı gerektirir.

Benim ele aldığım haliyle, hayvan bakış açısı; insan, hayvan ve doğa özgürleşmesini karşılık ilişki içinde kabul eden ve kapitalizm, militarizm ve devlet gibi ortak düşmanlara karşı birleşmelerini savunan bir topyekûn özgürleşim politikası için elzemdir. Bu radikal hareketlerin egemen paradigmalardan eşitliğe, büyümeden sürdürülebilirliğe, yabancılaşmadan uyuma ve şiddetten barışa geçiş gibi hedefler doğrultusunda birlikte çalıştığı bir ittifak politikasını savunur. Nihai amacı; özgürlüğü, yaratıcı etkinliği, öz-örgütlenmeyi ve çeşitliliği engelleyen her türlü baskıcı ve işlevsiz hiyerarşik sistemi ortadan kaldırmaya yardımcı olmaktır.

Bu nedenle, hayvan bakış açısı, insanların türcülüğün dar çerçevesi tarafından kısıtlandığında nadiren

anladığı şekillerde, hayvanların varoluşumuz ve gezegenin bütünlüğü açısından taşıdığı kritik önemi inceler. Hayvan bakış açısı, insanların ve hayvanların özgürlük ve mutluluğunun derin bir şekilde birbirine bağlı olduğunu ve, modern toplumların karakteristik özelliği olan, hayvanların yaşamlarının kitlesel ve küresel ölçekte ihlalinin insanlar için vahim sonuçlar doğurduğunu vurgular. Hayvan bakış açısı, insan özgürleşmesinin hayvan özgürleşmesinden koparıldığında nasıl olasılıksız olduğunun tahlilini yapar; böylece, hümanizm mantıksal çelişkilerinin ağırlığı altında çöker. Hayvan bakış açısı, insanların hayvanlar üzerindeki tahakkümünün insanların birbirleri üzerindeki tahakkümüyle nasıl yakından bağlantılı olduğunu tahlil eder ve, böylece, insanlar kibirli türcü kimliklerini reddedip bu gezegendeki milyonlarca diğer yaşam biçimiyle varlıklarını uyumlu hale getirene kadar barışçıl, adil ve sürdürülebilir toplumlar kuramayacaklarını gösterir. İnsanların hayvanlara uyguladığı iğrençlikler kaçınılmaz olarak geri dönüp insan varlığına musallat olmaktadır. Hayvanların sömürülmesi, tehlike altındaki sayısız tür; insanlığın geleceği ve küresel ekolojik sistem için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır ve bunların

hepsi giderek daha sorunlu, sıkıntılı ve kasvetli görünmektedir.

İnsan ve diğer hayvanların birlikte evrimini; türcülük, hayvan evcilleştirme, tarım toplumunun yükselişi ve “uygarlığın” “güçlü olan haklıdır” psikozunun getirdiği sistem temelli psikolojik, toplumsal ve ekolojik krizleri anlamadan tarih, hiyerarşi ve iktidarın ya da toplumsal örgütlenme ve değişimin geçerli bir teorisini geliştiremeyiz. Hayvan bakış açısı olmadan insanlar arasındaki çatışmayı, savaşın dinamiklerini, şiddet ve soykırımın patolojisini, insanların birbirlerine ve doğal dünyaya yabancılaşmasını ve mevcut ekolojik krizi yaratan –en başta şirket tarımı ve küresel hayvancılık endüstrisinden kaynaklanmakta olan– dinamikleri uygun şekilde anlayamayız. Ve eğer mevcut krizlerimizin temel nedenlerini anlayamazsak, o zaman kesinlikle bunları çözemez, kendimiz ve bu gezegendeki tüm yaşam biçimleri için daha iyi bir kültür, insanlık ve gelecek yaratamayız.

2

Yeni Abolisyonizm: Kapitalizm, Kölelik ve Hayvan Özgürleşmesi

Kapitalizm; —onlarsız mümkün olamayacağı— emperyalizm, sömürgecilik, uluslararası köle ticareti, soykırım ve büyük ölçekli çevresel yıkımla ortaya çıkmıştır. Kâr ve iktidar zorunlulukları etrafında örgütlenen kapitalizm bir kölelik, sömürü, sınıfsal hiyerarşi, eşitsizlik, şiddet ve angarya düzenidir. Küresel Kapitalist Gulag, ilk olarak Afrika'dan ve diğer uluslardan milyonlarca kölenin emek gücüyle, ikinci olarak da tamamen yeni bir toplumsal sınıf olan sanayileşmiş proletaryayı oluşturan devasa göçmen orduları, eski esnaf ve zanaatkarlar, ev işçileri ve kentli kitleler tarafından beslenmiştir.

Marx'ın gözlemlediği gibi, servet birikimi ve yoksulluk üretimi, egemen sınıfın yücelmesi ve yönetilenlerin yoksullaşması, Avrupa dünyasının gelişmesi ve sömür-

gelerinin az gelişmişliği; ayrılmaz bir şekilde birbiriyle ilişkilidir. O zaman da şimdi olduğu gibi, bu görünürdeki zıt kutuplar, durmaksızın genişlemesi için bir köle sınıfına ve muazzam miktarda ucuz emek gücüne ihtiyaç duyan, büyümek ya da ölmek üzerine kurulu, kâr amaçlı bir sömürü düzeninin kaçınılmaz sonuçlarıydı.

Transatlantik köle ticareti, 1444 yılında Denizci Henry'nin Afrikalıları işgücü olarak kullanmak üzere Portekiz'e götürmeye başlamasıyla ortaya çıktı. Afrikalılar zaten birbirlerini köleleştiriyorlardı, ancak onların işgücü piyasaları daha çok sözleşmeli köleliğe yakındı ve milyonlarca insanın daha sonra İngiliz Amerika'sında karşılaşacağı dehşete hiç benzemiyordu. Afrikalı köle ticaretinden önce, Avrupalı uluslar Afrika ile dostluk ve ticarete

dayalı olumlu ilişkilere sahipti. Bu durum on beşinci yüzyılın ortalarında sömürgeci devletlerin altın, kâr ve köle emeğinin ganimetlerine yönelik doymak bilmez iştahlarına yenik düşmeleriyle sona erdi. Kolomb ve İspanya'nın acımasız sömürülerinde açıkça görüldüğü gibi, birçok Avrupa devleti, yayılcı ihtiyaçları karşılamak için topraklarına, kaynaklarına, zenginliklerine ve emek güçlerine el koymak amacıyla koyu tenli halklara karşı soykırım savaşı başlattı.

Sonraki birkaç yüzyıl boyunca Avrupalı “uygarlık”, “ilerleme”, sözde Hıristiyanlık ve kapitalizm güçleri; yirmi milyon Afrikalıyı evlerinden ve köylerinden kaçırdı. İç bölgelerdeki esirleri, yalınayak ve ayakları prangalı halde kıyıya doğru 500 mil kadar yorucu bir yürüyüşe zorladılar. Yarı gemilere ulaşmadan, birçoğu da Atlantik üzerinden Kuzey Amerika ve diğer küresel limanlara yapılan altı ila on haftalık işkenceli yolculuk sırasında hayatını kaybetti. Köle tüccarları insan yüklerini güvertenin altındaki boğucu cehenneme hapsediyordu. Dar alanlara tıklımış, birbirlerine zincirlenmiş olan Afrikalılar; sıcaktan, pis kokudan ve hastalıktan sayıklıyorlardı. Dövülüyor, zorla besleniyor ve hastalandıklarında ya da sorun çıkardıklarında

sürüler halinde denize atılıyorlardı. Şanslı olanlar kendi rızalarıyla su dolu bir mezara daldılar.

Marx haklı olarak sömürgeciliği, on dokuzuncu yüzyılda gelişmiş pazar toplumlarının ortaya çıkmasından önce gelen “sermaye gelişiminin ilkel aşaması” olarak görmüştür. “Sermaye” diyordu Marx, ‘dünyaya ... kan damlayarak gelir.’ Beş yüzyıl boyunca köle ticaretinden elde edilen kârlar Avrupa ekonomilerini inşa etti ve Amerikan imparatorluğuna güç verdi. Batı modernitesinin görkemli şehirleri ve rafine kültürleri milyonlarca kölenin sırtında inşa edildi ve bu parlak “medeniyet” barbarlığın ürünüydü. Kölelikle bağlantılı vahşet, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri gibi devletlerde yakıcı ahlâkî ve siyasî meselelerdi ve bunlar, güçlü abolisyonist hareketlerle doruğa ulaştı. Bugün çeşitli köle pazarları hâlâ gelişip serpiliyor ve ırkçılığa, tahakküme ve sömürüye karşı verilen mücadele henüz sona ermemiş olsa da, toplumun ilgisinin insanlardan hayvan kölelere doğru kayması ve hayvan özgürleşmesini amaçlayan yeni bir abolisyonist hareketin önemli bir toplumsal değişimin potansiyel katalizörü olarak ortaya çıkmasıyla birlikte, dünya genelinde ahlâkî bir devrim yaşanmaktadır.

Amerikan Demokrasisinin Tuhaf Meyvesi

Devrimci Savaş öncesinde, sırasında ve sonrasında Amerika köleci bir düzene sahipti. Avrupa'daki biçimiyle, İngiliz sermaye girişimlerinin ve devlet tiranlığından kurtulma özlemlerinin bir ürünü olarak, yeni doğan ulus, daha önce feodal bir geçmişi veya komünal gelenekleri olmadan sıfırdan ortaya çıktı. İngiliz sömürgeciler, İspanyolların Güney Yarımküre'de yaptığı gibi Amerika'da büyük miktarda altın bulamadıkları için tarıma yöneldiler. “Kızılderililerden” kârlı bir ürün olarak tütün yetiştirmeyi öğrendiler, ancak ekim ve hasat yoğun fiziksel emek gerektiriyordu. Sağlamlıkları, savunmasızlıkları ve ucuz fiyatları nedeniyle sömürgeciler bu iş için Amerikan yerlileri ve İngiliz işçileri yerine Afrikalıları tercih etti.

İlk Afrikalılar Kuzey Amerika kıtasına Ağustos 1619'da, Hacıların Mayflower'ı Massachusetts kıyılarına indirmesinden bir yıl ve New England'da köle ticaretinin başlamasından onlarca yıl önce geldi.2 Yiyecek karşılığında değiş tokuş edilen 20 siyah, ilk Afrikalı Amerikalı nesli oluşturmak üzere bir Hollanda köle gemisinden indi. Kölelik ve ırkçılıkla henüz yara almamış bir

topluma katılan bu insanlar, İngiliz elitlerinin sözleşmeli hizmetkârları olarak çalıştılar. Bu nedenle statüleri yoksul beyazlarla eşitti ve her iki ırktan işçiler de görev sürelerinin sonunda özgürlüklerini kazanabiliyorlardı. Beyazlarda olduğu gibi siyahlar da mülk sahibi olabiliyor, evlenebiliyor ve bütünleşmiş bir toplumda oy kullanabiliyorlardı.

Bu nispeten iyi durum, 1660'lar da artan işgücü talebini karşılamak için daha fazla Afrikalının kolonilere gönderilmesiyle dramatik bir şekilde değişti. Kölelik, kapitalist genişleme ve emek yoğun tütün, şeker ve pamuk mahsulleri üreten plantasyon ekonomileri için hayati önem kazandıkça, İngiliz sömürgeciler, Tanrı'nın ve doğal hukuk ilkelerinin gözünde kendileriyle eşit olanların şiddetle boyun eğdirilmesini meşrulaştırmak için ırkçı ideolojiler inşa ettiler. Yakalanmanın şokunu ve nakliyenin travmasını atlatan Afrikalı erkekler, kadınlar ve çocuklar daha sonra açık artırmaya çıkarıldı, damgalandı ve ticaret yaparak, üreyerek ve bedenlerini sömürerek zenginleşen beyaz köle sahiplerine satıldı. Kan bağı ya da duygusal bağlar dikkate alınmadan siyah aileler parçalandı. Hakları, haysiyetleri ve insani statüleri ellerinden alınan bu Afrikalı vatandaşlar

ve onların milyonlarca Amerikalı torunu, gezegendeki en acımasız sömürü sisteminde vahşileştirildi.

1776'da Bağımsızlık Bildirgesi imzalandığında, köle sayısı yaklaşık 700.000'e ulaşmıştı ve bu sayı nüfusun yüzde 20'sini oluşturuyordu. Sömürgeciler yurtdışındaki monarşiden giderek özerkleştikçe ve İngiliz askerî işgali ve baskısı arttıkça, İmparatorluk ile asi tebasası arasındaki çatışma -1773'teki Boston Çay Partisi gibi olaylarda dramatize edildi- kaçınılmaz olarak savaşa yol açtı. Devrim Savaşı 1783'te sona erdiğinde, toplumsal ilişkiler ve ırksal görüşler büyük bir değişim içindeydi. On binlerce köle İngiltere'ye, Kanada'ya, İspanyol Florida'sına ya da Kızılderili kamplarına kaçtı. Ulusun eşitlikçi değerlerini içtenlikle benimseyen birçok Kuzeyli köle sahibi esirlerini serbest bıraktı. 1783'te Massachusetts köleliği kaldıran ilk eyalet oldu ve 1789'dan 1830'a kadar Maryland'in kuzeyindeki tüm eyaletler yavaş yavaş aynı yolu izledi. Ancak aynı zamanda kölelik, ekonomik ve siyasî olarak giderek daha etkili hale gelen Güney eyaletlerinde daha güçlü kökler saldı.

Yeni ulus, kölelik sorunu ve iddia ettiği demokratik ve Hıristiyan değerlerin gerçek anlamı konu-

sunda çok önemli bir ahlaki kavşakta duruyordu. Ya köleliğe son verecek ve asil ideallerine bağlı kalacaktı ya da demokrasiden ziyade ikiyüzlülüğe dayanan kısır bir esaret sistemini sürdürecekti. Trajik bir şekilde, kâr zorunluluğu ahlaki zorunluluğa galip geldi. Sanayileşen Kuzey, Güney'in plantasyon çıkarlarına sürekli olarak hizmet etse de, iki kültür/ekonomi tektonik plakaların kayması gibi uzlaşmaz bir şekilde birbirinden uzaklaştı. Birleşik Devletler, kendisini İngiltere'ye karşı savaşa götüren ilerici değerleri onurlandıran tek bir ulus olarak bir araya gelmek yerine, iç çelişkiler nedeniyle çöktü ve 1861'de Kuzey ve Güney uzun ve kanlı bir savaşa girişti.

Abolisyonizmin Kükremesi

Özgürlüğün reddedilmesi ve adalete ihanet edilmesiyle birlikte, hem özgür hem de köleleştirilmiş siyahlar ırkçı/kapitalist baskıya karşı direnişlerini yoğunlaştırdı ve bunlardan birçoğu ilerici beyazlarla ittifak kurdu. Kölelik karşıtları giderek artan bir şekilde, kölelik düzeninin tamamen ve derhal ortadan kaldırılmasını talep etmek için hakim reform, ılımlılık ve aşamalı değişim taktiklerini terk etti. Koşulların kötüleşmesi ve sabrın

tükenmesiyle birlikte özgürleşme bekleyemezdi. Tavizler küçümsendi, aralıksız ajitasyon teşvik edildi ve köleliğin topyekûn abolisyonundan başka hiçbir şey kabul edilemezdi. Böylece 1830'ların başında ABD kölelik karşıtı hareketi doğdu. Kölelik karşıtlığının temelinde ırkçılığın, köleliğin ve bunların siyahlar üzerindeki insanlıktan çıkarıcı etkilerinin keskin bir eleştirisi yatmaktadır. ABD kölelik piyasasında bir insan, yalnızca ten rengi temelinde, baskın bir ırktan doğal olarak aşağı ilan ediliyor ve bu tek kritere göre tüm haklarından mahrum bırakılıyordu. Böyle bir düzende köle, bir insan öznesinden fiziksel bir nesneye, bir insandan bir metaya dönüştürülür ve böylece “menkul” olarak bilinen taşınabilir bir mülkiyet biçimine indirgenir.

Abolisyonistler kölelik kurumunu için olarak kötü, yozlaşmış ve insan-dışılaştırıcı olarak görüyordu; öyle ki esaret altındaki hiçbir siyah - “efendileri” tarafından ne kadar iyi muamele görürse görsün- insanlığının tüm haysiyetine, zekâsına ve yaratıcılığına erişemezdi. Abolisyonistler, siyahların insanlıklarını yozlaştıran, körelten ve kirleten zincirlerden, efendilerden, yasalardan, mahkemelerden ve ideolojilerden derhal ve topyekûn kurtuluşunda ısrar

etmek için kölelere daha iyi veya daha “insancıl muamele”de bulunulmasını amaçlayan tüm reformist yaklaşımları reddetti. Abolisyonistler, köle sahibinin kölelere karşı nazik olma “yükümlülüğüne” işaret etmek yerine, efendi-köle ilişkisinin tamamen ve kayıtsız şartsız ortadan kaldırılmasını ve böylece kölenin her türlü esaretten kurtarılmasını talep ettiler. Tom Regan'ın haklar yaklaşımını/abolisyonist yaklaşımı tanımladığı gibi:

Bir adaletsizlik mutlak olduğunda, ona mutlak şekilde karşı çıkılmalıdır. Adaletin talep ettiği “reform edilmiş” kölelik, “reform edilmiş” çocuk işçiliği, “reform edilmiş” kadın boyunduruğu değildir. Bu vakaların her birinde tek çözüm, köleliğin kaldırılmasıdır. Mutlak adaletsizliği sadece reform etmek, adaletsizliği uzatmaktır.

Abolisyonist hareket beyazları ve siyahları, erkekleri ve kadınları, ayrıcalıklı ve ayrıcalıklı olmayanları, yurttaşları ve köleleri, şiddetsiz ve şiddet içeren unsurları bir arada barındırıyordu. Bu çeşitlilik arz eden toplumsal bileşim, abolisyonizme verdikleri kamusal destek ve plantasyon köleliği ile domestik kölelik arasındaki paralelliklerin farkına varmaları yoluyla ilk kez siyasallaşan süfrajeterler örneğinin

de olduğu gibi, ittifak siyaseti için verimli bir matris oluşturmuştur. Sonraki iki yüzyılda yaşanacak siyasi gelişmelerin tipik olarak parçalı ve tek konulu doğasının aksine, on dokuzuncu yüzyılın yoğun çalkantıları kadınlar, işçiler, Afrikalı Amerikalılar, çocuklar, insan olmayan hayvanlar için mücadele eden hareketleri ve kentli çevrecileri sıklıkla hak, eşitlik ve adaletin geniş vizyonlarında birleştirmiştir.

Abolisyonizm, sadece toplumsal bileşimi ve ittifakı bakımından değil, aynı zamanda özgürleşme amacına yönelik olarak kullandığı çok çeşitli taktiksel araçlar bakımından da çeşitlilik arz ediyordu. En militan sesler, mücadele ve öz savunma için gerekli ya da meşru bir taktik olarak güç kullanımını savunuyordu. Örneğin David Walker özgür bir siyah olarak doğdu ama seyahat etti ve köleliğin kötülüklerine ilk elden tanık oldu. Eylül 1829'da Walker, militan abolisyonistler için bir katalizör haline gelen 80 sayfalık ateşli bir broşür olan "Dünyanın Siyahî Vatandaşlarına Çağrı"yı yayınladı.⁴ Dokunaklı bir ironiyle ırkçı adaletsizliği kınadı: "Amerika beyazlardan çok bizim ülkemizdir" diyordu... Amerika'nın en büyük zenginlikleri bizim kanımız ve gözyaşlarımızdan doğmuştur. Amerikalılar bizim kanımız ve

iniltilerimizle semirdi.⁵ Beyazlar siyahları öldürmekte bir beis görmedikleri için, karşılıklı şiddetin bir öz savunma eylemi olarak tamamen meşru olduğunu iddia etti. Irk savaşlarının değişken ortamında, çoğu zaman "öldürmek ya da öldürülmek" söz konusudur.⁶ Benzer şekilde, New Yorklu Presbiteryen papaz Henry Highland Garnet de köleliğe karşı savaşta silahlı direnişi gerekli bir taktik olarak benimsedi. Ağustos 1843'te Buffalo, New York'ta düzenlenen Siyahî Vatandaşlar Ulusal Kongresi'nde yaptığı açılış konuşmasında Garnet, dört milyon siyahtan oluşan bir ulusu zalimleriyle yüzleşmeye, özgürlük talep etmeye ve gerekirse onları kılıçtan geçirmeye çağırdı.

Garnet'e göre "kan dökülmeden kurtuluş umudu yoktur" ve "köle olarak yaşamaktansa özgür insanlar olarak ölmek çok daha iyidir." Kölelerin İspanyol ve İngiliz işgalcileri devirerek Haiti'yi özgür bir siyah cumhuriyet olarak kurduğu 22 Ağustos 1791 Haiti Devrimi ile birlikte, bu tür görüşler ABD'li köle sahiplerini köle isyanları ve şiddet olasılığı konusunda paniğe sevk etti. Korkularında haklı çıktılar çünkü ülkenin dört bir yanındaki siyahlar, Haiti Devrimi'nden ilham alarak, politikacılar, yasalar ve mahkemeler yoluyla elde edeme-

diklerini mermiler, palalar ve ateşle elde etmeyi umarak isyanlar planlamaya başladılar. Gabriel Prosser ve Denmark Vesey gibi isyancılar büyük çaplı ayaklanmaları ateşlemeden ihanete uğrayıp idam edilirken, köle Nat Turner ve beyaz bir Hıristiyan abolisyonist olan John Brown gibi diğerleri köle sahiplerine ve devlete karşı silahlı ayaklanmalara ve baskınlara öncülük etti. Devlet tarafından yakalanıp idam edilmeden önce askerlerin ve sömürücülerin kanını döktüler, ancak sadece direnişin ilham verici ikonları olarak yaşamaya devam ettiler.

Diğer etkili sesler ise militanlık ve şiddet içermeyen doğrudan eylem çağrısında bulundu. Eski bir sözleşmeli beyaz köle olan William Lloyd Garrison, 1 Ocak 1831'de 35 yıl boyunca yayınlayacağı *Liberator* adlı önde gelen bir kölelik karşıtı gazete çıkarmaya başladı. Garrison ilk başyazısında aşamacılık ve uzlaşmacılık felsefelerine saldırdı ve "tüm kölelerin derhal ve tamamen özgürleştirilmesi" çağrısında bulundu. Reformun kayıtsızlığına karşı Garrison şunları söyledi:

Ben ılımlı düşünmek, konuşmak ya da yazmak istemiyorum. Evi yanan bir adama ılımlı bir şekilde alarm vermesini söyleyin; karısını yağmacının elinden ılımlı bir şe-

kilde kurtarmasını söyleyin; anneye bebeğini içine düştüğü ateşten yavaş yavaş kurtarmasını söyleyin; ama beni şimdiki gibi bir davada ılımlı davranmamaya teşvik edin!"

Garrison ayrıca Frederick Douglass'ı da abolisyonist harekete kazandırdı. Douglass köleliğin içinde doğmuş, kendi kendini eğitmiş ve esaretten kaçmıştı. Garrison'ın yardımıyla konferanslar veren bir yıldız haline geldi, abolisyonist gazeteler ve bir otobiyografi yayınladı. Douglass, heyecan verici konuşmalarında güçlü bir "mücadele müjdesi" vaaz etti ve bunu en güzel şekilde 1857'de siyasetin Makyavelist özünü ve hayvan savunuculuğu hareketindeki bazı "abolisyonistlerin" ikiyüzlülüğünü ifşa eden bir konuşmasında ifade etti:

Güç, talep olmadan hiçbir şeyi kabul etmez. Asla vermemiştir ve vermeyecektir. İnsan özgürlüğünün gelişiminin tüm tarihi, onun yüce taleplerine verilen tüm tavizlerin ciddi bir mücadeleden doğduğunu göstermektedir. Mücadele yoksa ilerleme de yoktur. Özgürlükten yana olduğunu söyleyip de ajitasyonu küçümseyenler, toprağı sürmeden ekin, gök gürültüsü ve şimşek olmadan yağmur isteyen adamlardır. Onlar, sularının korkunç kükremesi olmadan okyanusu isterler.9

Siyah kadınlar da abolisyonist harekette önemli bir rol oynadı. Kölelik karşıtı topluluklar kurdular, protestolar düzenlediler ve kamuoyunu heyecanlandıran konuşmalar yaptılar. Hareketin önde gelen yıldızlarından biri Sojourner Truth'tu. Köle olarak doğdu ve 1827'de özgürlüğüne kavuştu. 40 yıl boyunca ülkeyi dolaşarak zekâsı ve tutkusuyla dinleyicileri heyecanlandırdı. Harriet Tubman, abolisyonist hareketin hayati bir parçası olan ve binlerce köleyi kuzeydeki “özgür eyaletlere” ve Kanada'ya kaçırmak için her biri kendi özgürlüğünü riske atan gönüllülerden oluşan bir ağ tarafından gizli ve yasadışı olarak işletilen Yeraltı Demiryolu'nun ünlü “kondüktörüydü”. Tubman, 1849 yılında 25 yaşındayken kölelikten kaçmak için güvenli ev ağını kullandı ve aile üyelerini ve diğer 70 köleyi kurtarmak için hapse girmeyi ya da ölümü göze alarak, köle avcılarından ve başına konan ağır ödüllerden kaçarak defalarca Maryland'e döndü. Abolisyonist hareketin cesaretini, özgürlük tutkusunu, direniş ruhunu ve keskin adalet duygusunu simgeliyordu.

İç Savaş 1865'te sona erdikten sonra ABD Kongresi On Üçüncü, On Dördüncü ve On Beşinci Değişiklikleri kabul ederek köleliği yasakladı ve siyahlarla beyazlara eşit

muamele yapılmasını zorunlu kıldı. Bunun ardından, ülke genelinde dört milyon Afrikalı Amerikalı yasal olarak “özgür” ve beyazlarla “eşit” oldu ancak gerçekte ayrımcılık, sömürü, yoksulluk ve şiddet içeren ırkçı sistemlere hapsolmaya devam ettiler. Amerika Birleşik Devletleri, “ayrı ama eşit” ilkesini kurumsallaştıran Jim Crow ayrımcılık yasaları etrafında örgütlenen bir apartheid düzeni haline geldi. Siyahlara yönelik şiddet; linç çeteleri, Ku Klux Klan ve ırkçı polis aracılığıyla dramatik bir şekilde artarken, iş, eğitim ve barınma olanakları da iç karartıcı olmaya devam etti. 1950'ler ve 1960'lardaki sivil haklar mücadelesi ve 1964 tarihli Sivil Haklar Yasası'na kadar ABD apartheid'inin duvarları çatırdamaya başlamadı; öyle ki, ırkçılık, sınıfsal tahakküm ve yoksulluktan bugün bile derinden etkilenen bir ulusta marjinal toplumsal ilerleme bile mümkün olabilirdi.

“Korkunç Karşılaştırma”

Yirmi birinci yüzyılda hayvanların içinde bulunduğu kötü duruma aşına olanlar için, gerçek anlamda ‘hayvan köleliğinden’ bahsetmek ya da insanların hayvanlara uyguladığı şiddetin akıl almaz boyutunu ve kapsamını vurgulamak amacıyla

ciddi bir şekilde 'hayvan soykırımı' ifadesine başvurmak tartışmaya açık görünmeyebilir. Bununla birlikte, insanlar her yıl, yüzlerce yahut binlerce türün soyunun tükenmesine sebep olurken, sadece gıda tüketimi için yüz milyarlarca kara ve deniz hayvanını öldürmektedir.

Solcular, teorik gerekçelerle, hayvanlara atıfta bulunurken "kölelik" ve "sömürü" gibi söylemleri kullanmanın bir kategori yanılgısı olduğunu savunmaktadır. Bu kavramların, insan harici hayvanların yaşadığı iddia edilen "sadece" biyolojik ve içgüdülerle yönetilen dünyanın ötesinde bir dünya olan toplumsal ilişkiler içindeki bilinçli insanlarla alakalı olarak anlam ifade ettiği söylenmektedir. Etik açıdan gerici ve bilimsel açıdan çağdışı olan sol eğilimli hümanizm, insanları hayvanlardan katı bir şekilde ayıran ve hayvanların özgürlük arzusu gibi karmaşık ihtiyaç ve tercihlerini reddeden kaba bir ontolojik düalizmle işlemektedir. Siyasî gerekçelerle, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde, beyaz olmayan insanlar, insan ve hayvan köleliğini benzeştirmeye yönelik her türlü girişime düşmanca tepki vermektedir. Benzer şekilde, pek çok Yahudi, "holokost" kelimesinin 1930 ve 1940'larda Nazi Almanyası'nda Yahudilerin başına

gelenler dışında herhangi bir bağlamda kullanılmasına derinden içlerindedir; her ne kadar bu terim aslen hayvan kurbanıyla ilgili "yakmalık sunu" anlamına gelse de.

Marjorie Spiegel'in *The Dreaded Comparison* (Korkunç Karşılaştırma) adlı kitabının yerinde başlığıyla, insan olmayanların köleliği ile insan köleliğini benzeştirme girişimi, tam da kışkırttığı değişken duygular ve siyasî tartışmalar nedeniyle "korkunç"tur. Bunun nedeni, başta ABD olmak üzere modern Batı toplumlarında, beyaz olmayan halkların genel olarak hayvan ve insan altı yaşam formları statüsüne, Batı "medeniyetinin" yüceltilmiş beyaz kültürlerinden daha aşağı olan "ilkel" ve "barbar" tiplere indirgenmiş olmasıdır. Bu nedenle, Hayvanlara Etik Muamele İçin İnsanlar (PETA) "Hayvanlar Yeni Köleler mi?" başlıklı gezici sergisini açtığında ("Hayvan Özgürleştirme Projesi" olarak yeniden adlandırıldı), çoğu siyah derinden rencide oldu ve sivil haklar örgütleri, insan ve hayvan köleliğini karşılaştıran resim ve metinlerin yer aldığı kampanyayı evrensel olarak kınadı. Benzer şekilde, PETA'nın toplama kamplarındaki Yahudi mahkumların görüntüleri ile fabrika çiftliklerinde yoğun hapsedilme koşullarında acı çeken hayvanların görüntülerini

karşılaştıran “Holocaust on a Plate” [Tabağındaki Holokost] sergisi de pek çok Yahudi kişi ve kuruluş tarafından şiddetle kınanmıştır.

Her ne kadar kötü bir şekilde gerçekleştirilmiş ya da algılanmış olsa da, bu sergilerin amacı türcülüğe meydan okumak, hayvanların çektiği acılara ilişkin bilinci yükseltmek ve insanlara, köleliğin ya da insanların dahil olduğu toplu katliamların bir biçimini kınamaktan, insan olmayanları mağdur eden çok daha büyük ölçekte gerçekleştirilen başka bir biçimini yermeye geçmeleri için bu anlayış köprüsünü geçmeleri konusunda ilham vermektir. Ünlü siyah sivil haklar aktivisti Dick Gregory'nin yorumladığı gibi:

PETA'nın sergisi, bir zamanlar insanları köleleştirmek için kullanılan korkunç bahanelerin şimdi fabrika çiftliklerinde, laboratuvarlarda, sirklerde ve başka yerlerde hayvanları tahakküm altına almak için nasıl kullanıldığını göstermektedir. PETA bu karşılaştırmayı yaparak köleleştirme ve baskıya köklerinden saldırmaktadır... Hayvanlar ve insanlar aynı şekilde acı çekmekte ve ölmektedir. Şiddet aynı acıya, aynı kana, aynı ölüm kokusuna, aynı kibirli, zalim ve acımasız can almaya neden olur.

Siyahi bir Amerikalı olarak Gregory'nin hayvan hakları konusundaki hassasiyeti istisnaidir, PETA'nın sergilerine yönelik yoğun kınamalar ise ezilen halkların mahkûm ettiği aynı ayrımcı ve hiyerarşik bakış açısının semptomlarıdır. “Hayvan Özgürlüğü” ve “Tabağındaki Holokost” sergileriyle ilgili çok sayıda yorumda, hiçbir insan hakları ya da toplumsal adalet savunucusunun hayvanların modern türcü baskı sistemlerinde yaşadıkları akıl almaz dehşetten bahsetmemesi oldukça düşündürücüdür. Tipik olarak, mağdur ya da mazlum halkların “hayvan muamelesi” gördüklerinden yakındıkları duyulur — sanki sömürü, işkence, kölelik ve toplu katliam, kurbanlar “salt” hayvanlar olduğu sürece kabul edilebilirmiş gibi. PETA'nın sergilerinin ve genel olarak hayvan hakları savunuculuğunun amacı insanları hayvanlara indirgemek değil, hayvanları tam ahlâki statüye yükseltmektir. Hayvanlara (kendi bedenleri ve özgürlükleri gibi) temel haklar tanımak ve onlara acı, esaret ve ölüm yerine neşe, özgürlük ve yaşamı tercih etmek anlamında çıkarları ve tercihleri olan hissedebilir varlıklar olarak insanlarla eşit muamele etmektir.

Amacımız bir grubun trajedisini nesneleştirerek ya da istismar

ederek bir diğèrininkini dramatize etmek değil, bundan ziyade tüm baskıların altında yatan mantığı ve temel nedenleri vurgulamak ve araştırmak ve insan olmayanların köleleştirilmesini ve hayvan katliamını diğèr örgütlü şiddet ve cinayet biçimleriyle bağlamsallaştırmak olmalıdır. Bu anlamda PETA'nın sergileri yalnızca çeşitli baskı biçimleri arasında geçerli analogiler kurmakla kalmıyor, aynı zamanda türcülük ile diğèr hiyerarşı ve şiddet biçimleri arasındaki nedensel ilişkileri de ele alıyordu.

Elbette dikkat edilmesi gereken bazı bariz farklılıklar vardır. İlk olarak, örneğın, köleler uğradıkları tahakümü ve arzularını insan dilinde ifade edebilirken, hayvanlar bunu yapamaz. Daha genel olarak, birçok hayvan topluluğunda kesinlikle gelenekler, kurallar, yükümlülükler, beklentiler ve düzenli davranış kalıpları olmasına rağmen, insanların aksine hayvanlar çıkar grupları, siyasi partiler veya karmaşık sosyopolitik sistemler oluşturmazlar. Bu, elbette, hayvanların karmaşık ve evrimleşmiş iletifim, duygu, düşünce ve davranış biçimlerine sahip olmadıkları anlamına gelmez — sahiptirler.

Dikkat edilmesi gereken bir diğèr önemli fark; türcülüğün ırkçı-

lık ve diğèr sömürü sistemlerinden daha eski ve insan zihninde daha fazla yer etmiş olmasıdır. Bu nedenle, ortadan kaldırılması ırkçılık veya insanın insan üzerindeki tahakkümünü içeren diğèr hiyerarşı biçimlerinden çok daha zor olacaktır. Dolayısıyla, tüm insanlığı hayvan özgürlüğü davasının arkasında toplamak, insan özgürlüğünden çok daha iddialı bir projedir ve olgun ya da evrensel bir biçimde gerçekleştirilmesi mümkün değildir. İnsanların genellikle zalim olmakta belirgin çıkarları ve avantajları vardır ve insanın varlık koşulları ne kadar güçleşirse, örneğın artan kaynak kıtlığı durumunda olduğu gibi, insanlar muhtemelen hayvanları sömürmeye o kadar bağımlı hale gelecektir.

Buradaki argüman; insan ve hayvan deneyimlerinin ve baskı biçimlerinin aynı olduğu ya da belirgin farklılıklar bulunmadığı değil, benzerliklerin farklılıklardan daha önemli olduğu ve bu benzerliklerin haklar, kölelik, holokost, tahakküm ve özgürleşme söylemini insan hayvanların yanı sıra insan harici hayvanlara da uygulamak için yeterince sağlam bir temel teşkil ettiğı yönündedir. Sorun daha çok, meşru iddialarda bulunma ve analogiler yapma çabalarından rahatsız olan ve tüm varlıkların hak-

ları olduğunu kabul edemeyenlerde yatmaktadır —her şeyden önce, kölelikten, işkenceden ve vahşi cinayetlerden özgür olma ve özerk, zevkli, barışçıl bir varoluş yaşama hakkı. Bu analogiler tarihsel olarak bilgilendirilmiş, olgusal olarak doğru ve kültürel olarak duyarlı şekillerde uygulandığında avantajlar dezavantajlardan daha ağır basmaktadır ve “hayvan köleliği” ve “hayvan soykırımı” terminolojisinin geçerliliğinin, açıkça türcü şekillerde dile getirildiği gibi, toptan reddedilmesini kabul etmemeliyiz.

Afrikalıların anavatanlarından kaçırılmaları, vücutlarına zincirler vurulması, haftalar ya da aylar boyunca kıtalar arası sıkışık ve hastalıklarla dolu bölgelere gönderilmeleri, mal olarak işaretlenmeleri için derilerinin dağlanması, köle olarak açık artırmaya çıkarılmaları, ailelerinin parçalanması, hizmetçilik ve işçilikten başka bir amaç için yetiştirilmemeleri, kâr için sömürülmeleri, cezasız bir şekilde dövülmeleri ve öldürülmeleri —Yeni Dünya için insan kölelere uygulanan tüm bu dehşet ve sayısız diğerleri hayvanların sömürülmesiyle başladı.

İrkçilik veya cinsiyetçilik gibi, türcülük de farklılıkları hiyerarşik olarak düzenlemek, “üstün” olanın “aşağı” olan üzerindeki tahakkü-

münü meşrulaştırmak ve bu tahakkümün evrenin “doğal düzeni”, “ilahi olarak emredilmiş”, “kutsal kitapça takdis edilmiş” veya doğal seleksiyon gibi dinamiklerin sonucu olduğunu iddia etmek için bir grup ile diğeri arasında sahte bir ikilik yaratır. İrkçilik önyargıları, ayrımcılığı ve bir ırkın diğeri üzerindeki hiyerarşik tahakkümünü içerirken, bir türün — Homo sapiens — yeryüzünde var olan diğer tüm hayvan türlerine karşı önyargıları, ayrımcılığı ve tahakkümü ile ilgili olan türcülüğün boyutları çok daha büyüktür. İrkçi rejimlerin belirli bir ırka ten rengine veya diğere tanımlanabilir özelliklere dayalı olarak diğerleri üzerinde ayrıcalıklar tanıması gibi, türcü toplumlar da insanlara sırf türlerinden dolayı diğer hayvanlar üzerinde mutlak güç tanır. İrkçi zihniyet kalıtsal nitelikler veya özellikler temelinde bir üstün/aşağı hiyerarşisi yaratırken, türcü zihniyet aklı, dili ve diğer sözde “benzersiz” insan özelliklerini ahlâkî değerin tek ölçütü olarak ayrıcalıklı kılarak, hayvanları aynı derecede yanlış ve keyfi bir ölçüt olan tür temelinde insan amaçlarına tabî kılar. İrkçilik nasıl nefret dolu bir ırksal üstünlükçülükten kaynaklanıyorsa, türcülük de öldürücü bir insan üstünlükçülüğünden, yani insanların hayvanlara bo-

yun eğdirme ve onları tasarladıkları herhangi bir amaç için kullanma konusunda doğal veya Tanrı vergisi bir hakka sahip olduklarına dair kibirli inançtan kaynaklanmaktadır.

Hem ırkçılık hem de türcülük, kökleri köleliğe dayanan bir ekonomi ve toplumu sürdürme ihtiyacından doğmuştur. Sadece kölelik yoluyla ayrıcalıklılar — yönetici sınıflar, beyaz azınlık seçkinleri ya da genel olarak insan nüfusu— kolaylıkların tadını çıkarabilir ve konforlu hayatlar yaşayabilir. Hem ırkçı hem de türcü köle ekonomilerini sürdürmenin temel gerekçelerinden bazıları, kölelere iyi davranıldığı, onların köleliklerini gerçekten sevdikleri ve özgürlüğe tercih ettikleri ve esaret altında özgürlükten daha güvenli ve daha iyi durumda oldukları iddiasını içerir. Beyaz üstünlükçülerin siyahların yaratıcı potansiyel ve zeka bakımından beyazlarla eşit, tam teşekküllü kişiler olarak gerçek doğası hakkında hiçbir bilgisi olmadığı gibi, türcüler de hayvanların duygusal, toplumsal ve entelektüel kompleksitesi konusunda cahildir. Sonuç olarak, nasıl ki köleleştirmenin aşağılayıcı koşulları siyahların tam insani potansiyellerini gerçekleştirmelerini engellediyse, hayvanların gerçek doğasının da fabrika çiftlikleri, kürk çiftlikleri,

hayvanat bahçeleri, akvaryumlar veya diğer insan yapımları ortamlar gibi sömürü ve şiddetli hapsedme koşullarında ayırt edilmesi veya tezahür etmesi imkansızdır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde köleliği savunanların, kölelik sisteminin köleler için faydalı olduğunu çünkü siyahların biyolojik olarak özgürlüğe uygun olmadıklarını iddia etmeleri alışılmadık bir durum değildi. Fabrika çiftliği yöneticileri ve hayvanat bahçesi görevlileri gibi sömürücüler de aynı mantıksızlığı kullanarak domuzların, buzağuların ve tavukların “kıtlık ve yırtıcılık” ile tanımlanan doğal ortamlarına kıyasla “gıda ihtiyaçlarının karşılandığı” “yönetilen ortamlarda” daha iyi durumda olduklarını savunmaktadır. Irkçı doktrinlere göre siyahlar özgürlük istemiyordu ve Avrupalı beyazların “daha yüksek” istek ve ihtiyaçlarından yoksundu. Ancak siyahların öfkesinin hedefi haline gelen köle sahipleri bunun aksini düşünmüş olabilir. Siyah köleliğinin tarihi, siyah isyanın tarihidir. Siyahların direnişi, siyahlar Amerika'ya ayak basmadan önce İngiliz köle gemilerindeki isyanlarla başladı. Afrikalı köleler 1640'lardan itibaren özgürlük dernekleri kurdular; yasadışı alıkonulma nedeniyle tazminat talep ettiler; imza topladılar;

yasama organlarına başvurdular; iş yavaşlatma ve grevler yaptılar; sabotaj ve kundaklama saldırıları düzenlediler. İsyan ettiler, kaçtılar, kendilerini ve başkalarını özgürleştirdiler ve yabancı işgalcileri devirdiler; ayrıca nihai intikam eylemlerinde beyaz zalimleri öldürdüler.

Aynı şekilde, türcü ideolojiler de hayvanların biyolojik olarak programlanmış basit organizmalar ya da birbirleriyle ve doğal dünyayla ilişkilerinde karmaşık bilinç biçimlerinden yoksun makineler olduğunu savunmaktadır. İronik bir şekilde, bu farkındalık eksikliği, hayvanların esaret koşullarında nasıl acı çektikleri veya özgürlük ihtiyaçlarının nasıl ihlal edildiği konusunda insanlardan farklı olmadıklarını kavrayamayan türcü zihniyeti karakterize etmektedir. Dahası, tıpkı insan köleler gibi hayvanlar da kendilerini esir alanlardan ve işkencecilerden kaçacak, onlara itaat etmeyecek, isyan edecek, onlara saldıracak ve onları öldürecektir. Laboratuvarlar gibi sömürü ortamlarındaki isyanları, yönetilmeye karşı gösterdikleri dirençte ve hayvanat bahçesi maymunlarının izleyicilere dışkı fırlatması gibi eylemlerde açıkça görülmektedir. Daha dramatik olarak, sirk filleri, kaplanlar ve orka balinaları hapsedilmelerine, can sıkıntılarına, sö-

mürülmelerine ve dövülmelerine karşı sık sık eğitimlerine saldırarak ve çoğu zaman onları öldürerek isyan etmektedir. Kürk çiftliklerindeki hayvanların tekrarlayan hareketleri, laboratuvar hayvanlarının kendi kendilerini sakatlamaları, fabrika çiftliklerindeki hayvanların ve ayı-bil çiftlikleri gibi uzun süreli hapsedilen hayvanların delilikleri, baskının onların her türlü ihtiyacını ve içgüdüsünü ihlal ettiğinin işaretleridir. “Barınaklara”, gebelik kafeslerine ve batarya kafeslerine hapsedilen hayvanların depresyonu ve boyun eğmişliği de aşikârdır; bu hayvanların hepsi de hayatlarının tamamen ihlal edilmesine karşı herhangi bir tepki ortaya koymayacak kadar yorgun ve zayıftır.

Vahşi doğadan çalınan; esaret altında yetiştirilen; yaşam alanlarından, ailelerinden ve topluluklarından koparılan; iradeleri dışında kafeslerde ve zincirlerle tutulan; zulüm ve işkence edilen; sömürücüler için sonsuz şekillerde değer ve kâr üreten yoğun bir emek hayatına zorlanan hayvanlar köledir. Sömürü ekonomilerinin hammaddesi olan hayvanlar, kürkleri, etleri, vücut sıvıları, rı, emekleri ve gösteri/eglenme değerleri için hapsedilir, çalıştırılır, işkence görür ve öldürülür. Toplama kamplarının makinelmiş üretim hatlarını andıran fab-

rika çiftliği koşullarında hayvanlar azami miktarda et, süt ve yumurta üretmeye zorlanmaktadır; bu zorlama yalnızca fiziksel hapsedme yoluyla değil, artık kimyasal ve genetik manipülasyon yoluyla da gerçekleşmektedir. Nazi kamplarında tipik olduğu üzere, bu zorunlu ve yoğun çalışma ölümle sonuçlanmaktadır. Sirklerde, rodeolarda ve akvaryumlarda hayvanlar esir alınmakta ve insanların eğlencesi ve ekonomik değeri için her gün defalarca gösteri yapmaya zorlanarak esaret altında tutulmaktadır. Viviseksiyon laboratuvarları, viviseksiyon ve ilaç endüstrileri için gerekli olan ve kârları için hayati önem taşıyan araştırma raporları için veri üretmek amacıyla hayvanları hapsediyor ve ürün testleri ve deneyler için onların vücutlarını işgal ediyor.

Kelimenin gerçek anlamıyla, eğer hayvanlar tutsak ve köle iseler, özgürleşebilirler. Dolayısıyla hayvan özgürleşmesinden insan özgürleşmesinden farklı bahsedemeyiz.¹⁴ Fiziksel nesnelere “köleleştirilemez”, “hükmedilemez” veya “sömürülemez”, “özgürleştirilemez” veya “özgürleştirilemez”. Bu terimler yalnızca hissedebilir organik yaşam formları için geçerlidir —haz ve acıyı, mutluluğu ya da ıstırabı deneyimleyebilen varlıklar için. İnsan ve insan olmayan hayvan-

lar aynı evrimsel haz ve acı kabiliyetlerini paylaşırlar ve bu açıdan esasen eşittirler. İnsan muadilleri gibi, insan harici hayvanlar da irade, arzu, çıkar ve çok daha fazlasına sahip, bilinçli, hissedebilir ve düşünen varlıklardır. Tatmin edilmesi gereken yetenekleri ve potansiyelleri ve yalnızca kendi kültürlerinde ve topluluklarında, insanlar tarafından bozulmamış doğal ortamlarında karşılanabilecek kompleks fiziksel, psikolojik ve toplumsal ihtiyaçları vardır.

Bu nedenle, hayvan özgürleşmesinden bahsetmek ve çağdaş hayvan hakları mücadelesinin reformist olmayan kesimlerini yeni bir abolisyonist hareket olarak adlandırmak son derece yerindedir. Ontolojik, psikolojik ve politik dikotomi insanlar ve hayvanlar arasında değil, daha ziyade hissedebilir varlıklar ve hissedemeyen şeyler arasında olmalıdır. Hayvanların özgürlüğü arayan ve ona ihtiyaç duyan kompleks, hisseden, düşünen özneler olmamaları sebebiyle “hayvan özgürleşmesi” teriminin bir oksimoron olduğunda ısrar eden hümanistler; hem insan hem de hayvan doğası hakkında tamamen cahildirler; yaşayan özneleri hareketsiz nesnelere, ölü maddelere ve şeylerle karıştırmaktadırlar.

Dolayısıyla, hayvanların insan sömürsünden özgürleşmeye ve kendi kaderlerini tayin etme özgürlüğüne ihtiyaçları vardır. Bununla birlikte, hayvanlar her zaman başarılı bir şekilde isyan edip kendilerini özgürleştiremedikleri ve insan toplumunun hapisanesinde haklarını ve taleplerini savunmak için siyasî olarak örgütlenemedikleri için, insanların müdahalesine ihtiyaç duyarlar. Hayvan özgürleşmesi, insan harici hayvanlar için insan hayvanlar tarafından eyllenen ve insan hayvanlara air bir harekettir. Hayvanların köleleştirildiği yerlerde, etik sorumluluğu bulunan insanların onları özgürleştirmek gibi bir görevi olduğu tartışmasıdır. Bu vicdan ve görev çağrısına yanıt veren hayvan hakları/özgürleşmesi grupları, tutsak hayvanları sömürü sistemlerinden kurtarmak ve türcü kurum ve zihniyetlerin üstesinden gelmek nihai hedefiyle dünyanın dört bir yanında filizlenmiştir.

Yeni Abolisyonizm

Kölelik bir kez daha toplumsal tartışma ve mücadelenin odağı haline gelmiş durumdadır; zira dikkatler insanın insan üzerindeki tahakkümünden, insanın insan olmayan üzerindeki tahakkümünü de kapsayacak şekilde genişlemek-

tedir. Sonuç olarak, hayvan özgürleşmesini amaçlayan yeni bir abolisyonist hareket, ahlâkî evrim ve toplumsal dönüşüm için bir parlama noktası olarak ortaya çıkmıştır. Renkli insanlar insanlar ve ırkçılık karşıtları her yerde adalet ve eşitlik için mücadele etmeye devam ederken, ahlâkî ve siyasî spot ışığı, devam eden küresel bir soykırımda köleliğin çok daha eski, yaygın, yoğun ve şiddetli bir biçimini aydınlatmak için genişledi. Siyahî akademisyen ve aktivist W. E. B. Du Bois (1868-1963) “yirminci yüzyılın sorunu renk çizgisi sorunudur” derken, yirmi birinci yüzyılın sorununun tür çizgisi sorunu olduğunu aynı uygunlukla ifade edebiliriz. Çünkü hayvanların, toplumun ve çevrenin kaderi ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlıdır ve insanların hayvanlara karşı açtığı savaş giderek insanların kendilerine karşı açtıkları bir savaşa dönüşmektedir.

Tıpkı on dokuzuncu yüzyıl abolisyonistlerinin, evrensel hakları savunan bir toplumda milyonlarca insanın köleleştirilmesini içeren günün en büyük ahlâkî sorununa karşı insanları uyandırmaya çalışması gibi, yeni abolisyonistler de insan harici hayvanların makus ahvali ve hakları konusunda başkalarını aydınlatmaya çalışmaktadır. Siyahların köleliği kapitalizmin,

Amerikan “demokrasisinin” ve modern değerlerin anlamı hakkında temel soruları gündeme getirmiştir. Hayvan köleliğine ilişkin gündel tartışma; tüm yaşama saygı ve biyo-topluluğa bağlılık temelinde yeni bir duyarlılığa olan acil ihtiyacı vurgularken şiddet, kibir ve yabancılaşmadan zarar gören kolektif insan ruhunun eleştirel bir şekilde incelenmesini kışkırtmaktadır. Irksal perspektif teorisi, sömürgecilik ve emperyalizm eleştirisinde modernitenin temel patolojilerini aydınlatırken, hayvan perspektifi de son 10.000 yılda ortaya çıkan ve tüm dünyaya yayılan şiddet yanlısı egemen kültürlerin yıkıcı dinamiklerini ortaya koymaktadır (bkz. Steven Best, Hayvan Perspektifi).

İnsan kölelerin özgürleştirilmesinden hayvan kölelerin özgürleştirilmesine geçiş, modern toplumda köleliğe karşı sürekli ve tutarlı bir mücadeledir. Giderek daha kapsayıcı etik sistemlerde, hakların evrenselleşmesinde ve dolayısıyla özgürlüklerin, demokrasinin, eşitliğin ve toplumun genişlemesinde kendini gösteren insan doğasının olumlu bir yönünü geliştirir. Hayvan özgürleşmesi, modern kölelik karşıtı hareketin ayrılmaz bir parçasıdır ve ahlâkî evrimdeki bir sonraki mantıksal gelişmedir. Küresel olarak, gelişmiş insan

toplumları, insanların hayvanlara muamelesi konusundaki ahlâkî tartışmalarda, bazı Batılı toplumların iki yüzyıl önce Afrikalı kölelerin ahlâkî ve yasal statüsü konusunda olduğu gibi benzer bir aşamaya doğru potansiyel olarak ilerlemektedir. Batılı toplumlar; etnisite ve toplumsal cinsiyet önyargularına dayalı olarak değersizleştirmenin tarafgir, mantıksız ve kabul edilemez olduğunu giderek daha fazla fark ederken, —diğer kültürlerle birlikte— insanların insan harici hayvanlar üzerindeki tiranca yönetiminin gerekçelenmesinin ne kadar keyfi ve yanlış olduğunu öğrenmeye başlıyorlar.

O zaman da şimdi olduğu gibi, köleleştirilmiş varlıkların haklarını tanıma ve zincirlerini, uzatma ya da cilalama değil, koparma çabalarını çevreleyen büyük bir toplumsal kargaşa ve bölünme vardı. Beyaz abolisyonistlerin yeni dayanışma biçimleri yaratmak için ırksal sınırların ötesinde çalıştıkları gibi, yeni abolisyonistler de savunmasızları savunmak ve ahlâkî topluluğu genişletmek için türsel sınırların ötesine uzanmaktadır. John Brown ve diğer beyaz kölelik karşıtları kendi dönemlerinde fanatikler ve ırk hainleri olarak kınanmışlardı; benzer şekilde, bugün hayvan savunucuları sıklıkla aşırılıkçılar,

teröristler, misantropolar, deliler ve tür hainleri olarak karalanmaktadır. On dokuzuncu yüzyıl Amerika'sında devlet, köle sahiplerinin çıkarlarını koruyan ve kaçan kölelerin gerçek "sahiplerine" iade edilmesini gerektiren yasalar çıkararak Güney ile sık sık uzlaşırken, küresel şirket-devlet-güvenlik aygıtı da hayvan ve doğa sömürsü endüstrilerini savunmak için drakonyen "eko-terörist" yasalarla yeni kölelik karşıtı mücadelenin üzerine geldi.

Kendisini hem köleliğin hem de köleliğe yönelik reformist yaklaşımların karşısında tanımlayan on dokuzuncu yüzyıl abolisyonist hareketine paralel olarak, yeni abolisyonist hareket; sadece hayvanların köleleştirilmesine değil, aynı zamanda, hayvan sömürsü kurum ve pratiklerini, ortadan kaldırmayı değil, sadece iyileştirmeyi amaçlayan refahçı yaklaşıma da meydan okumaktadır. Refahçılar yalnızca milyarlarca hayvanın sömürülmesini ve katledilmesini düzenlemeye çalıştıkları için, baskıcı kurumların, yasaların, uygulamaların ve eylemlerin meşruiyetine ve tüm bunların altında yatan türcü ideolojiye meydan okumakta başarısız olmaktadır. Bazı refahçılar hayvan hakları felsefesini (reformist taktiklerin nihayetinde ortadan kaldırmaya yol açacağına inandık-

ları için) problematik bir şekilde kabul ederken, diğerleri hayvanların insan kullanımını ve yararı için kaynaklar olduğu yönündeki türcü bakış açısını ezenlerle paylaşmaktadır. Dolayısıyla bu tür refahçılar, sömürdükleri hayvanlara karşı hiyerarşik "insan sorumluluğu" söylemi lehine "hayvan hakları" dilini ve onun eşitlikçi anlamını tamamen reddederler. Refahçılık, insanların hayvanları her türlü kullanımını meşrulaştırır; tek şerhi, insanların hayvanlara karşı "zalim" olmaması ya da "gereksiz zarar"a sebebiyet vermemesi gerektiğidir. Bu zayıf psödo-"etik" görüş, her türlü esaret, hapsedme ve köleleştirmenin doğası gereği zalimce ve zarar verici olduğunu kavramakta başarısız olmaktadır.

Dolayısıyla; yeni abolisyonistler, refahçı reformları hem ilkesel hem de pratik açıdan yanlış oldukları gerekçesiyle reddetmekte; bunun karşısında, hayvanların haklarını ve her türlü insan tahakkümünden tamamen kurtulmaları gereğini vurgulamaktadırlar. On dokuzuncu yüzyıl abolisyonistleri, kölelik kurumunun doğası gereği zalim ve insandışılaştırıcı olduğunu göz önünde bulundurarak, kölelere "insanca muamele" fikrini saçma bularak reddetmişlerdir. Bir hayvanın hayatını çalmanın "insancıl"

bir yolu olmadığı için, hayvanların “insancıl bir şekilde öldürülmesinden” bahsetmek de aynı derecede saçmadır. Hissedebilir bir varlığın kafasına isabetli bir şekilde sıkılan hiçbir kurşun; bu tür reformlar, hayvanları hala tamamen bilinçli ve farkındalık sahibi oldukları halde parçalayan standart endüstri uygulamalarına göre ne tür bir “gelişme” teşkil ederse etsin, herhangi bir ahlâkî saygınlık veya “sorumluluk” iddiasını haklılandırmaz. Öldürme eylemi —gereksiz ve gerekçesiz olduğu durumda— bizatihi insanlık dışı ve yanlıştır. İnsancıl tecavüz ya da insancıl pedofili olmadığı gibi, insancıl hayvan katliamı da yoktur ve tüm hapsetme, sömürü ve katliam kurumu bir iğrençliktir.

Yeni abolisyonizm, 1963 yılında İngiltere’de ortaya çıkan av sabotajcısı hareketinde barizdir. 1980’lerde Avustralya’da başlayan ve daha sonra Amerika Birleşik Devletleri, İspanya, İtalya, Brezilya ve diğer ülkelere yayılan “açık kurtarma” kampanyalarında (aktivistlerin mala zarar vermeden veya kimliklerini gizlemeden hayvanları fabrika çiftliklerinden kurtardıkları) kendini göstermektedir. Ayrıca, sorunlu bir şekilde (aşağıya bakınız), etik nedenlerle hayvansal ürünleri boykot eden ve hayvanların acı çekmesinin ve katledilmesinin en

önemli nedenine kişisel olarak katılmadıkları ve tüketici talebinin kitlesel olarak geri çekilmesine katılarak et, süt ve yumurta endüstrilerini kapatmaya çalıştıkları gerekçesiyle kendilerini abolisyonist olarak gören veganları da içerir.

Yeni abolisyonizmin canlı bir örneği Hayvan Kurtuluş Cephesi’dir (ALF). ALF, 1976 yılında İngiltere’de tilki avlarını bozmak ve durdurmak için çok sayıda şiddet içermeyen doğrudan eylem taktiği kullanan av sabotajcısı grupların bir dalı olarak doğdu. ALF aynı doğrudan eylem felsefesini, avcılarının mülklerini tahrip ederek ve ticari yetiştiriciler, vivisektörler, kürk endüstrisi, fabrika çiftlikleri, kaz ciğeri üreticileri, et tedarikçileri ve fast food zincirleri de dahil olmak üzere geniş bir sömürücü yelpazesine karşı kundaklama taktikleri de dahil olmak üzere sabotaj uygulayarak çok daha ileri taşıdı. ALF, gelecekte insan zalimlerin aydınlanacağı ya da hayvan köleliğine karşı yasaların çıkarılacağı belirsiz bir zamanı beklemez, çünkü hayvan endüstrisi çıkarlarının hükmettiği tüccar şirket kontrolündeki bir devlete inançları yoktur. Hedeflerini seçer ve hayvan sömürücülerini yapabildikleri zaman ve yerde vururlar.

Genellikle karanlıkta faaliyet gösteren, kar maskesi veya kar maskesi takan, birkaç kişilik yeraltı hücrelerinde örgütlenen ALF aktivistleri, hayvan özgürleşmesi hedefine yönelik iki temel araç kullanmaktadır. Birincisi, ALF hayvan tutsakları barındıran binalara girerek onları serbest bırakır (örneğin vizyon ve çakallar) ya da kurtarır (örneğin kediler, köpekler, fareler ve kobaylar). Onlar, hayvanları “çalmıyor”, özgürleştiriyorlar, çünkü hayvanlar birilerinin “sahip olacağı” için yasal bir meta veya mülk olarak görülemez. İkinci olarak, sömürücülerin ekonomik kalbine saldırmak ve hayvanları sömürmeyi daha az karlı ya da imkansız hale getirmek için sabotaj taktikleri kullanırlar. ALF, yöntemlerinin şiddetsiz olduğunda ısrar ediyor çünkü sadece sömürücülerin mülklerine saldırıyor, asla sömürücülerin kendilerine saldırmıyorlar. Haklı olarak gerçek şiddetin sömürücülerin hayvanlara uyguladığı şiddet olduğunda ısrar ediyorlar. Henüz hayvan özgürlüğü hareketinde Nat Turner'lar ya da John Brown'lar yok, ancak bunlar pekala gelebilir ve haklı sebepleri ve tarihsel emsalleri olmadan olmazlar.

Şu anda İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nden Rusya ve Meksika'ya kadar düzinelerce ül-

kede etkin olan ALF aktivistleri, hayvan sömürüsü endüstrilerine yüz milyonlarca dolara mal olmuş durumda. Yeryüzü Kurtuluş Cephesi (ELF) ile birlikte ALF, 11 Eylül sonrası dönemde ABD hükümetinin “iç terörizm” listesinin en üst sıralarında yer aldı. Şirket toplumu, devlet ve kitle iletişim araçları ALF'yi suçlular ve teröristler olarak damgalarken, ALF son iki yüzyılın bazı büyük özgürlük savaşçılarıyla önemli benzerlikleri paylaşmaktadır ve diğer hissedebilen varlıklara karşı şiddet, baskı ve ayrımcılığı sona erdirmeye arayışında çağdaş barış ve adalet hareketlerine benzemektedir.

Sadece Amerikan tarihi bağlamında bile ALF; Boston Çay Partisi'nden süfrajetlere, sivil haklar ve savaş karşıtı hareketlere kadar uzun ve asil bir doğrudan eylem, kanunu çiğneme ve militan ayaklanma geleneğine aittir. ALF'nin kadın ve erkekleri, savaş esirlerini özgürleştiren ve milyonlarca Yahudi ve diğer kurbanları işkenceyle öldürmek için kullanılan silahlar, demiryolları ve gaz fırınları gibi ekipmanları yok eden Nazi direniş hareketlerinin izinden gitmektedir. Benzer şekilde, geniş yeraltı ağları aracılığıyla özgürleştirdikleri hayvanların çoğuna veteriner tedavisi ve yuva sağla-

yan ALF, siyah köleleri gizli destek kanalları aracılığıyla özgürlüğe ulaştıran Yeraltı Demiryolu'nun mükemmel bir çağdaş uzantısıdır.

Psödo-abolisyondan Radikal Özgürleşime

1980'lerin başında, abolisyonist hedefleri olan yeni bir hayvan hakları hareketi, potansiyeliyle parlıyordu. On dokuzuncu yüzyılın başlarında iyi niyetli bir toplumsal hareket haline gelen hayvan korumacılığı meselesi, Peter Singer'in (aldatıcı başlıklı) kitabı *Animal Liberation*'da (1975) çok etkili bir şekilde ifade edilen faydacı refahçı pozisyonlardan Regan'ın kölelik karşıtı çalışması *The Case for Animal Rights*'a (1983) büyük bir sıçrama yapmıştı. Ancak sadece birkaç yıl içinde, yolsuzluk, fırsatçılık ve bürokrasi; tavizsiz bir haklar/abolisyonizm yaklaşımına dayanan gerçek değişim vaadini söndürdüğü için ışık karanlığa dönüştü. Çok geçmeden PETA, Humane Society of the United States (HSUS), Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals (RSPCA) ve American Society for the Prevention of Cruelty to Animals (ASPCA) gibi büyük ana akım kuruluşların yerleşik bürokrasiler ve şirket devleri haline geldiği ortaya çıktı.

Giderek daha fazla işbirliği ve uzlaşma yoluna giden büyük hayvan hakları örgütleri, sıklıkla, devam eden hayvan holokostunu ortadan kaldırmak yerine düzenlemek için hayvan sömürüsü endüstrilerine karşı olmaktan çok, onlarla birlikte çalışmaktadır. Örneğin 1990'lardan bu yana PETA; McDonalds, Burger King ve Kentucky Fried Chicken'a "daha az zalim ve daha kârlı" kesim yöntemleri benimsemeleri için baskı yaparken, HSUS sözde insancıl et için agresif bir kampanya yürütmüş ve RSPCA sözde "insancıl" bir kesilmiş "özgürlük gıdası"nın erdemlerini övdü. PETA "insancıl" mezbaha mimarisi tasarlayan endüstri işbirlikçilerine ödüller verirken, hem PETA hem de HSUS dev et üretim şirketlerinin politikalarını daha refah dostu standartlara doğru "etkilemek" için yönetim kurullarında koltuk arayışına girdi. Şirket propagandası ile refahçı teşvik arasındaki farkı anlamak çoğu zaman zordur ve aslında bu ikisi birbirinden ayrılamaz hale gelmiştir. Mutlu bir linçten ya da dayak sertifikasından bahsetmenin hayal bile edilemez olduğu, on dokuzuncu yüzyılda ABD'deki abolisyonistlerin ahlâkî netliği ve taviz vermeyen politikaları yitip gitti. Bu arada, hayvan haklarının benimsenmesine bir yanıt olarak abolis-

yonist hedefleri geri kazanmaya yönelik yenilenmiş bir çaba ortaya çıktı, ancak ne yazık ki onun da on dokuzuncu yüzyıl geleneğinin militanlığı ve çoğulculuğunun sah-te bir mirasçısı olduğu kanıtlandı.

Bürokratik “refahçılığın” reformizmine ve oportünizmine doğrudan bir yanıt olarak, Regan'ın haklar pozisyonu üzerine inşa edilen ve refahçılığı vegan bir yaşam tarzı ve pasifist dünya görüşüne bağlayan başka bir tür abolisyonist hareket ortaya çıktı. 1990'ların ortalarından itibaren, Rutgers Üniversitesi'nde hukuk profesörü olan Gary Francione, PETA tarafından artiküle edildiği gibi, teo-ride hayvan hakları pozisyonlarını benimseyen, ancak pratikte refahçı politikalar izleyen “yeni refahçı” yaklaşımların ikiyüzlülüğünü ortaya serdi. Francione, bu yönelimin tutarsız olduğunu ve hakların anlamını sulandırdığını savunur. Francione'ye göre her refahçılık endüstrilerin yararına çalışmakta ve böylece tabağındaki hayvanların “insanca” muamele gördüğü ve öldürüldüğü bilgisiyile zayıf “ahlâkî vicdanı” yatışan tüketicilerin hayvansal ürünlere olan talebini azaltmak yerine artırmaktadır.

Francione, kurumsal reformizme karşı giderek artan bir mem-

nuniyetsizlikten faydalandı ve bu memnuniyetsizliği harekete geçire-rek, herhangi bir hayvansal ürünü (gıda, giysi veya reçeteli ilaç) tüketmekten kaçınırken, hayvanların toplumdaki tüm sömürücü kullarılarının etik bir eleştirisine dayanan yeni bir vegan abolisyonist hareketi ateşledi. Francione, güçlü bir refahçılık eleştirisi geliştirmiş olsa da, büyük ölçüde siyasi vizyondan ve reformist politikalara uygulanabilir alternatiflerden yoksun gerici bir figür olduğunu kanıtladı.

Tüketimci, bireyci ve depolitize ABD kültürünün bir semptomu olarak Francione'nin çok sayıda içinden çıkılmaz toplumsal ve ekolojik kriz için bulduğu her derde deva ilaç “vegan olmak”tır. Francione, karmaşık sorunlara basit “çözümler” satarak ve aynı apolitik ve hayalperest zihniyete sahip taraftarları kolayca kendine çekerek marjinal hareket eleştirmenliğinden dogmatik kült liderliğine yükselmiştir. Francione'nin takipçileri kendilerini, Veganizm İncili'ni internet ve blogosfer üzerinden yayarak dünyayı kurtarmakla görevli misyonerler olarak görür. Tüm köktencilerde olduğu gibi, bu tarikat benzeri inananlar, diğer herkes hata içinde debelenirken kendilerinin Hakikate sahip olduklarında ısrar etmektedir. Onlar için

dünya siyah ve beyazdır, cevaplar kesindir ve karmaşıklık, “hem/hem de” olasılıklarının diyalektik mantığı ile canlandırılmak yerine, katı “ya/ya da karşıtlıklarının” Prokrustes yatağına indirgenir.

Francione'ye göre, hayvan savunuculuğu hareketi eşit derecede arzu edilmez iki aşırı uç tarafından tehdit edilmektedir. Francione, bir tarafta PETA, HSUS gibi kurumsal refah gruplarının reformizminin hayvan hakları mesajının bütünlüğünü sulandırdığını, her fırsatta hayvanları sattığını ve sömürüyü, ortadan kaldırmak değil, düzenlemek için abolisyonist çabaları engellediğini belirtmektedir. Öte yandan Francione, ALF gibi radikal “aşırılıkçı” grupların, hayvanları kurtarmada başarısız olduğunu, halkı yabancılaştırdığını ve eğitim yoluyla türçülüğü ortadan kaldırmaya yönelik temel sorunu görmezden geldiğini iddia ettiği verimsiz “şiddet” taktikleri kullandığına inanmaktadır. Reformizmin Scylla'sı ile radikalizmin Charybdis'i arasında kalmaya çalışan Francione, üçüncü bir yol çizmeye girişerek, şiddetsiz veganlık eğitimini abolisyonist hedeflere doğru ilerlemenin mümkün tek yolu olarak savunmaktadır. Francione'ye göre, yasalara itaat, barışçıl vegan destek ve, küresel

kapitalizmin kurumları ve üretim zorunlulukları yerine, bireylere ve tüketim alışkanlıklarına odaklanmaktan başka alternatif yok.

Kapitalizme, devlet iktidarına ve hiyerarşik toplumlardaki baskı biçimlerimin ortaklıklarına şurada burada atıfta bulunsa da Francione; nihayetinde marjinal beyaz, varlıklı ve ayrıcalıklı Batılı kitleye yönelik basit apolitik ve pasif bir “vegan ol” yaklaşımını benimsemektedir. Francione ve genel olarak küresel vegan hareket, veganlığı yayma çabalarında renkli insanları, işçi sınıfı ailelerini, yoksulları ya da dünyanın en kalabalık ve hızla modernleşen ulusları olan ve doymak bilmez et iştahları vegan abolisyonizm ve, aslına bakılırsa, gezegen için büyük sorunlar teşkil eden Çin ve Hindistan halklarını nadiren göz önünde bulundurmaktadır. Francione böylece, on dokuzuncu yüzyılın başlarından beri hayvan savunuculuğuna atfedilen berbat elitist, sınıfçı ve ırkçı damgaları pekiştirmekte ve veganizm ile hayvan haklarını ilerici hareketlerden ve toplumsal ana akımdan daha da izole hale getirmektedir.

Tahakkümün yapısal bir teorisini ortaya koyamayan Francione, —yıkıcı mantığı ve insanlar, hayvanlar ve çevre üzerindeki feci etkisi ile—

kapitalizmi mazur göstererek tüm suçu ve değişim sorumluluğunu bireysel tüketicilere yüklemektedir. Francione, sorunu; hayvansal ürünlerin kurumsal arzı değil, bireysel talebi olarak tanımlıyor. Kuşkusuz, bireylerin kendi seçimleri ve eylemlerinin sonuçları konusunda sorumluluk almaları gerekir; örneğin ekolojik ve etik bir imperatifi yerine getirerek vegan olmak gibi Bununla birlikte, şirketlerin, devletin, kitle iletişim araçlarının, okulların ve diğer kurumların insanların yaşamlarındaki korkunç gücünü kabul etmek ve yoksulluk, sınıf ve toplumsal koşulların getirdiği kısıtlamaları takdir etmek de çok önemlidir. Elbette bireyler değişmelidir, ancak kurumlar da; odağımız yalnızca diyet eğitimiyle sınırlı kalırsa ve pedagojik stratejilerimiz kusurlu ve zayıf olursa ikisi de değişmeyecektir. Francione'nin tüketici talebine katı bir şekilde odaklanması, onun; arzın kitle iletişim araçları, reklamlar ve devlet sübvansiyonları gibi yollarla talebi teşvik ettiğine dair açık gerçeği kavranmasına engel olmaktadır. Ne yazık ki, bu tür önemli siyasî gerçekler Francione'nin söylemiş sosyal bakış açısının dışında kalmaktadır.

Francione'nin bireysel etik seçimlere odaklanmasının doğal sonucu; her türlü toplumsal ve siyasî

eyleme karşı antipatisi, militanlara karşı düşmanlığı ve günün en acil toplumsal ve ekolojik meselelerine ilişkin sessizliğidir. Francione, bağımsız psikolojik ve etik değişimin, hayata geçirilebilir demokratik ve ekolojik kültürler yaratmak için gereken büyük ölçekli toplumsal dönüşümleri otomatik olarak beraberinde getirmediğini fark edememektedir. Ayrıca, Francione, veganlığın kapitalist ideolojiler ve piyasa mekanizmaları tarafından kolayca soğurulmasına yol açan, piyasa yapılarının asimile edici doğasından da bihaberdir; öyle ki vegan abolisyonizm, muhalif bir bir güç olmaktan ziyade, ideolojik ve ekonomik olarak dengeleyici bir rol üstlenmektedir.

Bu “abolisyonist yaklaşım”, kapitalizmin bütünselliğini ve sistemik mantığını kavramaktan yoksundur. Tahakkümün genel toplumsal ilişkilerini değiştirmede, türcü baskının zincirlerini kırmada “refahçılıktan” daha etkili olmayan cansız bir siyasî reformizmden başka bir şey sunmamaktadır. Hiyerarşik tahakkümün ve ekolojik krizin temel nedenlerini ortaya çıkaramayan, kurumlar yerine bireyleri suçlayan Francione, potansiyel çözümler sunmak bir yana, sorunları anlamakta bile zorlanmaktadır. Dolayısıyla; muğlak, elitist,

asosyal “vegan eğitim” yaklaşımı, böylesine zorlu güçler karşısında umutsuzdur. Üstelik Francione ve guruğu, bir eğitim teorisi ve pratiğinin en temel unsurlarından bile yoksundur; fetişleşmiş odakları göz önüne alındığında, bu, küçük bir sorundan daha fazlasıdır.

Bu gezegenin küresel ısınmayla birlikte geçmek üzere olduğu kritik eşikten habersiz, süratli ekolojik çöküşün ortasında yavaş ve aşamalı değişimi teşvik etmektedirler. Kaynak kıtlığı, aşırı nüfus artışı, türlerin yok oluşu, iklim değişikliği ve sistemik ekolojik çöküşün belirlediği sonlu koşullar içinde değişim için sonsuz bir zaman olduğunu varsayan fanteziler beslemektedirler. Francione, küresel vegan hareketin çoğu gibi, ekolojik krizin aciliyeti konusunda derin bir inkar ve delüzyon içinde yaşamaktadır ve doğrudan eylem, kitlesel çatışma, sivil itaatsizlik, ittifak siyaseti ve radikal değişim için mücadeleden uzak konjonktürel eğitim ve ahlâkî iknanın tek başına sahip olduğu etkiye dair inancında tehlikeli derecede naiftir.

İnanılmaz bir şekilde, küresel toplumsal ve ekolojik krizler saldırgan neoliberalizm, sınıfsal sömürü, aşırı nüfus artışı ve gezegenin acımasızca yağmalanmasıyla

hızla artarken, Francione günün en önemli olaylarını görmezden geliyor. Açıkça görülüyor ki, bu karmaşık ve yıkıcı sorunlar, küresel krizin ortasında hayali ilerlemelerini ve zaferlerini sürekli kutlayan vegan hareketde yaygın olan boş “vegan ol” mesajını ve kolaycı iyimserliği altüst ediyor. Oysa vegan olan her bir kişi için Çin, Hindistan ve Endonezya'da bin et yiyici ortaya çıkıyor. Süpermarket raflarındaki her yeni vegan ürüne karşılık yüz tür daha ölüyor ve inşa edilen her vegan bistroya karşılık bir ekosistem daha çöküyor.

Francione hayvan özgürleşmesini savunuyor, topyekûn özgürleşmeyi değil; kapitalizmin, devletin, mülkiyet ilişkilerinin ve genel olarak metalaşma dinamiklerinin ciddi bir eleştirisini yapmadan hayvanların mülkiyet konumunu kınıyor. Hayvan sömürüsünü kınıyor ancak, tekniğin toplum ve doğa üzerindeki muazzam tahakkümüne yol açan, altta yatan mekanistik ve araçsal tutumları asla araştırmıyor. Hayvan sömürüsünün abolisyonunu istiyor ama kapitalizmin, piyasa egemenliğinin ve genel olarak hiyerarşinin abolisyonunu değil. Francione devletle yüzleşmez, aksine onun içinde ve onun aracılığıyla çalışır, onu kapitalist ve bürokratik tahakkümün bir aracı olarak meşrulaştırır.

Pasifist liberal yaşam tarzı veganizmi, krizdeki bir gezegenin eşi benzeri görülmemiş meydan okumasını ele almak için tamamen yetersiz olan bir başka çıkmaz ve temelsiz bir umuttur. Francione'nin yaklaşımı kayıtsız, sorunlu gerçeklerden kopuk ve biyolojik çöküşü ve ekolojik felaketi önlemek için gerekli olan kitlesel ve kompleks mücadeleyle ilgisizdir. Francione, toplumda herhangi bir şeyi değiştirmeye gücü yetmeyen, burjuva beyaz elitist, bireyci, tüketimci bir yaşam tarzı veganizmi olan sözde abolisyonist bir harekete başkanlık ediyor. Nihayetinde Francione'nin sunduğu, refahçılığa karşı uygulanabilir bir alternatif değil, önemli bir eğitim ya da somut abolisyonist kampanyalar biçiminde herhangi bir pratikten yoksun bir teoridir. Sonuç olarak Francione'nin kurumsal refah hareketiyle benzerlikleri farklılıklarından daha fazladır. Hepsi de yalnızca elit ve çoğunlukla beyaz kitlelere seslenmekte; tek konulu reformist politikalar ve uzlaşmacı bir siyaset izlemekte; yalnızca pasifizmi benimsiyor ve haklı sabotajı “şiddet” olarak kınamakta; sermaye ve devletin yapısal eleştirilerinden kaçınmakta; ve süratle eşi benzeri görülmemiş bir toplumsal ve ekolojik krize sürüklenen bir dünyada ağır, parça parça bir değişim istemektedirler.

Afro-Amerikan eğitimci Booker T. Washington (1856-1915), abolisyonistlerin programını ve beyazlarla “eşitlik” sağlama hedefini, aşamalı refah reformları lehine reddetti. Kölelik karşıtları ve Du Bois gibi düşünürler durmaksızın ajitasyon yapılması gerektiğini vurgularken, Washington, Jim Crow apartheid sistemiyle uzlaşma çağrısında bulundu. Ayrımcılığa karşı çıkmak yerine, ırkçı hiyerarşi içinde ilerlemek için siyahların eğitiminin önemini vurguladı. Dolayısıyla Francione, kademeli toplumsal reformları teşvik eden, sisteme uyumu vurgulayan ve kurumları dönüştürmekten ziyade bireyleri “eğitmeye” odaklanan yeni “abolisyonizmin” Booker T. Washington'ıdır. Yine de, Joan Dunayer'in belirttiği gibi, “[yeni] abolisyonistler ile köleleştirilenler arasındaki ilişki, Afro-Amerikanların köleleştirilmesi konusunda olduğu gibi, düşmanca olmalıdır.”¹⁹

Francione “abolisyonizm”in anlamını tekeline almayı başardığı ölçüde, kavram öylesine sulandırılmış ve evcilleştirilmiş, öylesine tehlikesizleştirilmiş ve pençeleri sökülmüş, muhalif enerjisi öylesine boşaltılmış ve siyasî vizyondan yoksun hale gelmiştir ki, kelimenin kendisinin küçültülmüş ve harap edilmiş olduğu söylenebilir. Francione'nin “abolisyonist yakla-

şımı” Gandhi ve King geleneklerinin eylem odaklı pasifizminden büyük bir gerileme olduğu gibi, bağlılığını iddia ettiği abolisyonist geleneğin de soluk bir gölgesi ve karikatürüdür. Uysal yurttaşlar tarafından ve onlar için sakin, evcimen, apolitik bir tüketim biçimidir. Veganizm, halkın yeni afyonudur.

Amerika Birleşik Devletleri'nde patlak veren on dokuzuncu yüzyıl insan köleliği karşıtı hareketin gücünden beslenen ve onu yeniden canlandıran, radikal köklerine, çoğulcu taktiklerine ve ittifak siyaseti yönelimine geri dönen ve bunları yenileyen çok daha zengin ve radikal bir abolisyonizm kavramına ihtiyacımız var. Francione'nin apolitik veganizm ve yeni tüketici pratiklerinden başka bir şey önermeyen psödo-abolisyonizminin aksine, ben topyekûn özgürleşimci bir alternatif öneriyorum. Francione'nin refahçılık ile vegan abolisyonizm arasında dayattığı yanlış seçeneğe karşı, veganlığı ve hayvan özgürleşmesini kapitalizmin ve genel olarak hiyerarşik tahakkümün ortadan kaldırılmasını amaçlayan daha geniş bir siyasî projeye entegre eden bütüncül bir yaklaşımı savunuyorum.

Bu alternatif model daha zengin, çok boyutlu ve kapsamı itibariyle

çok daha politik olduğundan, yeni ve dinamik örgütlenme olanaklarının peşine düşmek için hayvan savunuculuğu ve veganizmin kasvetli marjinalleştirilmesinden kaçmaktadır. İttifak politikaları ve radikal toplumsal ve çevresel hareketlerle bağlantılı olmadığı sürece, hayvan hakları hareketi; tek konulu bir reformizm, veganizm ise burjuva bireyciliği ve kapitalist tüketiciliğin bir başka biçimine indirgenmiş olur. Ahlaki, toplumsal ve ekolojik sonuçları bakımından derin olan hayvan hakları ve veganizm, özgürleşme siyaseti için çok önemli gerekli adımlardır ancak devrimci değişim için kendi başlarına yeterli koşulları teşkil etmezler. Veganlığın ve hayvan haklarının derin önemi ancak geniş bir politik bağlamda toplumsal çoğunluk tarafından kabul edilebilir ve ancak diğer mücadelelerle ittifak halinde devrimci potansiyelleri gerçekleştirilebilir.

Benim karşı çıktığım; Francione'nin pozisyonlarının sadece içeriği değil, aynı zamanda yaklaşımının biçimi ve yöntemidir. Francione'nin düalist, ya/ya da mantığını terk edip diyalektik bir hem/hem de mantığını, yapay dikotomileri ve sahte karşıtlıkları terk eden bir mantığı benimsemediğimiz sürece, kurtuluş mücadelesinde ilerleyemeyiz ya da

yerinde bir politik konumlanıŖa sahip olamayız. Dolayısıyla; eğitime ve ajitasyona, ana akım ve militan taktiklere, barıŖsıl direniŖ ve çatıŖma ve sabotajlara ve t¸rc¸ kapitalizmi zayıflatmak için yer¸st¸/legal ve yeraltı/illegal araçlara ihtiyaımız bulunmaktadır.

Benim konumumun merkezinde yer alan pl¸ralist ve bağlamsalcı y¸ntem, vegan abolisyonizmin kısmi değerini ve geçerliliğini içermekte ancak onu zayıflatıcı dogmatizm, inkarcılık, apolitizm ve pasifizmden arındırmaktadır. Bu yaklaŖım; amansız m¸cadelenin, cesur çatıŖmanın ve militan direniŖin ¸nemini vurgulayan eŖitli ve militan on dokuzuncu y¸zyıl hareketine çok daha uygundur. Ŗirketlerin egemen olduğu bir toplum ve hukuk sistemi aracılığıyla ¸nemli bir deđiŖim sağlanabileceğine dair naif inancı reddeder. eŖitlilik, dayanıŖma ve ortak çıkarlar lehine tek konu fetiŖizmini ve sınıfsal ve ırksal ayrıcalıklara karŖı kayıtsızlığı terk eder. Ekonomik olarak dezavantajlılarla, politik olarak marjinalleŖtirilmiŖlerle ve k¸resel olarak ezilenlerle k¸pr¸ kurmaya baŖlar. Bu gezegendeki t¸m yaŖamı tehdit eden ve giderek b¸y¸yen toplumsal ve ekolojik krizlerle y¸zleŖir. Çin, Hindistan ve Endonezya gibi hızla modernleŖen devlerin (artan et

t¸ketimi, enerji kullanımı, n¸fus artıŖı vb. açısından) ortaya çıkarıldığı sorunlarla doğrudan ilgilenir. On dokuzuncu y¸zyıl abolisyonizminin militan ruhunu yeniden yakalarken aynı zamanda ađdaŖ teorilerden ve siyas¸ hareketlerden de yararlanır. Bu yaklaŖım, Ŗirket fırsatıları tarafından satılmıŖ ve Stockholm sendromu olarak tanınlanabilecek durumdan mustarip pasifistler tarafından fel edilmiŖ bir hareketi yeniden canlandırabilir.

Bu nedenle, aŖađdakileri içeren çok boyutlu bir toplam kurtuluŖ pozisyonu geliŖtiriyorum: (1) ¸zg¸rleŖtirme ve gerektiğinde sabotaj gibi militan doğrudan eylem taktiklerinin meŖruiyetini savunur; (2) kapitalizmi doğası gereği irrasyonel, s¸m¸r¸c¸ ve yıkıcı bir sistem olarak g¸r¸r ve devleti, iŖlevi k¸resel elitin ekonomik ve askeri çıkarlarını ilerletmek ve g¸ndemlerine y¸nelik muhalefeti bastırmak olan yozlaŖmıŖ bir araç olarak değerlendirir; (3) farklı baskı biçimlerinin birbiriyle nasıl iliŖkili olduğuna dair geniŖ ve eleŖtirel bir anlayıŖa sahiptir ve insan, hayvan ve yery¸z¸ ¸zg¸rleŖmesini birbirinden ayırlamaz g¸r¸r; (4) t¸m hiyerarŖik tahakk¸m sistemlerini ortadan kaldırma ve toplumları yeni demokratikleŖme ve ekolojik imperatiflere g¸re yeniden oluŖtur-

ma ortak hedefini paylaşan diğerk hak, adalet ve özgürlük hareketleriyle antikapitalist bir ittifak politikasını teşvik eder; ve (5) siyasi kitleleri veganlığın ve hayvan özgürleşmesinin insan özgürleşmesi ve, aslına bakılırsa, insanın hayatta kalması ve gezegenin bütünlüğü için acil gerekliliği konusunda uyandırma umuduyla hümanist “ilerici” ve “radikal” hareketlerin sınırlılıklarının üstesinden gelir.

3

Pasifizmin Paralizi: Militan Doğrudan Eylemin Savunusu

Vegan hareket ve hayvan savunuculuğu hareketi, eleştirel ilgiden kaçacak kadar derin küresel bir kriz içinde. Küresel çaptaki toplumsal ve ekolojik sorunlar derinleşirken ve hayvan soykırımının kurbanlarına her yıl milyarlarca daha eklenirken, veganlık ve hayvanları savunma hareketleri buna karşılık olarak güçleneceği yerde zayıflıyor.

Bu hareketlerin birçok cephedeki kırılma noktasına rağmen, veganlar ve hayvan savunucuları ciddi bir inkâr içindeler. Zayıflıklarını, kayıplarını ve marjinalleşmelerini ayık bir şekilde kabul etmek yerine, birçoğu hareketlerinin yükselen güçler olduğuna ve beslenme ve etik alanında ilerletmeye çalıştıkları rönesansın toplumsal aydın-

lanma, küresel barış ve ekolojik iyileşme ve denge getireceğine inanıyor. Veganlar ve hayvan savunucuları sayılarındaki artışı ve küçük reformların önemini abartırken, aynı zamanda küresel tabloyu ve onun kaygı verici eğilimlerini görmezden geliyorlar. Şirket ve devlet egemenliğini hafife alıyorlar; HSUS ve PETA gibi büyük örgütler sisteme entegre olmuş durumda ve "insancıl et" ve "insancıl kesim"i teşvik etmek için genellikle sömürü endüstrileriyle işbirliği yapıyorlar.

Dolayısıyla, keyfi iktidar sistemlerini alaşağı etmek için, toplumsal tahakkümü meşrulaştıran, eleştirel düşüncüyü engelleyen, siyasi direnişi boğan ve ezilenleri ezenlere bağlayan ideolojileri, mitleri, normları

ve değerleri tespit etmek gerekiyor. Rasyonalist ideoloji, insanlığın yalnızca neyin doğru olduğunu bilmedikleri zaman yanlış yapan rasyonel varlıklar olarak kabul eden Sokratik-Aydınlanmacı/liberal insan anlayışını savunur. Benzer şekilde, çoğulcu demokrasi ideolojisi de kapitalist devleti çatışan iradeler arasında tarafsız bir hakem, tüm çıkarları eşit derecede dikkate alan ve söz hakkı tanıyan bir devlet olarak tasvir eder. Son olarak, pasifist ideoloji devleti reformlara açık olarak görür ve insanları temelde iyi ve ahlâkî iknaya ve etik davranışa uygun bir varlık olarak anlar. Bu nedenle pasifistler, sivil itaatsizlik değişim için gerekli bir katalizör olsa da, çok az kişinin yeterince tanımladığı veya bağlamsallaştırdığı karmaşık bir kavram olan "şiddet" i kullanmak için asla bir gerekçe olmadığı sonucuna varmaktadır.

Bu bölüm, pasifizmi, belirtilen amaçlarının aksine, güç ilişkilerini ve şiddeti sürdüren sorunlu bir ahlâkî ve siyasî felsefe olarak ele almaktadır. Pasifizmin neredeyse tüm yorumlarını dogmatik, sınırlayıcı ve zayıflatıcı olarak eleştirirken, Gandhi ve Dr. Martin Luther King Jr'ın eylem odaklı ve çatışmacı pasifist geleneğinin, birçok çağdaş vegan, hayvan hakları ve diğer toplumsal değişim savunu-

cusu tarafından benimsenen çekingen, apolitik ve evcilleştirilmiş pasifist yaklaşıma dönüşmesinin izini sürüyorum. Dogmatik veya "köktenci" pasifizmin aksine ileri sürdüğünün aksine, gerçeklik karmaşık, muğlak, paradoksal, ikilemlerle dolu ve çoğu zaman kararsızdır. Bu nedenle mutlak doğruları, evrensel değerleri ve indirgemeci modelleri reddediyorum. Kökteneci pasifizme karşı, sonuçlara ulaşmak için ilkelere bağlılığı terk eden pragmatik, bağlamsalci ve çoğulcu bir yöntem geliştiriyorum. Farklılıkları ve belirli bağlamları vurgulamak için totalleştirici bakış açılarını reddediyor, mücadele ve ilerici değişim olanaklarını en üst düzeye çıkaran plüralist bir duruş lehine direniş taktiklerini sınırlayan dogmaları terk ediyorum.

Bu yaklaşım pasifizmin kusurlarını daha da açığa çıkarırken, kısmî doğrularını ve sınırlı içgörülerini daha geniş bir bağlamda özümüyor; ne şiddetsizliğe karşı çıkıyor ne de şiddeti fetişleştiriyor, bunun yerine belirli durumlarda hangi yaklaşım en iyi sonucu veriyorsa onu tercih ediyor. Fiziksel güç de dahil olmak üzere tüm militan taktikler, tüm yaşama ve bir bütün olarak dünyaya karşı yürütölen topyekün savaşa karşı meşru ve gerekli yanıtlar olarak savunulmaktadır. Ayrıca,

hayvan aktivistlerinin –kendilerini "sessizlerin sesi" olarak atayanların– hayvanları şiddet içeren saldırılardan etkili bir şekilde koruma yolunda gerekli her türlü (akıllıca ve etkili) aracı kullanmak için ahlâkî bir göreve sahip oldukları durumları haklı çıkarmak amacıyla "genişletilmiş öz savunma" adını verdiğim bir ilkeye başvuruyorum.

Pasifizm Safsatası

Pasifizm kavramının muğlaklığı ve dolayısıyla çoğu zaman yanıltıcı olan "pasifizm" terimi, kullanım amacının tam tersini çağrıştırdığı için önemli bir kafa karışıklığına neden olmuştur. Daha doğru bir ifadeyle "şiddetsiz direniş" veya "şiddetsiz sivil itaatsizlik" olarak adlandırılan pasifizm aslında şiddete, baskıya ve adaletsizliğe karşı dinamik, aktif ve iddialı bir muhâlefettir. Pasifizm olumsuz bir eylemsizlik çağrışımı kazanmıştır; bu sadece anlamının literal bir yorumundan değil, aynı zamanda kamusal alan, demokrasi ve kitlesel bir tüketici tababına dönüşen yurttaşlığın siyasi faaliyetindeki hızlı düşüşten de kaynaklanmaktadır. Bu, veganlığın yaşam tarzında ve tek konulu hayvanları savunma hareketinde göze çarpan geriletici bir gelişmedir. "Pasifizm" in çağrışımlarından

memnun olmayan Gandhi, şiddete şiddetsizlikle karşı koymayı, nefreti sevgiyle yenmeyi ve adaletsizliği adaletle aşmayı amaçlayan etik ilkelere sahip direnişin aktif gücünü vurgulamak için "satyagraha" ya da "ruh gücü" terimini icat etmiştir.

Gandhi ve King için pasifizm, baskı ve adaletsizliğe karşı protestolar, gösteriler ve sivil itaatsizlik gibi dramatik yüzleşmeler ve cesur eylemler gerektiriyordu. Zayıf, çekingen ya da korkaklara pek de uygun düşmeyecek şekilde şekilde, Gandhi ve King, şiddetsiz direnişin olağanüstü cesaret, risk ve güç gerektirdiğini vurgulayarak, nefsi müdafaa amacıyla bile olsa silah ya da herhangi bir fiziksel saldırganlık kullanmadan şiddetli saldırı ve baskıya karşı durmayı gerektirdiğini belirtmişlerdir. Her ikisi de adaletsizliğe ışık tutmak, onu çevreleyen çatışmaları keskinleştirmek, uyuyan kitleleri uyandırmak ve direnen halkların acıya katlanma kapasitesiyle zalimleri yıpratmak için baskı sistemlerini doğrudan kışkırtmış ve onlara meydan okumuştur. İktidar ezilenlerin rızası ve işbirliği olmadan iktidar sürdürülemeyeceği için, onlar adaletsiz yasalara uymama ve işbirliği yapmama ihtiyacını öğretiler. Yasa yanlış olduğunda ve etik ilkelere çeliştiğinde, kişinin bu yasaya karşı

çıkarmak, adaletsizliği düzeltmek ve baskıyı sona erdirmek için devlete baskı yapmak gibi bir görevi vardır.

Çağdaş toplumsal hareketler arasında hegemonik bir ideoloji olan şiddetsizlik, veganlar ve hayvan savunucuları tarafından tamamen benimsenmiştir. Pek çoğu hümanizmin sınırlarını aşan, henüz tasavvur edilen her şeyden daha derin bir barış ve saygı topluluğu yarattıkları hayali içerisinde. Buradaki varsayım, barışçıl araçlar olmadan barışçıl bir dünya hedefine ulaşamayacağıdır; bu argüman her zaman "Şiddet sadece şiddeti doğurur", "Göze göz bütün dünyayı kör eder" ve "Amaçlar araçları haklı çıkarmaz" gibi bağlamdan kopuk klişelerle "mühürlenir". Her basmakalıp söz, zamansız ve evrensel bir hakikat olarak çerçevesiz ve bu tür basmakalıp evrensel iddiaların yıkıcı çürütmeleri olduğu için karşı örnekler asla dikkate alınmaz.

Burada pasifizm kelimesinin tam anlamıyla edilgenliğe dönüşür – pasifizmin cesaretin yerine korkuyu, kamusal varlığın yerine özel alana geri çekilmeyi koyan yozlaşmış, güçsüzleşmiş bir biçimi. Pasifizm, kamuoyunun yabancılaşmasını önlemek için kitlesel protestolardan ve sivil itaatsizlikten kaçınır. "Eğitim" için ajitasyonu

terk eder, grupları izole bireylere böler, sokaklardan evin sığınağına kaçır ve internetin siber uzayı için gerçek toprağın kamusal alanını terk eder. Tıpkı "abolisyonizm" kavramını ve hareketini yozlaştırdıkları gibi, baskın vegan pasifistler doğrudan eylem kavramını ve tarihini de ele geçirmişlerdir. "Doğrudan eylem" potansiyel olarak tehlikeli sokak çatışmaları, sivil itaatsizlik ve zalimlere karşı protesto anlamına gelirken, vegan pasifistler bu kavramı fırsatçı bir şekilde, örneğin "hayvansal ürünleri" boykot etmeye dayalı bireysel etik seçimleri ve tüketici davranışlarını belirlemek üzere yeniden tanımladılar.

Vegan pasifistlerin "direnişi", Facebook'ta yorum yayınlamak ve "beğenmek", yemek tarifleri takas etmek, potlucks için kurabiye pişirmek, inanç değiştirmişler için blog yazmak ve diğer veganlara mezhepsel saldırılar düzenlemek gibi "politik" eylemlerle kendini göstermektedir. Odağı şirketlerden ve devletten tüketicilere, adaletsiz kurumlardan yanlış bilince kaydıran pasifizm, kurumsallaşmış iktidar yapılarına ve mantığına yönelik eleştirileri es geçerek, sorunun kaynağı olarak "talepleri" –yanlış bir şekilde arz yönlü manipülasyondan soyutlanan– bireysel tüketicilere odaklanmaktadır. Bu

yaklaşım sadece –baskıcı yasaları ve halkları, biyolojik çeşitliliği ve her türden ekosistemi yok etmekte olan– devleti ve kapitalist kurumları temize çıkarmakla kalmaz, aynı zamanda hayvan sömürüsü endüstrilerini de her yıl milyarlarca masumun katledilmesi de dahil olmak üzere en üst düzey ahlâkî suçlardan aklar. Sermayenin yapısal mantığını gizler, arzın talebi nasıl uyardığını görmezden gelir ve bunun yerine "eğitim" yoluyla tüketici davranışını değiştirmekten ibaret belirsiz tek bir göreve odaklanmak için endüstrileri ve devletleri hedef almanın önemini yadsır.

Dolayısıyla, bu liberal modelde "çözüm" kurumsal değişim ve devrim değil, veganlık konusunda tüketici eğitimidir. Sözde Gandhi ve King'den dindarca alıntılar yapan ancak pratikte asla onların öğretilerini takip etmeyen bu hareketler arasındaki keskin tezat gözden kaçmamaktadır. Hayvan özgürleştirme ve mülkiyetin tahribi bir yana, sivil itaatsizlik de çağdaş vegan ve hayvan savunuculuğu hareketlerinin sözlüğünün veya taktiklerinin bir parçası değildir. Aksine, bunlar doğrudan şirket-devlet-güvenlik kompleksinin oyun kitabından alınmış bir dille "şiddet" ve "terörizm" olarak kınanmaktadır.

Devlet süperegosunu içselleştirmenin ve meydan okumak yerine uysal olmanın en korkunç örneği, profesör Gary Francione ile ilişkilendirilen vegan "abolisyonist yaklaşım"dır. Tam bir elitist, liberal, apolitik, tek konulu vegan olan Francione, sadece ALF'nin "gizli kurtarma" taktiklerini değil, aynı zamanda (az sayıda hayvanı kurtarmak ve istismar koşullarını belgelemek için fabrika çiftliklerine açıkça girerek minimum maddî hasara neden olan) Gandhi dostu "aleni kurtarma" yaklaşımını da şiddetle kınamaktadır. Francione; sivil itaatsizlik niteliği taşıyan ve yasaları ihlal eden tüm taktikleri reddediyor, protesto ve gösterilerden vazgeçiyor, tüm yasama kampanyalarını (yerel düzeyde bile olsa) reddediyor, "tek konulu kampanyalarla" (örneğin hayvan deneyleri karşıtı olanlar) alay ediyor ve gerçek düşünce ve eylemin yerine geçen içi boş bir mantra olan "vegan eğitim" dışında her şeyden mutlak anlamda vazgeçiyor.

Köktenci pasifistler gerçek bir tartışmaya girmezler, bunun yerine rasyonel temeli olmayan iddialarda bulunurlar. Retorik stratejileri, diyalojik bir süreçte kendileri için düşünmek ve akıl yürütmek değil, Gandhi, King, Dali Lama ve diğer kutsallaştırılmış otoritelerden –

genellikle bağlamı dışında- alıntı yapmaktır. Dogmatik ve otoriter bir söylem olarak köktenci pasifizm, diline yorum ya da perspektif değil hakikat kisvesi giydirir. Teoloji sekülerleştirilmiştir ve "Hakikî Mümin" teminatıyla konuşulmaktadır. Çağdaş vegan hareketin bu kesimiyle yüzeysel bir tanışıklık bile genellikle vaaz veren, yargılayıcı ve kibirli bir üslubun veganizmin dünyanın sorunlarına her derde deva bir ilaç olduğuna dair dini bir inancı beslediğini ortaya koymaktadır. Dinin genellikle bilime düşman olması gibi, çoğu seküler ve ateist görüşlere sahip olan köktenci veganlar da kolaycı planlarını, naif iyimserliklerini ve tek boyutlu vizyonlarını altüst eden bilim, ekoloji ve toplumsal teori gerçeklerini genellikle görmezden gelmektedir. Köktenciler esnek olmayan ilkelere sıkı sıkıya bağlıdır çünkü istisnaları kabul etmek karmaşıklığa izin vermek demektir ki bu da tam olarak köktencilerin kaçınmaya çalıştığı şeydir. Dolayısıyla, zihniyetleri için bu "ya hep ya hiç" denklemdir; sözde şiddet her zaman yanlıştır ve onların şiddetsizlik kavramı hem ilkesel olarak hem de sonuçları bakımından her zaman doğrudur.

Bu; baştan çıkarıcı derecede mantıklı ve aldatıcı derecede basittir, aslında güç ya da "şiddet" karşıtı

hemen her pasifist argüman gibi. Zira rasyonel argümanlar ve ahlâkî iknanın hayvan sömürücüleri ve genel olarak hayvan katliamı endüstrisi üzerinde çok az etkisi varsa ve akli hedef almak yerine duyguları sömüren türcü propaganda teknikleri vegan eğitim yöntemlerinden çok daha güçlüyse, o zaman insanların pasifistlerin iddia ettiği kadar eğitilebilir olmadığı açıktır. Dolayısıyla, hayvanlara yönelik kitlesel saldırıyı durdurmak için daha güçlü yöntemlere ihtiyaç olduğu sonucuna varmak mantıklı değil midir? Eğer devlet ve güvenlik kompleksi, aktivistlere karşı acımasız yasalar çıkarmak için yoğun lobi faaliyetleri yürüten ve para ödeyen endüstrilerin araçları ise, o zaman hayvanları şiddet içeren saldırılardan ve toplu katliamlardan korumak amacıyla doğrudan eylemin gerekli olduğuna inanmak için daha fazla neden vardır. Son olarak, boykotların, eğitimin ve yasaların son derece yavaş ve umutsuzca etkisiz olduğu durumlarda, militan doğrudan eylem taktiklerinin ve sözde şiddetin genellikle şiddeti durdurduğu ortaya çıkarsa, o zaman ahlâkî tutarlılık modeli (şiddet içermeyen amaçlara ancak şiddet içermeyen araçlarla ulaşılabilir) başarısız olur ve pasifizm çöker.

Eğitim ve ahlâkî ikna çoğu zaman güçlü değişim güçleri olabilir, ancak rasyonel ve etik çağrılarının etkinliği büyük ölçüde abartılmaktadır. Sokrates ve Rousseau'nun temel itibariyle rasyonel, iyi ve şefkatli insan tasavvurlarına rağmen, kayıtlar oldukça açıktır: insanlar – çoğu zaman– kötü, yabancı düşmanı, kabileci, sadist, bencil ve irrasyoneldir ve Homo sapiens'in tarihi büyük ölçüde şiddet, açgözlülük, soykırım ve çevresel yıkımın kirliliği bir hikayesidir. İnsanlar, saldırgan dürtüler tarafından harekete geçirildikleri ve propaganda teknikleriyle bilinçdışı ve duygusal düzeyde manipüle edildikleri kadar gerçeklerden ya da akıldan etkilenmezler.

Standart eğitim modeli insan doğasına ilişkin yanlış, idealist ve rasyonalist bir görüşe dayanmaktadır. İrrasyonel güçlerin ve dürtülerin önceliğini ve avcılar gibi insanların hayvanları öldürmekten aldıkları sadist zevk ve heyecanı reddeder. İnsanların, diğer tüm hayvanların kendi amaçları için sadece birer araç olduğu "üstün" türün üyeleri olarak sahip oldukları kimlik yatırımını görmezden gelir. Değişime direnmek, davranışları rasyonalize etmek ve hoş olmayan gerçeklerden kaçınmak için kullanılan psikolojik mekanizmaları göz ardı eder. Hayvanlara yönelik şok edici

zulümlere ve akıl almaz düzeydeki toplu katliamlara kayıtsız kalmayı kolaylaştıran uzaklaşma ve bölümlere ayırma operasyonlarını yadsır. Son olarak, propaganda ve manipülasyonun gücünden, değişime karşı ortaya çıkan dirençten ve özellikle ekonomik çıkarların söz konusu olduğu durumlarda rasyonel diyalog ve şefkatli çağrının genel olarak reddedilmesinden habersiz görünmektedir. Kanadalı fok balıkçıları, Japon balina avcıları ya da Afrikalı gergedan ve fil kaçak avcıları örneklerinde olduğu gibi, sömürücü ve şiddet içeren bir gelenek, kurum ya da endüstride malî bir çıkarları bulunduğunda, insanların mantıksız dürtülere, zulme, açgözlülüğe ve bencillike olan bağlılıkları her zamankinden daha amansız ve inatçıdır. Nietzsche ve Freud'un bir asır önce başlattığı epistemolojik devrime rağmen, pasifistler; 45.000 yıl önce "modern insan", Homo sapiens sapiens olarak ortaya çıkışımızdan önceki yedi milyon yıllık primat evrimini görmezden gelen yanlış bir insan doğası teorisine tutunmaktadır.

Dolayısıyla, sömürücülerin diğerleri üzerindeki güçlerinden gönüllü olarak vazgeçmeyecekleri durumlarda, tahakümü sona erdirmek ve özgürleştirici hedeflere doğru ilerlemek, ahlâkî ikna ve

eğitimin sunabileceğinden daha güçlü bir yaklaşım gerektirir. Modern demokratik mücadeleler tarihi boyunca ahlâki ilerleme, güçlerini gönüllü olarak bırakan ya da paylaşan elitlerin medenileştirilmesi yoluyla değil, çoğunlukla Gandhi'nin ruh gücü (satyagraha), sabotaj, fiziksel güç ya da silahlı mücadele ve devrim gibi bir zora dayalı yollarla gerçekleşmiştir.

Pasifist köktenciler, tarihsel kompleksiteden bihaber olmasalar da, olayları basit, tek taraflı ve eğilimli bir şekilde temsil etmektedirler. Çarpık görüşlerine göre şiddetsizlik her zaman toplumsal ilerlemeye hizmet eder ve şiddet, ne kadar haklı olursa olsun, bunu sürekli olarak engeller. Yöntemleri, modern dünyadaki toplumsal ilerlemenin şiddetsiz taktiklerin ve yalnızca bunların sonucu olduğunu iddia etmektedir. Şiddet içermeyen stratejiler baskıcı hükûmetlere ve diktatörlüklere karşı sıklıkla yaratıcı bir şekilde kullanılmış ve dramatik toplumsal değişim bazen şiddet içermeyen yollarla gerçekleşmiş olsa da (örneğin 1989'da Çekoslovakya'daki "kadife devrim" ve 1987-91 yıllarında Estonya'daki "şarkı devrimi"), pasifizm de çok sayıda çatışmada başarısız olmuştur. Yirminci yüzyılda Orta Amerika'da şiddetsiz protestolar

ABD çıkarlarına hizmet eden faşist cuntalar tarafından kana bulandı ve Gandhi'nin Alman Nazizmine karşı şiddetsiz direniş çağrısı, şiddetsiz direnişin tek başına nafiye olduğunu ve tahakküm kuranların muhâlefeti bastırmak için acımasızca şiddet kullandığı koşullarda işe yaramayacağını gösterdi.

Her zaman şiddetsiz mücadelelere atfedilen "zaferler", direnişin ve değişim için mücadele eden çeşitli güçlerin önemli rolünü yok saymak amacıyla bağlamından tamamen koparılmıştır. Gandhi Hindistan'ın bağımsızlığını tek başına kazanmadı, zira şiddetli bir isyan hareketi de İngiliz güçlerine saldırıyordu. Martin Luther King Jr. medenî haklar kazanımlarını tek başına elde etmedi; Malcolm X, Kara Panterler ve şehirleri ateşe veren binlerce isyancı değişim için güçlü bir baskı oluştururken, King ılımlı ve ehven-i şer bir konumlanış içerisine girdi. Amerikan barış hareketi de Vietnam'daki savaşın sona erdirilmesinde belirleyici olamadı. Başkan Nixon onlarla alay etti ve savaşa karşı muhâlefet artarken bile savaşı tırmandırdı. Amerika Birleşik Devletleri 1973 yılında Vietnam'dan barışçıl hippie protestoları nedeniyle değil, Vietnam halkının silahlı ayaklanması karşısında askeri olarak yenilgiye

uğradığı için kaçtı. Bu tür durumlarda "şiddet" (daha doğrusu öz-savunma), şiddeti sona erdirdi ve sadece "şiddet" barışı kazanabilirdi.

Gelişmiş Batı demokrasilerinde uygulanan taktikler Doğu uluslarında, Asya diktatörlüklerinde ya da Güney Amerika cuntalarında işe yaramayabilir. Beyaz orta/üst sınıf Batılı liberaller, şiddetle sokaklarda değil televizyonda karşılaştıkları ayrıcalıklı yaşamlarında, çatışmaları yalnızca müzakere yoluyla çözmeye alışkındırlar ve bu nedenle "çoğulcu demokratik" devlet ideolojisini savunurlar. İleri kapitalist ülkelerde geçerli olduğuna inandıkları aleni, yer-üstü, şiddetsiz yasama taktiklerinin faşist ya da otoriter devletlerde intihara yol açıp açmayacağı sorusunu asla sormazlar. Ayrıcalıklı elitlerin tüm dünyaya, farklı koşullar altında mücadele eden çeşitli halklara şiddetsizliğin tek meşru ve uygulanabilir yol olduğunu dikte etmesinden daha küstahça ne olabilir? Dahası, pasifistler, sosyopolitik, ekonomik ve ekolojik krizin ileri aşamalarında yaşayacak ve topyekûn savaşa karşı çok daha az direniş seçeneğine sahip olabilecek talihsiz insanlar olan gelecek nesillere taktikler dayatmaktadır.

Şiddet Nedir?

Çok az sayıda hayvan özgürlük-çüsü pasifizmi durağan bir eylemsizlik hali olarak yanlış tanıtırken, militan doğrudan eylemin pasifist temsillerinde çok daha az takdir ve hayırseverlik vardır. Pasifistler militan yaklaşımları çarpıtmakta, karikatürize etmekte ve karalamakta, radikalleri şirket-devlet diliyle "şiddet yanlısı" ve "terörist" insanlar olarak göstermekte, barışçıl, yasalara saygılı vatandaşların güvenliğine ve saygınlığına zarar verdiklerini iddia etmektedirler. Daha geniş bir gerici kültürün parçası olan köktenci pasifistler, militan doğrudan eylemlerle ilgili tartışma ve müzakereleri sansürlemekte ve ihlalde bulunanları gruplarından ve internet forumlarından uzaklaştırmaktadırlar. Ancak nasıl ki prolife destekçileri [kürtaj hakkı karşıtları] "pro-choice" savunucularını [kürtaj hakkı savunucuları] "kürtaj yanlısı" olarak yanlış bir şekilde aşağılıyorsa –çünkü onların normatif amacı kadınların üreme haklarını savunmaktır ve fetüsleri kendi iyiliği için öldürmeyi onaylamazlar–, aynı şekilde pasifistler de militan doğrudan eylem savunucularını "şiddet yanlısı" olarak karalıyorlar. Oysa aslında militanlar hayvanlara yönelik şiddeti durdurmak için en iyi araçları

arıyorlar ve "şiddeti" içkin şekilde iyi bir şey olarak takdir etmiyorlar.

Pasifistler şiddetin mantıklı ve incelikli bir tanımını yapma zahmetine nadiren girerler. Bunun yerine dogmatik bir şekilde Gandhi ve King'den alıntı yapmakta ya da sabotajı bir törer suçu olarak yeniden kodlamak üzere tasarlanmış şirket-devlet tanımlarını kullanmaktadırlar. Hayvan özgürlüğü hareketindeki "şiddet" tartışmasının hayvan sömürücülerine saldırmak, onları kaçırmak, işkence etmek ya da öldürmekle ilgili olmadığını vurgulamalıyım, çünkü neredeyse hiç kimse bırakın şiddeti uygulamayı, dar anlamda şiddetten bile bahsetmiyor. Daha ziyade, "şiddet" kınaması gerçekte özgürleştirme, sabotaj, ev protestoları, yüzleşmeler ve herhangi bir şekilde "şiddet" olarak tanımlanamayacak diğer militan doğrudan eylem taktikleri için geçerlidir.

Kapsamı geniş, muğlak ve karışık olan şiddet tanımlarına kesinlikten yoksun oldukları, önemli ayrımları bulanıklaştırdıkları ve şirket-devlet kompleksi tarafından ve onun için geliştirildiklerinden dolayı karşı çıkılmalıdır. Hayvanlara değil mülkiyete odaklanan geniş tanımlar, şirketlerin ve hükümetlerin hissedilen varlıklara uyguladığı büyük

şiddeti gizlerken, hayvanları ölümcül saldırganlıktan kurtaran cesur aktivistleri "şiddet yanlısı aşırılıkçılar" ve "teröristler" olarak mahkûm etmektedir. Ayrıca, şirketlerin, devletlerin, polisin ve güvenlik güçlerinin, hayvanlara uygulanan vahşet dışında, hayvan ve çevre aktivistlerine karşı uyguladığı gerçek şiddet olgusunu da gizlemektedirler.

Bu nedenle; şiddetin dar tanımı, daha kesin, makûl ve şirketler, devletler, güvenlik kurumları, kitle iletişim araçları, çeşitli sömürücüler ve pasifistler tarafından gizlenen gerçek şiddet ve gerçek suçlu güçler hakkındaki perspektifi koruduğu için tamamen savunulabilir. Bu dar tanım çerçevesinde, bir birey ya da grup kasıtlı ve saldırgan bir şekilde, haklı ve yeterli bir neden olmaksızın başka bir birey ya da grupta fiziksel zarar, yaralanma ya da ölüme sebep olduğunda bu eylem "şiddet" olarak nitelendirilir. Ayrıca, yukarıda tanımlandığı şekliyle tüm bu "şiddet" eylemlerinin ALF'nin belirtilen ilke ve prensiplerine açıkça aykırı olması dikkat çekicidir.

Eğer şiddet tanımı genişletilecekse, bu genişleme mala zarar vermekten ziyade hayvanlara, canlılara yönelik saldırıları da kapsamalıdır. Cam kırmayı kötüleyen ama yüz milyarlarca hayvanı katletmeyi

kötülemeyen Orwellci semantik yozlaşma; mülkiyetin kutsal, yaşamın ise değerden yoksun olduğu kapitalist toplumlar bağlamında ortaya çıkmaktadır. Kapitalist hukuk açısından şirketlerin "kişi", hayvanların ise eşya, kaynak ve meta olması acı verici bir ironidir. Peki, acı hissetmeyen, farkındalığı olmayan ve canlı olmayan bir şeyi –örneğin bir hayvan üretim araştırma merkezini ya da bir viviseksiyon laboratuvarındaki bilgisayar ve ekipmanları– nasıl "incitebilir", "istismar edebilir" ya da "yaralayabilirsiniz"? Bir insan tuğla ve harca, cam ve çeliğe karşı nasıl "şiddet" uygulayabilir? Çekiçler, cıvata kesiciler ve sprey boyalar nasıl ateşli silahlara ve bıçaklara benzetilebilir?

Pasifistler, kapsamlı iddialarını desteklemek için mantıklı argümanlar ortaya koyarlarsa, şiddeti hem (1) mala ve eşyaya zarar verme eyleminde hem de (2) mala sahip olan veya kullanan insanlar üzerinde yarattığı psikolojik sonuçlarda görürler. İlk gerekçe, ister bir insana ister özel mülke karşı olsun, şiddeti per se yıkıcı eylemlerle özdeşleştirir. Sabotajcılar nesnelere tahrip eder, kırar, yakar ve yıkar; dolayısıyla, bu mantığa göre, sükûnet, barış ve sevgi yerine öfke, saldırganlık ve düşmanlık sergilerler. Mantıksal muhâkeme ve ahlâkî

ikna yerine zora ve korkutmaya bel bağlarlar. Hayvan katliamının dehşetini görmezden gelmekte usta olan pasifistler için sabotaj iyi niyetli şiddet olarak nitelendirilebilir. İkinci nokta; evleri, arabaları veya ofisleri zarar gören kişilerin uğradığı zarar veya travmayı göz önünde bulundurur. İşleri, yatırımları, geçim kaynakları, araştırmaları veya kariyerleri de olumsuz etkilenebilir veya mahvolabilir ve psikolojik, duygusal, ekonomik ve profesyonel olarak yaralanabilirler. Bu potansiyel sonuçların da sabotajı bir şiddet biçimi olarak damgalamak için yeterli olduğu varsayılmaktadır.

Geniş, muğlak ve gelişigüzel bir şiddet tanımı kullanmanın ciddi sonuçları vardır. Birincisi, şiddetin anlamını binaları, laboratuvar ekipmanlarını, tahakküm teknolojilerini ve çeşitli nesnelere içerecek şekilde şişirmek, canlı varlıklar ile cansız varlıklar arasındaki kritik ayrımı bulanıklaştırdığı için, şirket-devlet kompleksinin insanlara ve diğer hayvanlara uyguladığı şiddeti önemsizleştirir. Bir domuzun boğazını kesmek ile bir et kamyonunun lastiklerini kesmek arasında büyük bir ahlâkî fark vardır. Sadece ikinci eylem yoğun kınama ve yasal yaptırımlara layık bir suç olarak mahkûm edildiğinde toplumun değerleri çok açık bir şekilde ortaya

çıkılmaktadır. İkinci olarak, şirket-devletin mala zarar vermeyi şiddet olarak tanımlamasını kabul edenler, farkında olmadan özgürlük savaşçılarının "terörist" olarak şeytallaştırılmasına katkıda bulunmakta ve böylece hayvan özgürlüğü hareketi ve destekçilerine yönelik devlet baskısını meşrulaştırmaktadır.

“Şiddet”i “İlkesel” ve “Pragmatik” Zeminlerde Değerlendirmek

"Şiddet"i "İlkesel" ve "Pragmatik" argümanlar açısından hayvan özgürlüğünün lehinde veya aleyhinde değerlendirmek, "ilkesel" ve "pragmatik" perspektifler olarak adlandırdığım, birbirinden ayırt edilmeleri çok önemli olan iki farklı mantıktan kaynaklanmaktadır. İlkesel bakış açısı militan doğrudan eylem taktiklerinin içkin nedenlerle etik olarak meşru olup olmadığını inceler ve eylemlerin iyi ya da kötü sonuçlarından bağımsız olarak doğru ya da yanlış olup olmadığını sorar. Buna karşılık pragmatik bakış açısı etik meseleleri paranteze alarak taktiklerin sonuçlarıyla ilgili dışsal kaygılara odaklanır ve militan taktiklerin harekete yardımcı mı yoksa engel mi olduğu sorusunu sorar. Radikal yaklaşımların ilkesel ve pragmatik de-

ğerlendirmeleri arasındaki ayrım kritiktir, çünkü militan doğrudan eylemin (1) etik olarak meşru ancak zarar verici sonuçları olduğu; (2) ahlakî olarak yanlış ancak etkili sonuçlar verdiği; (3) etik olarak sağlam ve sonuçları bakımından verimli olduğu veya (4) ahlakî olarak yanlış ve sonuçları bakımından olumsuz olduğu iddia edilebilir.

Pasifistler tüm "şiddet" eylemlerini yanlış ve verimsiz ilan eder ve bu nedenle militan doğrudan eylemi hem ilkesel hem de pragmatik gerekçelerle reddederler. Doğrudan eylemin meşrûyetini asla kabul etmedikleri gibi, yeraltı sabotaj ve özgürleştirme taktiklerinin kanıtlanmış etkililiğini de kabul etmezler. Dirayetli bir teorisyen veya aktivist, eylemleri veya kampanyaları hem ilkesel hem de pragmatik düzeylerde analiz eder ve insanların diğer hayvanlara karşı yürüttüğü acımasız savaşın onlara burjuva görgü kuralları lüksünü tanımadığına inanarak ahlakî olduğu kadar Makavelist de olabilir. Oyun hileli olduğunda, sadece aptallar kurallara uyar. İki taraflı bir savaşta, militanlar eşit derecede stratejik, faydacı ve sömürücülerin hayvanlara karşı olduğu kadar sömürücülerin hayatına karşı da kayıtsız olacaktır. Tek odak noktası taktikler olacaktır; böylece "iyi" eylem, istismarcılara

azamî zarar veren ve mümkün olduğunca çok sayıda hayvanı özgürleştiren etkili bir eylem olacaktır.

Malcolm X'in de dediği gibi, "Yalnızca ahlâka dayalı taktikler ancak ahlâklı insanlarla ya da ahlâklı bir sistemle karşı karşıya olduğunuzda başarılı olabilir... Bize karşı şiddetsiz olan insanlara karşı şiddetsiziz. Ama bize şiddet uygulayan hiç kimseye karşı şiddetsiz değiliz."⁴ Topyekûn savaş koşullarında direniş hareketlerinin sahip olduğu tek kategorik zorunluluk, sömürücülere mümkün olduğunca fazla zarar vermek; köleleştirilenleri esaretten, işkenceden ve ölümden kurtarmak ve genel olarak tüm yaşama ve yeryüzüne yönelik saldırıyı ne pahasına olursa olsun engellemektir. Küresel soykırım endüstrisi öylesine amansız ve muazzam bir ölüm makinesidir ki, etkili bir direniş için "etik olanın teleolojik olarak askıya alınması" (Kierkegaard) ve kesin bir karşı güç ve genişletilmiş öz savunma yoluyla "iyi ve kötünün ötesine" (Nietzsche) geçilmesi gerektiği iddia edilebilir.

İlkesel İtiraz

Militan doğrudan eylemin pasifist muhâlifleri, mülk tahribatını eleştirelilikten uzak bir şekilde şiddet olarak tanımlar ve

doğası gereği yanlış olduğu gerekçesiyle reddederler. Klasik kıyas mantığıyla şunu savunurlar:

- (1) Mülkiyetin yok edilmesi şiddettir;
- (2) Şiddet her zaman yanlıştır;
- (3) Bu nedenle, mülkiyetin yok edilmesi her zaman yanlıştır

Gördüğümüz gibi, bu akıl yürütme, esas olarak "şiddet" in gelişigüzel tanımlanması ve haklı, gerekli ve etkili olma ihtimalinin dogmatik bir şekilde reddedilmesi nedeniyle sağlam değildir. Köktenciler bir kez daha "şiddetin" her zaman yanlış olduğu ve hiçbir zaman hayvan, insan ya da yeryüzünün özgürleşmesi lehine işlemediği gibi niteliksiz evrensel yargılar ileri sürmektedir.

Tartışmanın selameti açısından Tom Regan'ın stratejisini izleyelim: sabotajın şiddet olduğuna dair tartışmalı önermeyi kabul edelim ve böylece soruyu "Şiddet mi? "den "Haklı mı? "ya kaydıralım. Regan'a göre sabotajın şiddet olduğunu kabul etmek (ki Regan bunda ısrar ediyor) pasifistlerin argümanını haklı kılmaz, çünkü bir eylemin şiddet niteliği taşımasından onun bu sebeple yanlış olduğu sonucu çıkmaz. Regan, "adil savaş teorisi" geleneğinden yola çıkarak, "şiddet içeren" eylemlerin etik açıdan meş-

ru olabilmesi için yerine getirmesi gereken kriterler önermektedir: (1) saldırgan bir saldırıya karşı savunma amaçlı şiddet kullanılması, (2) karşı şiddetin özsavunma için ilk değil son çare olarak kullanılması ve (3) şiddet içeren bir saldırıyı durdurmak için gereken asgarî miktarda güç kullanılması.

Makalesinin kışkırtıcı başlığına karşılık ("Şiddet Nasıl Savunulur?"), ana akım bir filozof, saygın ve madalyalı bir emeritus profesör ve açık bir pasifist olan Regan, akademik ve aktivist topluluklardaki saygın konumunu kaybetme riskini göze almadıkça, makalesini şiddeti savunarak bitiremez. Dolayısıyla, makalesinin başlığındaki alaycılık bir yana, pasifist sonuç, ister dar ister geniş anlamda olsun, militanlığa karşı önceden belirlenmiştir. Regan, seçeneklerimizin tükenmediğini ve hâlâ takip etmemiz gereken pek çok eğitimsel ve yasal olasılık olduğunu ısrarla vurgulayarak bu oyundan kolayca sıyrılır. Regan böylece kapıyı daha militan ve plüralist mücadele biçimlerine doğru biraz aralıyor ancak hemen ardından tekrar kapatır.

Birçok pasifist; işkence görenlerin çığlıkları şiddetlenir, kan daha geniş ve daha derin akar ve katledilen hayvanların ceset sayısı mil-

yarlarca artarken, sabırla eğitim ve yasama stratejilerini zorlayarak sistemin uzun ve bitmez tükenmez koridorlarında yavaşça yürümekten memnun. Dahası, büyük resme baktığımızda, küresel eko-kriz o kadar şiddetli ki, iklim değişikliği ve sistemik çöküşün eşğine o kadar yaklaşmış ya da çoktan geçmiş durumdayız ki, yavaş gelişmeler ve aşamalı reformlar için zamanımız yok. Hızlanan iklim değişikliği, türlerin yok oluşu, insan nüfusunun artışı, yağmur ormanlarının tahribâtı, kaynak kıtlığı, okyanusların ölümü ve benzeri gelişmelerin ortasında, daha güçlü direniş araçları ve toplumsal dönüşümün ivedi katalizörlerini aramalıyız.

Görünüşe göre ivedilik duygusundan etkilenmeyen ilkeli eleştiri savunucuları, yalnızca mantıksal argümanlarla üstün gelebilecek kadar güçlü olduğu iddia edilen bir dava için "şiddet" ve sivil itaatsizliğin gereksiz olduğuna inanmaktadır. Örneğin Peter Singer, "şiddetsiz" kaldığı sürece hayvan korumacılığını iyi ve adil bir dava olarak onaylamaktadır. ALF'nin onlarca yıllık çarpıcı zaferlerine karşı verdiği önemsiz bir tavizden sonra, Singer gerçek başarı için şunu savunuyor:

Toplumumuzdaki makul insanların fikirlerini değiştirmeliyiz...

Hayvan Özgürlüğü davasının gücü etik bağlılığından gelmektedir; ayaklarımızı yüksek ahlâk zeminine basıyoruz ve bu zemini terk etmek bize karşı olanların ekmeğine yağ sürmektir... Diğer türlere yaptığımız yanlışlar... bir kere açıkça görüldüğünde [inkar edilemez]; ve zafer beklentimiz, bombalarımızın korkusunda değil, davamızın doğruluğundadır.

Militan doğrudan eylemin kazanımlarını acayip bir şekilde küçümsemenin ve yanlış ve modası geçmiş rasyonalist insan doğası ve eğitim modellerini eleştirmeden savunmanın yanı sıra, Singer argümanını Devlete ve efsanevi "demokratik sürece" olan naif ve tamamen gözden düşmüş bir inanca bağlayarak daha da zayıflatıyor. Bu sistemik süreçlerin, toplumun ve gündelik yaşamın her yönü üzerindeki şirket hegemonyasına mazeret olarak hizmet ettiği gerçeğini görmezden geliyor. Bu kaba ve karikatürize propaganda modeli devleti halkın hizmetkârı olarak görür, oysa gerçekte insanlar az ya da çok devletin kölesidir. Bu propaganya göre temsili ya da parlamenter demokrasi, para dolu bavulları olan lobciler de dahil olmak üzere güçlü şirketlerin ve onların çeşitli ordularının özel iradesi yerine yurttaşların genel iradesini somutlaşmasıdır.

Bu dolaylı demokrasi modeli (ki birbiriyle çelişen terimlerden oluşur), siyaseti profesyonel bürokratların alanı ve pasifize edilmiş seçmenlerin ürünü olarak görür. Hayvan savunucularının büyük çoğunluğu, ancak reelpolitik konusundaki cehaletleriyle eşdeğer olabilecek bir saflıkla, eğitim ve yaşamadan oluşan iki aşamalı stratejinin, yerleşik türcü zihniyetlerin ve yasaların üstesinden gelmek için kesin bir bilet olduğunu düşünmektedir, oysa aslında bu çifte bir yanılsama ve tamamen çıkmaz bir yoldur. Pasifistler, egemen ideolojileri değiştirme ve okullardaki ve kitle iletişim araçlarındaki türcü telkin sistemlerini geri alma görevini büyük ölçüde hafife almaktadır. Baskının, şiddetin, tahakkümün ve nihayetinde gezegensel çöküşün devamını sağlamak için birlikte çalışan şirketlerin, devletlerin, bankacılık endüstrilerinin ve askeri-endüstriyel kompleksin hegemonyasını ortadan kaldırmanın yollarını bir yana bırakın, buna duyulan ihtiyacı bile nadiren anlarlar.

Devletin rekabet halindeki çıkarların tarafsız bir hakemi olmadığı, aksine kapitalist çıkarların bir aracı olduğu gerçeğinden hareketle, ikinci bir siyasî gelenek olan doğrudan demokrasi geleneği ortaya çıkmıştır. Doğrudan

eylem savunucuları, temsili ya da parlamenter demokrasinin dolaylı sisteminin para, güç, kayırmacılık ve ayrıcalıklarla onarılamaz bir şekilde yozlaştığını ileri sürmektedir.

Tarihin derslerine başvuran doğrudan eylemciler, kurtuluş mücadelelerinin tek başına eğitim, ahlâkî ikna, siyasî kampanyalar ve gösterilerle –ya da herhangi bir yer-üstü, ana akım eylem biçimiyle– kazanılamayacağı konusunda ısrarcıdır. Doğrudan eylem kampanyalarında eylemciler, devleti şirket efendilerine karşı dönmeye ikna etmek için zaman alan, beyhûde çabaları terk ederler. Kapitalist ideolojinin kısıtlamaları ve mekanizmaları tarafından engellenmeden, saldırı, abluka, sabotaj yoluyla veya ilgili hedeflerin şiddet, yıkım veya soykırım uygulamalarını durdurmaya hizmet edecek herhangi bir yolla eylemde bulunma sorumluluğunu kendilerinde görürler.

Sömürücüler kârlı sömürü ve öldürme mekanizmasını gönüllü olarak durdurmadığında, devlet tüm yasal ağırlığını ve askerî gücünü zalimleri korumak için kullandığında ve halk pasif ya da etkisiz olduğunda, eylemcilerin bu yanlışları onaylanmış yollar dışındaki yollara başvurarak düzeltmekten başka seçeneği yoktur. Masum ya-

şamı zarardan koruma ve yeryüzünü yağma ve telafisi mümkün olmayan tahribâta karşı savunma yükümlülüğü, adaletsiz yasalara uyma ya da şiddetin amacına çok iyi hizmet eden "şiddete" karşı ahlâkî ve yasal yasaklara saygı gösterme görevinden çok daha ağır basmaktadır. İnsanın pasifist ilkelere ya da pragmatik sonuçlar arasında, devlet onaylı şiddete karşı hoşgörü ya da hoşgörüsüzlük arasında seçim yapmak zorunda kaldığı bir zaman gelir ve hiçbir ilke yaşamın kutsallığı, masumların savunulması ve biyolojik çeşitliliğin ve bir bütün olarak dünyanın korunmasından daha önemli değildir.

Genişletilmiş Özsavunma ve Adil Savaş

Doğmatik pasifistler, "şiddete" karşı katı kurallarına en bariz ve zorlayıcı karşı örnek olarak öz-savunmayı bile kabul etmezler. Dolayısıyla, boynuzları, derileri, etleri, kürkleri, sütleri veya diğer vücut parçaları ve salgıları için hedef alınan savunmasız hayvanları korumak için gerektiğinde sömürücülere karşı güç kullanılıp kullanılamayacağı sorusunu sormazlar. Şiddet için muhtemel hiçbir gerekçeyi kabul etmedikleri için, ilk olarak Aziz Augusti-

ne (354-430) ve Aziz Aquinas'ın (1225-74) ortaçağ yazılarında, belirli koşullarda açık güç ve savaş kullanmanın meşrûiyetini savunmak için detaylandırılan adil savaş kavramını reddederler.

Özsavunma ve adil savaş teorisi, saldırganlara karşı misilleme için yaygın olarak kabul gören iki gerekçedir. Ancak, insan hayatı söz konusu olduğunda fiziksel güç kullanımını savunan, hapsedilen, sömürülen, işkence gören ve öldürülen kurbanlar başka hayvanlar olduğunda ise birdenbire ikircikli davranmaya ve ahlâkçılık yapmaya başlayanların argümanlarını açık bir türcü çifte standart şekillendirmektedir. Neden Nazi direnişçileri kahraman olarak yüceltilirken ALF, ELF ve diğerleri "terörist" gruplar olarak aşağılanıyor? Neden rehinelere kurtarmak için kapıları kırmak, camları indirmek ve askeri saldırılar düzenlemek övgüye değer görülürken, laboratuvarları basmak ve enfekte edilmiş, zehirli ürünlerle hastalanmış ve iğrenç yanık deneylerinde sakat bırakılmış hayvanları kurtarmak "yanlış" ve "ters etki"ye sahip kabul ediliyor? Açıkçası, bu ikiyüzlülüğü izah etmek gerekirse, insanların karşı çıktığı; doğrudan eylem yöntemleri değil, eylemlerin kimin için yapıldığıdır.

Malcolm X, Afrikalı Amerikalıların özgürlük için "ne pahasına olursa olsun" savaşması gerektiğini söylediğinde, saldırgan şiddeti ve saldırgan saldırıyı savunmuyordu; daha ziyade polisin, devletin ve ordunun koruyucu değil, öldürmeye niyetli düşmanlar olduğu koşullarda özsavunma hakkını vurguluyordu. İnsanlar gibi hayvanların da özsavunma hakkı vardır ve birkaç istisna dışında (örneğin akvaryumlara hapsedilen orkalar, hayvanat bahçelerine hapsedilen aslanlar ve sirklerde sömürülen filler genellikle eğitmenlerine saldırıp onları öldürürler) kendilerini savunamazlar. Dolayısıyla, (1) hayvanların çoğunlukla insan şiddetine ve mekanik cinayetlere karşı kendilerini savunamadıkları; ve (2) insan eylemcilerin –genellikle kendilerini "sessizlerin sesi" olarak tanımlayanların– onların çıkarlarını temsil ettikleri göz önünde bulundurulduğunda; ve (3) eğer hayvanlar ölümcül saldırılara karşı kendilerini savunmak için ekstrem güç kullanmalılarsa; o zaman (4) hayvanlar adına hareket eden insanların onları her ne şekilde olursa olsun zarar görmekten koruma görevi olduğu açıktır.

Bu teori, hayvanların hapsedilmek, hastalanmak, işkence görmek ve öldürülmek istemedikleri ve

doğal koşullarda, kendi türleriyle birlikte, kendi seçimlerini yaparak zevk ve özgürlük içinde bir hayat yaşamayı tercih ettikleri yönündeki makûl inanç dışında, hayvanların düşünceleri, ihtiyaçları veya arzuları hakkında hiçbir varsayımda bulunmamaktadır. Bir hayvanı saldırıdan kurtarmak için fiziksel güç gerekiyorsa, o zaman bu güç benim “genişletilmiş özsavunma” olarak adlandırdığım meşru bir biçimdir. Bu ilke, “meşru savunma” olarak bilinen ve bir sanığın yasadışı bir eylemin büyük ve yakın bir zarardan kaçınmak için gerekli olduğuna inandığı durumlarda başvurulabilen ABD ceza kanunu tüzüklerini yansıtmaktadır. Hayvanları kendilerine karşı yürütülen topyekûn savaştan korumak için giderek daha çaresiz ve gerekli hale gelen eylemleri kapsamak için bu kavramı biraz genişletmek yeterlidir.

Genişletilmiş özsavunma, sadece bir teori değil, hükûmetlerin gergedanları ve filleri, uluslararası pazarda altından daha değerli boynuzları ve dişleri için öldüren acımasız kaçak avcılardan korumak üzere silahlı askerler tuttuğu Güney Afrika gibi ülkelerde uygulamaya konulan çok önemli bir ulusal politikadır. Nesli tükenmekte olan türleri mafya, kaçak avcılar ve paralı askerlere karşı koruma mücadelesi, çok

sayıda kaçak avcının öldürüldüğü, ancak çok daha fazla sayıda gergedan ve filin boynuzları ve dişleri kafalarından ve yüzlerinden sökülmüş halde ölüme terk edildiği tam ölçekli bir savaşa dönüştü. Ters bir ironiyle, türler ne kadar tehlike altındaysa, vücut parçaları da o kadar değerli oluyor. Afrika'da devam eden gergedan ve fil savaşları; hayvanları, aktivistleri, korumacıları, nesli tükenmekte olan türleri, biyoçeşitliliği, çevreyi ve kıtlık koşullarında doğal kaynaklar üzerindeki mücadeleyi içeren “doğa siyaseti” etrafında gelişen ve giderek yoğunlaşan mücadelelerin açık bir işareti- dir. Pasifistler kaçak avcılarını durduramaz ama kurşunlar durdurabilir ve nesli tükenmekte olan türleri korumak için birçok önlem alınması gerekirken, şu anda silahlı askerler gergedan ve fillerin canı, eli silahlı kaçak avcılara karşı sahip olduğu en iyi korumadır. Aynı zamanda, bazı çevreciler “şimdi şaşkırtıcı bir sonuca varıyorlar: İstisnai durumlarda, çevreyi korumanın tek etkili yolunun bir silahın namlusundan geçebileceğini söylüyorlar.”⁹

Bağlamında anlaşıldığında, bu eylemler şiddet değil, karşı şiddet, adil savaş dinamikleri ve genişletilmiş özsavunmadır. Tehlike altındaki hayvanların silahlı olarak korunmasını talep eden bu acil ön-

lemleri, gerekli savunma eylemleri yerine maçoluk ve “şiddet yanlısı” önlemlerle karıştırmak, aslında şiddeti artıran pasifist ilkelerin saçmalığını, yanlış önceliklerini ve trajik sonuçlarını göstermektedir. Aksine, militan eylemler ve genişletilmiş özsavunma şiddeti azaltır. “Şiddet sadece daha fazla şiddet yaratır” şeklindeki pasifist klişe bu nedenle kof, içi boş ve yanlıştır.

Pragmatik Eleştiri

Pragmatik argüman, militan doğrudan eylemin etik statüsünü paranteze alarak, hayvan savunuculuğu hareketi için olası veya gerçek sonuçlarına odaklanır. Burada soru, şiddetin etik olarak savunulabilir olup olmadığı değil, pragmatik olarak etkili ve belirtilen hedeflere yararlı mı yoksa zararlı mı olduğudur. Çeşitli itirazlar olsa da, en yaygın pragmatik eleştiriler, militan doğrudan eylemin medya tarafından olumsuz bir şekilde çerçevelendiği; hayvan savunuculuğu hareketine yönelik kamuoyu algısını azalttığı; ve hayvanlar için olumlu sonuç elde etmede “ters etki” yaptığı, aslında hareketi ilerletmek yerine geriye götürdüğü yönündedir.

Tüm militan doğrudan eylemlerin yabancılaştırıcı, zarar verici ve üretkenlik karşıtı olduğu yönünde-

ki pragmatik argüman; safsatalar, yanlış varsayımlar ve olgusal hatalarla doludur. Öncelikle, bu eylemlerin hepsinin ya da çoğunun medyada geniş bir şekilde yer aldığı varsayar; oysa gerçekte büyük çoğunluk küçük eylemler ya da şirketlerin kamuoyuna duyurulmasını istemediği başarılı eylemlerdir. Hayvan özgürlüğü hareketi hakkında düzenli olarak haber yapan dergi ve web sitelerinin düzenli okuyucuları olmaları durumu hariç, halkın birkaç dramatik eylem dışında hepsi hakkında nasıl fikir sahibi olabileceği açıklanmamaktadır.

Haberlere konu olan militan eylemlere gelince, tüm haberlerin olumsuz olduğu ve dolayısıyla radikal direnişin “her zaman” kamuoyu desteğinden uzaklaştığı doğru değildir. Çoğu zaman negatif ve pozitif çerçevelenimin karmaşık ve belirsiz bir karışımına rastlanır; medya tarafından nasıl “kodlanırsa kodlansın” veya tasvir edilirse edilsin, izleyiciler tarafından farklı şekillerde “deşifre edilir” veya yorumlanır. Ağustos 2003'te ALF'nin San Francisco Körfez Bölgesi'ndeki kaz ciğeri şefleri ve restoranlarına karşı gerçekleştirdiği eylemler gibi provokatif militan doğrudan eylemler, hayvan sömürsünün korkunç koşullarının daha önce görülmemiş bir şekilde kamuo-

yuna duyurulmasını sağlayarak, başka türlü açığa çıkmayacak veya tartışılmayacak konularda tartışma ve değişim yaratmaktadır. Militan taktikler bazı insanları (orta ya da üst sınıf tüketiciler gibi) uzaklaştırırken, diğerlerini (yabancılaşmış ya da isyankar gençler ve hayal kırıklığına uğramış vatandaşlar gibi) harekete geçirmektedir ve birçok aktivist ALF medya raporlarını hayvan hakları hareketine şu ya da bu şekilde katılmalarındaki ana etken olarak göstermektedir. Ancak dogmatik pasifistler, en ufak bir sosyolojik araştırma ya da ampirik kanıt olmaksızın “halkın” ne düşündüğünü bildiklerini iddia etmektedirler; vardıkları sonuçların spekülatif, dayanaksız ve tamamen temelsiz olduğu açıktır.

Çoğu militan aktivist kamuoyu ve eğitimin önemsiz olduğunu düşünmez. Hayvan ve toprak özgürlüğü hareketleri için bir basın ofisi kurmanın temel amaçlarından biri, şirket-devlet propagandasına karşı koymak ve doğrudan eylemleri “teröristlerin” değil özgürlük savaşçılarının gerekli ve meşru taktikleri olarak çerçevelemektir. Ancak kamuoyunu yatıştırmak bir militanın ilk önceliği değildir; bunun yerine ilk önceliği, hayvanları kurtarmak ve özgürleştirmek ve sömürücülere azamî ekonomik zarar vermek-

tir. Bir ALF aktivistinin sözleriyle, “Amacımız mülkleri yok etmek ve laboratuvarları kapanmaya zorlamaktır –kamuoyu ne burada ne de orada.” Daha da önemlisi, kamuoyu ilerici değişimi şekillendirmez; daha ziyade kurtuluş hareketleri tarihi ve değerleri şekillendirir ve kitle bilinci ilerici mücadeleleri on yıllar veya yüzyıllar sonra yakalar.

Militan doğrudan eylemin hayvan hakları hareketine zarar verdiği ve ters etki yarattığı iddiası anlamsızdır. En çarpıcı başarılar, sömürücülerin mülklerini hedef alan, ağır ya da yıkıcı ekonomik zararlar veren, kafeslere kapatılmış “mülkleri” ele geçiren ve hayvan sömürücülerinin halka “insancıl” ve yasal “refah” standartlarına uygun olarak sundukları iğrenç gerçekleri gösteren zarar verici video kasetlerini elde eden yeraltı eylemlerinden gelmiştir. Dahası, bu taktikler genellikle medyanın ilgisini çekmede oldukça etkilidir ve aksi takdirde radikal olanla alay ederek ve onu çok “aşırı” olduğu gerekçesiyle reddederek ana akım yaklaşımlara daha fazla itibar etme eğiliminde olan tartışmayı radikal kutba doğru kaydırırlar.

Son olarak, militan doğrudan eylemle ilgili en zarar verici mit olan, özgürleştirilen her hayvanın

yerine yenisinin konulduğu ve yerle bir edilen her binanın yeniden inşa edildiği mitinden vazgeçmek çok önemlidir. En sevilen pasifist mitlerden biri, militan doğrudan eylem taktiklerinin hiçbir zaman işe yaramadığı ve harekete zarar vermekten ve ters etki yapmaktan başka bir sonuç yaratmadığıdır. Bu iddia, baskınların, sabotajların ve diğer militan eylemlerin sayısız hayvanı, her seferinde yüzlerce veya binlerce hayvanı özgürleştirdiği ve zalimleri tamamen durdurduğu binlerce vakayı açıkça gösteren tarihsel kayıtlar dikkate alınmadan veya tanınmadan ileri sürülmektedir. ALF, 1976'da ilk ortaya çıktığından bu yana, özellikle 1980'lerde Amerika Birleşik Devletleri'ndeki viviseksiyon laboratuvarlarına dramatik baskınlar düzenledi. ALF'nin İngiltere'de kürk endüstrisini neredeyse ortadan kaldırmasının ardından 1996'dan 2005'e kadar doğrudan eylem taktikleri, laboratuvarlara hayvan tedarik eden yarım düzine yetiştiriciyi kapattı ve özgürlükçüler Cambridge Üniversitesi'nde ve neredeyse Oxford'da da büyük bir hayvan araştırma merkezinin inşasını durdurdu. İngiliz ve Amerikan hükümetlerinin yoğun müdahalesi olmasaydı, aktivistler büyük bir ilaç ve ürün test şirke-

ti olan Huntingdon Life Sciences'ı iflas ettirip yok edebilirlerdi.

Kırk yıllık eylemlerin gösterdiği gibi, yeraltı aktivistleri; sayısız binlerce hayvanı kurtararak ve ticari yetiştiricilerin, çiftçilerin, viviseksiyonistlerin ve çeşitli sömürücülerin aygıtlarını zayıflatarak veya parçalayarak hedeflerine ulaştılar. Sömürücüler bazı durumlarda toparlansa da, neredeyse hepsinde toparlanamadı ve tarih, operasyonları sonsuza dek, kalıcı olarak, bir daha asla başlamamak üzere sona erdiren baskın ve saldırı vakalarıyla doludur. Bu korkunç tesislerde acı çeken ve ölen hayvanlar mümkün olan tek yolla kurtarılmakla kalmadı, aynı zamanda sayısız binlerce hayvan daha aynı kaderi paylaşmaktan kurtuldu. Sayısız hayvan, yaşamları kendi korku ve endişelerini aşamayan ana akım aktivistlere bağlı olsaydı, aynı kabus dolu cehennem çukurlarına katlanmak zorunda kalacaktı. Özgürlükçülerin birkaç dakika veya saat içinde sona erdirdiği sömürü biçimleriyle, dehşet verici uygulamalarda büyük ölçüde anlamsız veya sınırlı reformlar elde etmek için yıllarca slogan atmanın, dilekçe vermenin, bildiri dağıtmanın, lobi yapmanın ve çalışmanın göreceli ataletini karşılaştırmak öğreticidir.

Tarihsel bilgiye sahip, düşünen insanların –şirketler, devletler, güvenlik güçleri, kitle iletişim araçları ve ana akım hayvan “savunucuları” tarafından benzer şekilde savunulan– acı çeken ruhları özgürleştirirken kimseye zarar vermeyenlerin “şiddet yanlısı” olduğu şeklindeki saçma iddiaya inanmaları mı gerekiyor? Akli başında bireylerin, kırk yılı aşkın bir süre boyunca ve düzinelerce ülkede kesintisiz devam eden dramatik bir zaferler dizisinin gerçekten “üretkenlik karşıtı” olarak reddedilmesi gerektiğini kabul etmeleri mi bekleniyor? Eğer argüman bazı grupların ve taktiklerin gerçekten de ters etki yarattığı yönündeyse, o zaman dikkatimizi militanlardan ve özgürlükçülerden reformistlere ve ana akım işbirlikçilere kaydıralım. Militan doğrudan eylemlerden değil, RSPCA'nın “özgür gıdayı” teşvik etmesinden ya da HSUS'un “insancıl et” ve “kafessiz” yumurtaları sertifikalandırmak için endüstrilerle birlikte çalışmasından ve hatta et tüketimini teşvik eden etkinliklere sponsor olmasından bahsedelim. PETA'nın Kentucky Fried Chicken'ı tavukları boğazlarını kesmek yerine gazla öldürmeye ikna etme kampanyasından; hayvanların nesneleştirilmesini protesto etmek için kadınları nesneleştirmelerinden (toplumsal

hareketlere yabancılaşmalarından) ve medyanın ilgisini çekmek için Ku Klux Klan kostümleri giymelerinden bahsedelim. Ayrıca, PETA'nın Temple Grandin'e sözde “empatik” yeteneklerini hayvanların katledilmelerini kolaylaştıran teknolojiler tasarlamak için kullandığı için verdiği ödüllerden; sağlıklı ve sahiplenilebilir hayvanların astronomik öldürülme oranından; bir gün kürk karşıtı reklamlar için poz veren ve ertesi gün kürk mantoları modelleyen ünlüleri utanç verici bir şekilde kullanmalarından bahsedelim. Boykot ile eylemi, potlaç ile siyaseti birbirine karıştıran evanjelik, apolitik, tek konulu, pasifist veganları da tartışalım. Doğrudan eylemin zaten can çekişen ve satılmış, sahtekar, fırsatçı ve işbirlikçiyle dolu bir harekete “zarar vermesi” nasıl mümkün olabilir? Yoksa doğrudan eylem bunun yerine hayvan hakları hareketini canlandırabilir, yenileyebilir ve cesaretlendirebilir; onu endüstrilerin piyonu ve devletin uşağı olmaktan öte bir şey haline getirebilir, öyle ki türcülüğe ve diğer baskı biçimlerine cesurca direnme iradesi ve cesareti bulmasını sağlayabilir mi?

Buraya kadar anlattıklarım ikna edici gelmediyse, militan doğrudan eylemin etkinliğini değerlendirmenin bir başka yolu da şu

soruyu sormaktır: Hayvan sömürsü endüstrileri en çok hangi taktiklerden korkuyor: vegan yardımlar ve potlaçlardan mı, yoksa hayvan özgürleştirme eylemleri ve sabotajlardan mı? Eğer ana akım örgütler ve pasifistler militan taktiklerin etkinliğini küçümseme ve çarpıtma eğilimindeyse, birçoğu ALF gibi grupların plan ve projelerini büyük ölçüde engellediğini açıkça itiraf eden hayvan sömürücülerinin kendilerinden farklı ve muhtemelen daha doğru bir bakış açısı elde edebiliriz. “Hayvan aktivistlerinin terörist [sic] eylemleri yüzünden,” diyor canlı deney yanlısı Americans for Medical Progress grubunun başkanı Susan Paris, “çok önemli araştırma projeleri ertelendi ya da iptal edildi. Araştırmalar için mevcut olan kit dolarların giderek daha fazlası artırılmış güvenlik ve daha yüksek sigorta oranlarına harcanıyor. Gelecek vaat eden genç bilim insanları araştırma kariyerlerini reddediyor. Birinci sınıf araştırmacılar sahayı terk ediyor.” Benzer şekilde, Birleşik Devletler Kongresi'ne sunulan “Hayvan İşletmeleri Terörizmi” konulu bir raporda da şu ifadeler yer almaktadır: “Olayların doğrudan, ikincil ve dolaylı etkileri bir araya getirildiğinde, ALF'nin ekonomik sabotaj taktiğinin başarılı oldu-

ğu ve en azından mağdur tesise yönelik hedeflerinin gerçekleştiği düşünülebilir. “ Hayvan ve toprak sömürücülerinin mülklerine ve kârlarına yönelik oluşturdukları tehdit göz önüne alındığında, 11 Eylül'den sonra ABD şirket-devlet kompleksinin ALF ve ELF'yi en önemli iki ‘yerel terörist’ grup olarak tanımlaması önemsiz nedenlerden kaynaklanmamaktadır.

Militan Doğrudan Eylemin Metodolojisi

Dolayısıyla benim pozisyonum köktenci pasifizizmle her ideolojik ve metodolojik noktada çelişmektedir. İlk olarak, Nietzsche tarafından savunulan “entelektüel dürüstlük” erdemi için çabalarken dogmatik değildir. Köktenci pasifistlerin aksine, bu argümanlar ex cathedra yapılmadığı gibi, her şeyi bilme, yanılmazlık ve tartışılmaz Hakikat iddiaları da yoktur. Gandhi'nin dediği gibi, “Hakikat bir deneydir” ve insan doğasının şüphe götürmez gerçekleriyle donanmış bir bilim insanı ya da doğru taktikleri belirleyebilen ve halkın tepkisini öngörebilen kristal küreye sahip bir kahin gibi davranılmamalıdır. Entelektüel dürüstlük, kişinin sahip olamayacağı şüphe götürmez bilgi iddiasından vazgeçmesini gerektirir.

İkinci olarak bu yaklaşım, felsefi ya da ahlâkî bir doktrine değil, hayvanların/topyekûn özgürleşimin ilerletilmesine yönelik kategorik zorunluluğa bağlı olması bakımından pragmatiktir. Pragmatik bakış açısı, tarihsel ve küresel olarak olası tüm durumlara ana bir teori dayatmak yerine, durumun ve bağlamın eylemi dikte etmesine izin verir. Doktrinler, dogmalar, kurallar, gelenekler, otoriteler ve her türlü öğretilerden ziyade sonuçlara bağlıdır. Tüm ahlâkî ilkelere, ideolojilere ve parti çizgilerine sadakati terk eder. Sonuçlara ulaşamama pahasına ahlâkî üstünlüğü korumak, özellikle de küresel elit açgözlü, güce aç, nihilist, amansızca şiddet yanlısı ve topyekûn savaşa kendini adanmışken, özgürlükçülerin göze alamayacağı bir lükstür. Köktenci pasifistler; önceliklerinin aksiyomlar mı yoksa hayvanlar mı, bir leksikon mu yoksa özgürleşme mi olduğunu sorgulamalıdır.

Doktrin, dogma ve dikta terk edildiğinde, geriye tüm karmaşıklığı ve olumsuzluğuyla belirli durumlar ve farklı bağlamlar kalır. Bu da üçüncü olarak bağlamsalcı bir yaklaşıma yol açar: Belirli bir durum için en uygun taktik veya taktik kombinasyonu hangisidir? Örneğin, bir toplumda hayvan sömürsü yapan sirklerin yasaklanmasına

yönelik bir kampanyada, protesto ve gösteriler eşliğinde halk eğitimi ve yasal önlemler en iyi şekilde birleştirilebilir. Ancak akıllı; kişisel çıkar ve kâr güdüsü karşısında zayıf bir rakip olduğundan, güç mantığından beklenecek zaferi mantığından gücünden beklememek ve bir sirkin tekrar geri dönmesini mümkün olduğunca rahatsız edici ve kârsız hale getirmeye hazır olmak gerekir. Amaç bir üniversitede hayvan deneylerine son vermeseyse, türçülüğün yerleşik ideolojisi ve milyarlarca doların söz konusu olduğu düşünüldüğünde, tartışma ve ahlâkî iknanın başarısız olacağı neredeyse kesindir. Pragmatik bir yaklaşım; hayvan yetiştiricilerini hedef almak, canlı hayvan yetiştiricilerinin evleri önünde gösteri yapmak, laboratuvarlara azamî maddî zarar vermek ve tutsakları sadist istismarcılarından kurtarmak gibi militan yöntemler de kullanılabilir.

Şiddetsiz taktikler bazı durumlarda yeterli ve hatta militan doğrudan eylemlerden daha etkili olabilirse de, bu, her durumda doğru olmayacaktır. Sadece dogmatik bir pozisyonun hareketle tüm protesto, direniş ve kurtuluş mücadelelerinin yasal ve/veya güç kullanılmadan yapılması gerektiği söylenebilir. Her durum kendi özelliklerine göre değerlendirilme-

lidir; önceden belirlenmiş ve esnek olmayan ilkelere uygunluğu açısından değil. Böylece a priori kurallardan a posteriori teşhislere geçiyoruz. Dahası, hayvanları savunmaya yönelik taktiklerin geçerliliğini ve doğasını belirlemek için bağlamsalci bir yaklaşım gereklidir. Bir eylemin haklı ve potansiyel olarak etkili olup olmadığı bağlama bağlıdır. Küresel bir ortamda bağlamsalcılık şu soruyu sorar: Tüm yaşamı ve tüm gezegeni küresel kapitalizmin, merkezî siyasî yönetimin, militarizmin ve dünyayı sömürgeleştiren ve kaynaklarını tekeline alan insan imparatorluğunun metastaz yapan büyümesinin kitlesel ve amansız saldırısına karşı en iyi nasıl savunabiliriz? Fiziksel gücün meşrûiyeti ve etkinliğine ilişkin sorular soyut olarak yanıtlanamaz, ancak belirli bağlamlarda yanıtlanabilir. Her iki tarafın partizanları da ahlâkî ilerlemenin tarihini sadece şiddetsizlik ya da şiddet üzerinden okumak isteseler de, gerçek şu ki toplumsal değişim grev, protesto, gösteri, boykot, sabotaj, özgürleştirme, eğitim, yasama ve hatta silahlı mücadeleyi de içeren baskı taktiklerinin tüm cephaneliğiyle ortaya çıkar.

Bağlamlamsalcılık, bu militan doğrudan eylem görüşünün dördüncü temel metodolojik ilkesini, yani plüralizmi ifade eder, çünkü

plüralist bir yaklaşım belirli durumlarla uygun düşen her türlü taktiği kullanır. Toptancı pasifizmin aksine, bağlamsalci ve plüralist bir yaklaşım; genel bir kuralı görkemli bir tümdengelim eylemiyle her bir duruma uygulamaz; daha ziyade her bir duruma bakar ve bir dizi seçenek arasından hangi eylemin, stratejinin veya kampanyanın en umut verici olduğunu belirler. Tek kural, hiçbir kuralın olmamasıdır. Temel fikir, farklı durumlara uygun olarak çeşitli taktikler kullanma esnekliğine sahip olmaktır. Dogmatik pasifistler tek bir stratejiye –şiddetsizliğe– izin verirken, militanlar eğitim, broşür dağıtma, vegan yardım, etkili yasama, medya kampanyaları, işaatlar, protestolar, gösteriler ve sivil itaatsizlik gibi ana akım ya da geleneksel şiddetsiz taktiklere ihtiyaç olduğunu kabul ederler. Aslında bunlar birçok militanın aktivizmi için standart taktiklerdir, ancak aynı zamanda bu mevcut pratikleri yeraltı ve yüksek baskı yaklaşımlarıyla ve nihayetinde hayvan katliamını ve dünyanın yıkımını durdurmak için gereken her türlü akıllıca ve etkili eylemle artırmakta ısrar ederler.

Plüralist bir yaklaşım militanlığı ve karşı şiddeti kategorik olarak reddetmez ya da radikal söylem ve taktikleri fetişleştirmez ya

da kayıtsız şartsız desteklemez. Bağlam önemlidir. Nisan 2012'de İtalya'nın kuzeyindeki Green Hill Occupy hareketi, polis ve medyanın da desteğiyle yüzlerce beagle cinsi köpeği gün ışığında cesurca kurtarmıştır. Bu Gandhi benzeri şiddetiz açık kurtarma taktiği, verimli olmaya devam ettiği ve geniş çapta kabul gördüğü sürece İtalya'da tam potansiyeliyle kullanılmalıdır. Bu nedenle, bu özel bağlamda, ekonomik sabotaj gibi daha radikal eylemlere, polis baskısına yol açabilecek ve halk desteğini yabancılaştırabilecek eylemlere zamanından önce geçmek hata olacaktır.

Dolayısıyla, tüm radikal taktiklerin her zaman haklı, taktiksel olarak sağlam oldukları veya akıllıca hayata geçirildikleri iddia edilemez –bu tür genel ifadeler bağlamsalci yaklaşımı ihlal eder. Şiddet asla romantikleştirilmemeli ya da pervasızca “yakıp yıkalım” zihniyeti teşvik edilmemelidir. Aksine, her durum dikkatle incelenmeli ve kısa vadeli faydalar ve uzun vadeli maliyetler gibi değişkenler makûl bir şekilde tartılmalıdır; buna medyada yer alma ihtimali, olumsuz kamuoyu tepkisi ve devletin mislillemesi de dahildir. Bazı durumlarda ahlâkî ikna işe yarayabilir; diğer senaryolar protestolar, yasal çalışmalar, sivil itaatsizlik veya

daha fazlasını gerektirecektir. Yine de diğer tahakküm, sömürü ve yıkım biçimleri en iyi yöntem olarak sabotajı ya da Afrika'da fillere ve gergedanlara karşı yürütülen imha savaşında olduğu gibi karşı şiddet veya savaşı gerektirebilir. Bağlamsalci bir pozisyon pasifist dogmaları silahsızlandırır ve liberal-burjuva, korkuya şartlanmış, hayalperest, konformist, dogmatik, pasifist olan hümanist perspektif yerine hayvan perspektifine –hayvanların özgürleşmesi için neyin işe yaradığına– dayanan yeni taktiksel düşünce ufukları açar.

Proaktif ve açık fikirli aktivistler çeşitli durumlarda farklı yaklaşımların ve ana akım taktiklerin geçerliliğini kabul eden kapsayıcı yaklaşımlar kullanırken, pasifist ve ana akım eleştirmenler, taktiksel zenginliğe ve pragmatik realizme olan ihtiyacı reddeden dışlayıcı zihniyetleri benimserler. Şiddetsizlik; militan doğrudan eylem ve karşı-şiddet için bir tamamlayıcı olarak çalışır ve bunun tersi de geçerlidir. Yapılması gereken temel ayrım; şiddetsizlik ve şiddet arasında değil, pasifizm ve plüralizm arasındadır: birincisi totalleştirici, dogmatik, dışlayıcı ve tek taraflıyken, ikincisi bağlamsalci, akışkan ve kapsayıcıdır. Pasifizm, tarihi katı ve eğimli bir şekilde okur, plüra-

lizm ise toplumsal mücadele ve değişimi diyalektik olarak görür.

Post-pasifist Siyaset

Bir dogma, bir sansür aracı ve totalleştirici bir ideoloji olarak pasifizmin her türlü –özellikle de postmodern pasifizmin yozlaşmış ve dejenere biçimi– radikal toplumsal değişimin önünde büyük bir engeldir. Bu patoloji, uyumu teşvik etmek için baskıcı devlet süperegosunu içselleştirir; apolitik, burjuva ve bireycidir; otoriteye saygı duyar ve radikalizmi reddeder, hatta sivil itaatsizliği bile “fazla radikal” olduğu için reddeder. Muhâlif hareketlere kelepçe takar ve onları son derece etkili mücadele araçlarından yoksun bırakır. Her türlü pasifizm, yeni şekillerde düşünmeye, taktikleri çeşitlendirmeye ve direnişin araçlarını ve kapsamını genişletmeye umutsuzca ihtiyaç duyduğumuz bir zamanda taktik seçeneklerimizi sınırlar. Pasifizm; insan doğası, eğitim, güç dinamikleri ve sermaye ile devlet tahakkümünün belirleyici mantığına ilişkin yanlış varsayım ve modellere dayanmaktadır.

Türcülüğün ve egemen kültürlerin 10.000 yıllık saltanatının nasıl yok edileceğine dair karmaşık felsefi, siyasî ve taktiksel sorular; dogma, klişeler, sansür, saflık, ta-

rihsel revizyonizm, işbirlikçilik ve meşhur diğer yanağı çevirme ile çözülemez. Hayvan özgürlüğü mücadelesinde ancak köktencilik, rasyonalizm, liberal demokrasi ve sözde iyicil insan doğasına ilişkin özcü görüşler gibi yanlış mantıklardan vazgeçtiğimizde ilerleme kaydedebiliriz. İnsanlar ayrıca kendilerini ezenlere bağlayan gizli Stockholm sendromu-kompleksinin de üstesinden gelmelidir. Bu yaygın zihniyet, elit egemenliğini sürdürmek için tasarlanmış kurallara, normlara ve yasalara itaati emretmekte ve aktivistleri hayvan sömürücülerinin “içsel iyiliğini” aramaya zorlar-ken, özgürlükçüleri suçlular, teröristler ve “medeni” topluma yönelik tehditler olarak karalamaktadır.

Bağlamsalcılığı içinde bulunduğumuz sistemik toplumsal ve ekolojik kriz çağına uygulayacak olursak, son yıllarda hayvan savunuculuğu ve çevre hareketlerinin giderek radikalleştiğini ve militan direnişin bu gelişimde bir sonraki mantıklı ve belki de kaçınılmaz aşama olduğunu gözlemleyebiliriz. Örneğin, ana akım çevreciliğin doğrudan eylem ve “ingiliz anahartarı” taktiklerine evrilmesi Earth First'ten Earth Liberation Front'a, derinleşen küresel ekolojik krize açık bir yanittir. Genel olarak aciliyet duygusu, gezegensel krizin

ciddiyetiyle orantılı olarak artmaktadır. Dünya iklim değişikliğinin, ölmekte olan ekosistemlerin, altıncı büyük yok oluş krizinin ve giderek büyüyen bir soykırımın sancılarını çekerken, "makuliyet" ve "ölçülülük" ne kadar makuliyetsiz ve ölçüsüzse, "geleneksel olmayan" ve "radikal" eylemler de o kadar gerekli ve yerindedir.

Yaşamı savunmamızın şiddeti, ona yönelik saldırının vahşetiyle eşleşmediği sürece, bir zamanlar yaşamla dolup taşan bir dünya; bir toplu mezarlık, hırpalanmış bir çorak arazi ve zehirli bir lağım çukuru haline gelene kadar daha büyük bir şiddetin katlanarak büyümesine izin veririz. O zaman, nihayet çok geç olduğunda, geriye kalan talihsizler, radikallerin anlatmaya çalıştığı şeyi kavrayacaktır: büyüme ve kapitalizm mantığının sonunda neye yol açtığını, insan vizyonu ve iradesinin muazzam başarısızlığını ve pasifizmin en büyük şiddetle suç ortaklığını.

“...devlete, kapitalizme ve mevcut düzene karşı verilecek mücadele ile kendimizi ve diğer insanları bugünden dönüştürmek –yani vegan olmak ve veganlığı örgütlemek– için vereceğimiz mücadele birinden birini seçmemiz gereken yollar değil; aynı mücadelenin birbirini gerektiren, tamamlayan ve güçlendiren farklı yönleridir.”

HEPİMİZ ÖZGÜR OLANA DEK HIÇBİRİMİZ ÖZGÜR DEĞİLİZ!